

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ
ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ
(ΠΜΣ ΣΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ)

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΩΣ ΜΟΧΛΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Φ. ΒΕΣΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2019

Θα ήθελα να αφιερώσω τη διπλωματική μου εργασία

στη σύζυγό μου Κατερίνα και στα παιδιά μου Χρύσα και Βασίλη

Ευχαριστίες

Η εκπόνηση μίας διπλωματικής εργασίας αποτελεί αναμφίβολα ένα σημαντικό έργο, το οποίο προϋποθέτει την υποστήριξη και τη συμπαράσταση ανθρώπων, χωρίς την οποία δεν θα μπορούσε ποτέ να έλθει σε πέρας. Για το λόγο αυτό, στις λίγες γραμμές που ακολουθούν, θα ήθελα να ευχαριστήσω τα πρόσωπα που διαδραμάτισαν το σημαντικότερο ρόλο στην επιτυχή εκπόνηση αυτής της διπλωματικής.

Καταρχάς, η προκείμενη διπλωματική εργασία δεν θα ξεκινούσε και δεν θα ολοκληρωνόταν ποτέ χωρίς την υποστήριξη του Επιβλέποντος Καθηγητή. Μου παρείχε γενναιόδωρα την ευκαιρία, το χρόνο και το κατάλληλο περιβάλλον, προκειμένου να εργαστώ για την εκπόνησή της. Η συνεργασία μας, οι συζητήσεις μας και οι κοινοί μας προβληματισμοί αποτέλεσαν αναμφίβολα καθοριστικό παράγοντα στην επιτυχή της ολοκλήρωση.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω και τους συνεπιβλέποντες Καθηγητές για το χρόνο τους και το ενδιαφέρον που επέδειξαν κατά την εκπόνηση της διατριβής, καθώς και τα Μέλη ΔΕΠ του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής.

Τέλος, ιδιαίτερη συμβολή στη διπλωματική αυτή εργασία είχε η σύζυγος μου Κατερίνα και τα δύο μας παιδιά, Χρύσα και Βασίλη. Θα ήθελα να τους ευχαριστήσω για την αγάπη τους, την ουσιαστική και ψυχολογική υποστήριξη που μου παρείχαν αλλά και για τον κοινό χρόνο που υπομονετικά στερήθηκαν, ιδιαίτερα κατά τα τελευταία στάδια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας. Είναι το απόλυτο κίνητρο για όλες τις προσπάθειες που καθημερινά καταβάλλω.

Περίληψη

Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να αναδείξει την ανάγκη υιοθέτησης ενός νέου φορολογικού συστήματος, το οποίο θα οδηγήσει στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Ήδη από το 2008, η Ελλάδα είχε βυθιστεί στην οικονομική κρίση, η οποία ξεκίνησε από τις ΗΠΑ και εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο. Συνέπεια της κρίσης ήταν να επηρεαστεί η ελληνική οικονομία σε πολλούς τομείς, όπως, ενδεικτικά η οικοδομική δραστηριότητα και ο κατασκευαστικός κλάδος. Η φορολογική πολιτική αποτελεί το κυριότερο εργαλείο χάραξης μίας μελλοντικής στρατηγικής εξόδου από την οικονομική κρίση.

Στο πρώτο κεφάλαιο, θα αναλύσουμε τα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας πριν αλλά και κατά την διάρκεια της κρίσης. Θα αναφερθούμε στα δίδυμα ελλείμματα της ελληνικής οικονομίας μέχρι και την έναρξη της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης και στην εξισορρόπησή τους κατά την διάρκεια των προγραμμάτων οικονομικής στήριξης. Περαιτέρω, θα περιγράψουμε την δημοσιονομική πολιτική της Ελλάδας μετά την ένταξή της στα προγράμματα στήριξης, τις συνέπειες που είχε η άσκηση αυτής της πολιτικής στην οικονομία και θα αναδείξουμε την αναγκαιότητα για αλλαγή της δημοσιονομικής πολιτικής, η οποία θα θέσει την Ελλάδα σε αναπτυξιακή τροχιά.

Στο δεύτερο και τρίτο κεφάλαιο θα αναλύσουμε το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας πριν και κατά την διάρκεια της κρίσης. Θα αναφερθούμε στους βασικούς τύπους φόρων (άμεσους και έμμεσους) και στους φορολογικούς συντελεστές τόσο για τα φυσικά όσο και για τα νομικά πρόσωπα και θα αξιολογήσουμε το ελληνικό φορολογικό σύστημα.

Τέλος, στο τέταρτο και πέμπτο κεφάλαιο θα αναδείξουμε την αναγκαιότητα για φορολογική μεταρρύθμιση, αναλύοντας τις προτάσεις μας για ένα φορολογικό καθεστώς με αναπτυξιακή διάσταση, περιβαλλοντικό αποτύπωμα και κοινωνικό χαρακτήρα.

Περιεχόμενα	
Περίληψη.....	4
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή.....	7
1.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	7
1.2 Η αδυναμία χάραξης σαφούς πολιτικής εξόδου από την κρίση.....	10
1.3 Η ανάγκη υιοθέτησης ενός φορολογικού συστήματος ικανού να οδηγήσει σε ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.....	11
1.4 Δομή.....	13
Κεφάλαιο 2ο: Τα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας πριν και κατά την διάρκεια της κρίσης.....	14
2.1 Εισαγωγή.....	14
2.2 Τα δίδυμα ελλείμματα της ελληνικής οικονομίας μέχρι και την έναρξη της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης.....	15
2.3 Η εξισορρόπηση των διπλών ελλειμμάτων κατά την διάρκεια των προγραμμάτων οικονομικής στήριξης.....	16
2.4 Η δημοσιονομική πολιτική της Ελλάδας μετά την ένταξή της στα προγράμματα οικονομικής στήριξης και οι συνέπειες αυτής στην οικονομία.....	18
2.5 Η αναγκαιότητα για αλλαγή της δημοσιονομικής πολιτικής που εφαρμόζει η χώρα.....	20
Κεφάλαιο 3ο: Το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας πριν και κατά την διάρκεια της κρίσης. Μια κριτική αποτύπωση των βασικών χαρακτηριστικών του.....	23
3.1 Εισαγωγή.....	23
3.2 Η φορολογική εικόνα της Ελλάδας.....	25
3.2.1 Συγκριτικά στοιχεία.....	25
3.2.2 Περιγραφή των άμεσων και έμμεσων φόρων στην Ελλάδα.....	27
3.2.3 Η διαχρονική εξέλιξη των φορολογικών συντελεστών στην Ελλάδα.....	41
3.2.3.1 Οι φορολογικοί συντελεστές για τα νομικά πρόσωπα.....	42
3.2.3.2 Οι φορολογικοί συντελεστές για τα φυσικά πρόσωπα.....	43
3.2.3.3 Οι φορολογικοί συντελεστές του ΦΠΑ.....	44
Κεφάλαιο 4ο: Αξιολόγηση του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας.....	45
4.1 Εισαγωγή.....	45
4.2 Διάρθρωση και εξέλιξη φορολογικών εσόδων – σύγκριση με άλλες χώρες.....	45
4.2.1 Διερεύνηση επί του μεγάλου φορολογικού κενού.....	50
4.2.2 Το κόστος της περιπλοκότητας.....	50
Κεφάλαιο 5ο: Η αναγκαία φορολογική μεταρρύθμιση.....	56
5.1 Εισαγωγή.....	56
5.2 Στόχοι φορολογικής μεταρρύθμισης.....	56
5.3 Οι επιμέρους αλλαγές που προτείνονται ανά κατηγορία φόρου.....	57
5.3.1 Φόροι κατανάλωσης.....	57
5.3.2 Φόροι εισοδήματος.....	60
5.3.3 Φόροι ακίνητης περιουσίας.....	61
5.4 Η μη συμμόρφωση.....	62

Κεφάλαιο 6ο: Προτάσεις για επανασχεδιασμό του φορολογικού συστήματος.....	67
6.1 Εισαγωγή	67
6.2 Τροποποιήσεις στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος.....	67
6.2.1 Αποσαφήνιση της έννοιας της φορολογικής κατοικίας.....	68
6.2.2 Παροχή κινήτρων για την εναλλακτική φορολόγηση του εισοδήματος που προκύπτει στην αλλοδαπή για φυσικά πρόσωπα που θα μεταφέρουν τη φορολογική τους κατοικία στην Ελλάδα	69
6.2.3 Τροποποίηση του πλαισίου φορολόγησης των παροχών σε είδος	70
6.2.4 Κίνητρα για την αγορά και χορήγηση καρτών μέσων μαζικής μεταφοράς από τις επιχειρήσεις στους εργαζομένους τους	71
6.2.5 Φορολογικά κίνητρα για την ανάπτυξη της οικοδομικής δραστηριότητας	71
6.2.6 Μείωση των συντελεστών φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων..	72
6.2.7 Μείωση του συντελεστή φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων	73
6.2.8. Ενίσχυση χρήσης μέσων ηλεκτρονικών πληρωμών	73
6.2.9 Φορολογικά κίνητρα προς ενίσχυση των δράσεων εταιρικής κοινωνικής ευθύνης	74
6.2.10 Μείωση του συντελεστή φόρου μερισμάτων	75
6.2.11 Ενίσχυση του ύψους του «αφορολόγητου»	75
6.2.12 Σταδιακή κατάργηση της εισφοράς αλληλεγγύης	75
6.2.13 Μείωση του συντελεστή φόρου εισοδήματος για τα νέα αγροτικά σχήματα..	76
6.2.14 Αναστολή του τρόπου φορολόγησης στην υπεραξία από την μεταβίβαση ακινήτων	76
6.2.15 Φορολογικά κίνητρα για την ανάπτυξη της ηλεκτροκίνησης στην Ελλάδα....	77
6.2.16 Σταδιακή κατάργηση του τέλους επιτηδεύματος.....	78
6.2.17 Κατάργηση των τεκμηρίων διαβίωσης	79
6.2.18 Αύξηση του χρόνου μεταφοράς των ζημιών	80
6.3 Τροποποιήσεις στον Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας	80
6.4 Λοιπές φορολογικές παρεμβάσεις	81
6.4.1 Αναμόρφωση του Κώδικα Τελών Χαρτοσήμου.....	81
6.4.2 Επανεξέταση της επιβολής της εισφοράς του ν. 128/1975 που έχει επιβληθεί στις χορηγήσεις πιστώσεων από χρηματοδοτικά ιδρύματα.....	81
6.4.3 Επανεξέταση του ειδικού φόρου πολυτελείας που έχει επιβληθεί σε ορισμένα είδη.....	82
6.4.4 Κατάργηση του φόρου πολυτελούς διαβίωσης	82
6.4.5 Κωδικοποίηση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος.....	83
6.4.6 Επανεξέταση του συστήματος υπολογισμού των τελών κυκλοφορίας	83
Κεφάλαιο 7: Συμπεράσματα	85
Βιβλιογραφία	88

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

1.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Η συρρίκνωση της ελληνικής οικονομίας, η διόγκωση του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ και η αδυναμία πρόσβασης σε δανεισμό, σε συνδυασμό με εσφαλμένες δημοσιονομικές πολιτικές το 2009, οδήγησαν την ελληνική κυβέρνηση το 2010 στην απόφαση για ένταξη της Ελλάδας, σε μηχανισμό επιτήρησης και πρόγραμμα προσαρμογής, το λεγόμενο «μνημόνιο», όπως επικράτησε να λέγεται.

Σύμφωνα με τα δεδομένα από διεθνείς οργανισμούς, την περίοδο εκείνη, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν είχε περιοριστεί κατά ποσοστό 25%.¹ Η ανεργία εκτινάχθηκε σε πρωτοφανή ύψη πλησιάζοντας το 30%. Ιδίως η ανεργία των νέων άγγιξε ποσοστά της τάξης του 40%,² ποσοστά τα οποία επί σειρά ετών ήταν τα υψηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.³ Η αξία της ακίνητης περιουσίας, που αποτελούσε την κύρια επένδυση της πλειονότητας των ελληνικών νοικοκυριών κατέρρευσε⁴. Ομοίως, οι αποταμιεύσεις των νοικοκυριών σταδιακά εξανεμίστηκαν, προκειμένου να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες τους με δεδομένη την πτώση των εισοδημάτων τους.⁵ Πολλά νοικοκυριά της άλλοτε μεσαίας τάξης άγγιζαν το όριο της φτώχειας.⁶ Περαιτέρω, το καλοκαίρι του 2015 επιβλήθηκε έλεγχος στις κινήσεις κεφαλαίων (capital controls), ο οποίος διήρκησε μέχρι και την 1^η Σεπτεμβρίου του

¹ Δεδομένα ΟΟΣΑ, γράφημα διαθέσιμο στον εξής σύνδεσμο: [<https://data.org/chart/5mzs>]

² Δεδομένα ΟΟΣΑ, γράφημα διαθέσιμο στον εξής σύνδεσμο: [<https://data.oecd.org/chart/5mzu>]

³ Δεδομένα ΟΟΣΑ, γράφημα διαθέσιμο στον εξής σύνδεσμο: [<https://data.oecd.org/chart/5mzv>]

⁴ Δείκτες Τιμών Οικιστικών Ακινήτων, Δεδομένα Τράπεζας της Ελλάδος, γράφημα διαθέσιμο στον εξής σύνδεσμο: [https://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/TE_PRICES_INDICES_HISTORICAL_SERIES.xls]

⁵ Στυλιανός Γ. Γώγος, Όλγα Κοσμά, Αρκαδία Κωνσταντοπούλου, Μεγάλη πτώση του ακαθάριστου ρυθμού αποταμίευσης των ελληνικών νοικοκυριών (2008-2014). Ο συσσωρευμένος πλούτος χρηματοδοτεί ποσοστό της παρούσας κατανάλωσης, 7 Ημέρες Οικονομία, Τ. 120, Απρίλιος 2015, Eurobank Research

⁶ ΕΛΣΤΑΤ, Δελτίο Τύπου: Κίνδυνος Φτώχειας, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2017 (Περίοδος αναφοράς εισοδήματος 2016), διαθέσιμο ηλεκτρονικά στον εξής σύνδεσμο: [<http://www.statistics.gr/documents/20181/acdec3d5-2b15-4b7f-ab45-f95bc479e699>]

2019, οπότε και έγινε η άρση του με νομοθετική πρωτοβουλία της κυβέρνησης που προέκυψε στη χώρα μετά τις εκλογές της 7ης Ιουλίου του ίδιου έτους. Η άρση του ελέγχου στις κινήσεις κεφαλαίων αποτελεί το πρώτο βήμα για τη σταδιακή εξομάλυνση της λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος και τη συνακόλουθη εύρυθμη λειτουργία της αγοράς, ώστε να επανέλθει η πολυπόθητη «κανονικότητα» στην οικονομία.

Το επιστημονικά καταρτισμένο νεανικό ανθρώπινο δυναμικό μετανάστευσε από την χώρα, προκειμένου να εξασφαλίσει εργασία, η οποία να καλύπτει αφενός τις ανάγκες αυτόνομου βιοπορισμού του και αφετέρου να υποστηρίξει οικονομικά τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, τα οποία πλέον δεν έχουν την δυνατότητα να εξασφαλίσουν την διαβίωσή τους λόγω μείωσης των εισοδημάτων τους.

Η ελληνική οικονομία βρίσκεται από το 2010 σε καθεστώς διαρκούς ενισχυμένης επιτήρησης, ενώ η διαχείριση της οικονομίας κατά την τελευταία τετραετία κατέστησε εξόχως αβέβαιη την λήξη αυτής της κατάστασης. Η πολιτική αποτύπωση των ανωτέρω έχει φανεί με την δυσαρέσκεια της κοινωνίας προς τα πολιτικά κόμματα. Η αβεβαιότητα και η απαισιοδοξία κυριάρχησαν στην κοινή γνώμη, ενώ έρευνες που διεξάγονταν τακτικά παρουσίαζαν το εκλογικό σώμα σε κατάσταση σύγχυσης και με περιορισμένα τα σχέδια και την πίστη στην βελτίωση της κατάστασης των νοικοκυριών τους. Η κατάσταση αυτή μόνο λίαν προσφάτως φαίνεται πως αντιστρέφεται με τη λήψη νομοθετικών πρωτοβουλιών από την νέα κυβέρνηση που προέκυψε από τις εκλογές της 7^{ης} Ιουλίου 2019.

Αυτά τα χρόνια, στα οποία έχει παγιωθεί να αναφερόμαστε ως τα «χρόνια της κρίσης», έχουν πράγματι γίνει αλλαγές όσον αφορά την ελληνική οικονομία και εν γένει την οργάνωση του ελληνικού κράτους. Αναμφίβολα, έχουν υπάρξει σημαντικές βελτιώσεις και έχουν γίνει μεταρρυθμίσεις που χρόνιζαν και των οποίων η διαρκής αναβολή οδήγησε την χώρα εν πολλοίς στην κρίση. Παρόλα αυτά, πέρα από την πρόοδο που σίγουρα παρατηρήθηκε αυτά τα χρόνια, είναι σαφής η υστέρηση σε πολλούς ακόμη τομείς.

Η δομή της ελληνικής οικονομίας κατέστησε την Ελλάδα ιδιαίτερα ευάλωτη στην διεθνή κρίση που ξεκίνησε από το χρηματοπιστωτικό σύστημα των ΗΠΑ το

2007. Το δημοσιονομικό έλλειμμα που είχε συσσωρευτεί μέχρι τότε συνυπήρχε με το ήδη υφιστάμενο έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, μία κατάσταση που καθιστούσε την ύφεση αναπόφευκτη. Το δε δημόσιο χρέος ήταν ήδη υψηλό, δεδομένο που καθιστούσε περιορισμένα τα όρια των κινήσεων των ελληνικών κυβερνήσεων. Το πρόβλημα των ελλειμμάτων είχε περιοριστεί μέχρι το 2014, γεγονός που απομάκρυνε και τον κίνδυνο εξόδου της χώρας από την ζώνη του ευρώ. Η κατάληξη αυτή, παρόλο που μπορεί να υποστηριχθεί ότι δεν έγινε με τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο, δεν ήταν σε καμία περίπτωση αυτονόητη. Η Ελλάδα κατάφερε να ισοσκελίσει τον προϋπολογισμό της μετά από πολλά χρόνια⁷ και να προχωρήσει σε διαρθρωτικές αλλαγές, οι οποίες, παρά το ότι ήταν από πολύ νωρίτερα αναγκαίο να γίνουν, δεν προχωρούσαν λόγω του μεγάλου πολιτικού κόστους που συνεπάγονταν. Είναι, όμως, σαφές ότι ακριβώς αυτή η χρονική παράταση της ύφεσης, ιδίως μετά το έτος 2014, δεν επέτρεψε την σταθεροποίηση της εμπιστοσύνης στην προοπτική ανάκαμψης. Τα κεφάλαια εξακολουθούσαν να φεύγουν από την χώρα και οι επενδύσεις είτε αποτύγχαναν είτε και συνηθέστερα δεν ξεκινούσαν ποτέ, ακριβώς λόγω της διαρκώς παρούσας αβεβαιότητας, στερώντας από την χώρα πολύτιμες και αναγκαίες πηγές ανάπτυξης.

Η κατάσταση αυτή της οικονομίας δεν άργησε να συμπαρασύρει και την πολιτική ζωή της χώρας, η οποία χαρακτηρίστηκε κατά κύριο λόγο από αστάθεια, ενώ επέφερε και ριζικές αλλαγές στον πολιτικό χάρτη. Συνακόλουθα, η αστάθεια της πολιτικής πραγματικότητας ανατροφοδοτούσε την αστάθεια της ελληνικής οικονομίας παρασύροντας την χώρα σε έναν φαύλο κύκλο. Ωστόσο, παρά την μακρά διάρκεια της κρίσης, είναι σαφές ότι από το δημόσιο διάλογο, που λαμβάνει χώρα σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο δεν είχε καταστεί δυνατό να αναδειχθούν οι απαιτούμενες λύσεις και το αναγκαίο πλάνο μακρόχρονης ανάπτυξης, αλλά ούτε και να αναδειχθούν τα βασικά προβλήματα, τα οποία αποτελούν και την αιτία που οδήγησε την χώρα σε αυτήν την κατάσταση, αποτρέποντας την αυτόνομη πορεία της σε καθεστώς ευημερίας.

7 Δεδομένα της Eurostat: στοιχεία διαθέσιμα στον σύνδεσμο: [https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=teina200]

1.2 Η αδυναμία χάραξης σαφούς πολιτικής εξόδου από την κρίση

Κατά τη διάρκεια της κρίσης, στο πολιτικό σκηνικό της χώρας αναπτύχθηκαν διάφορες αναληθείς αφηγήσεις για τα αίτια αυτής αλλά και για τις δήθεν εναλλακτικές λύσεις για την υπέρβασή της. Οι αφηγήσεις αυτές καλλιεργήθηκαν από μερίδα του πολιτικού κόσμου, από ακαδημαϊκούς καθώς και από δημοσιογραφικούς κύκλους. Καλλιεργήθηκαν διάφοροι μύθοι, οι οποίοι αποπροσανατόλισαν τον δημόσιο διάλογο και έγιναν πολύ γρήγορα αποδεκτοί από μεγάλο μέρος του πληθυσμού, καθώς η πίστη σε αυτούς οδηγούσε σε πεποιθήσεις εύκολης και αναίμακτης επανόδου στην «κανονικότητα» που χάθηκε. Εξαιρετικά διαφωτιστική για την διάδοση αυτών των μύθων στην κοινή γνώμη είναι η περιοδική έρευνα της δεξαμενής σκέψης (think tank) «διαNEOσις» με τίτλο «Τι Πιστεύουν οι Έλληνες»⁸.

Ο πλέον ίσως διαδεδομένος από τους μύθους αυτούς είναι ότι την ύφεση την προκάλεσαν αποκλειστικά «τα μνημόνια», τα προγράμματα, δηλαδή, προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας. Ο μύθος αυτός εξαπλώθηκε ραγδαία και υιοθετήθηκε στα προεκλογικά προγράμματα κάποιων εκ των κομμάτων που διεκδικούσαν την εξουσία. Δεν έγινε ποτέ στην ουσία πλήρως αντιληπτό από το σύνολο της κοινής γνώμης ότι η Ελλάδα αποκλείστηκε από τις διεθνείς αγορές και δεν μπορούσε να χρηματοδοτεί τις δαπάνες της με δανεισμό μέσω έκδοσης ομολόγων, καθώς οι αποδόσεις αυτών καθίσταντο απαγορευτικές για την χώρα. Αυτό, σε συνδυασμό με τις εσφαλμένες πολιτικές επιλογές των άκρατων παροχών εκείνης της περιόδου, οδήγησε σε διακρατικό δανεισμό. Και στη συνέχεια, βέβαια, δεν έγιναν ποτέ κατανοητά τα προβλήματα του οικονομικού μοντέλου που ακολουθήθηκε και το οποίο θα έπρεπε να μετασχηματιστεί ριζικά, προκειμένου να αλλάξει η πορεία της ελληνικής οικονομίας⁹.

Ευρέως διαδεδομένη ήταν η πίστη ότι το πρόβλημα της χώρας είναι αποκλειστικά ζήτημα δημόσιου χρέους, το οποίο σε περίπτωση διαγραφής του θα επανέφερε την χώρα στην ομαλότητα της προηγούμενης ευημερίας της, όπως και η

⁸ Τα αποτελέσματα της έρευνας είναι διαθέσιμα διαδικτυακά στον εξής ιστότοπο: [https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2018/06/Ti_Pistevoun_Oi_Ellines_2018_Upd_040618.pdf]

⁹ Ενδεικτικά από την πλούσια βιβλιογραφία που υποστήριζε αυτές τις απόψεις: Πρ. Παυλόπουλος, Το δημόσιο δίκαιο στον αστερισμό της οικονομικής κρίσης - Ο οικονομικός «Λαβύρινθος», ο νεοφιλελεύθερος «Μινώταυρος» και ο θεσμικός «Θησέας», 2013, Λιβάνης

πίστη στην μετάβαση σε εθνικό νόμισμα ως ταχεία και εύκολη λύση περιορισμού της οικονομικής στενότητας των νοικοκυριών με τύπωμα πληθωριστικού χρήματος.

Είναι γεγονός, βέβαια, ότι πέρα από αυτά τα χαρακτηριστικά του δημόσιου διαλόγου και των μύθων που εκτέθηκαν ανωτέρω, πολύ συχνά οι συζητήσεις στην Βουλή, τα άρθρα, τα δημοσιεύματα και οι συνεντεύξεις εξαντλούνταν στην ανάλυση και την διαχείριση έκτακτων και βραχυπρόθεσμων εκκρεμοτήτων, οι οποίες ήταν επείγουσες για την ολοκλήρωση των αξιολογήσεων των προγραμμάτων, γεγονός που έδινε έναν δραματικό χαρακτήρα στην προσέγγισή τους.

Εξάλλου, απαιτείται από τον πολίτη η κατανόηση των βασικών πτυχών της οικονομίας, προκειμένου να διαμορφώσει πλήρη άποψη για τις πολιτικές εξελίξεις της χώρας, τις οποίες επηρεάζει άμεσα με την ψήφο του. Συνεπώς, η ανάδειξη των οικονομικών ζητημάτων που είναι κρίσιμα για την πορεία της χώρας και η στήριξη των πολιτών στις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες αποτελούν αναγκαία συνθήκη για την ομαλή μετάβαση της χώρας σε ένα καθεστώς ευημερίας και υγιούς ανάπτυξης.

1.3 Η ανάγκη υιοθέτησης ενός φορολογικού συστήματος ικανού να οδηγήσει σε ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας

Το θέμα της παρούσας εργασίας είναι το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας, η αξιολόγησή του και οι προτάσεις για την αναμόρφωσή του με στόχο την επίτευξη της οικονομικής ανάπτυξης, που τόσο έχει ανάγκη η ελληνική οικονομία, καθώς και της εξασφάλισης των πόρων για ένα σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, αποτελεσματικό και δίκαιο. Το φορολογικό σύστημα είναι ένας από τους βασικούς λόγους για τους οποίους η χώρα αδυνατεί να προσελκύσει άμεσες ξένες επενδύσεις, ενώ μέσω της υπερφορολόγησης αλλά και άλλων στρεβλώσεων καθίσταται εξαιρετικά δυσχερές για

τις υπάρχουσες επιχειρήσεις να γίνουν ανταγωνιστικές εξαγωγικά, να αναπτυχθούν και να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους απέναντι στο κράτος.¹⁰

Ακριβώς λόγω της φύσης της φορολογίας ως βασικής πηγής δημόσιων εσόδων, η εργασία θα πραγματευτεί και ζητήματα δημοσιονομικής πολιτικής, η οποία επηρεάζει καθοριστικά το ύψος των αναγκών του Δημοσίου για έσοδα και άρα, και τους επιβαλλόμενους φόρους σε πολίτες και επιχειρήσεις. Η δε δέσμευση της χώρας με βάση το τελευταίο πρόγραμμα προσαρμογής για εξασφάλιση πρωτογενών πλεονασμάτων ύψους 3,5% του ΑΕΠ έως το 2022 και 2,2% του ΑΕΠ έως το 2060 περιορίζει ακόμα περισσότερο την δυνατότητα επανασχεδιασμού ενός φορολογικού συστήματος, δεδομένου ότι το δημοσιονομικό ισοζύγιο θα πρέπει να καταλήγει στο ανωτέρω αποτέλεσμα. Για το λόγο αυτό, μετά τις εκλογές της 7ης Ιουλίου του 2019, γίνονται προσπάθειες από τη νέα κυβέρνηση, που αποσκοπούν στην τροποποίηση των σχετικών με τα πλεονάσματα όρων του τελευταίου προγράμματος προσαρμογής, ώστε με τον τρόπο αυτό, να εξασφαλιστεί δημοσιονομικός χώρος για την σταδιακή εξάλειψη των υπέρμετρων φορολογικών επιβαρύνσεων αλλά και την γενικότερη μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος.

Επιπλέον, ζήτημα αποτελεί και η αποτελεσματικότητα του ελληνικού φορολογικού συστήματος να αποφέρει πράγματι έσοδα στο κράτος, κάτι στο οποίο υστερεί, όπως θα εκτεθεί αναλυτικότερα κατωτέρω. Ένα ακόμη ζήτημα είναι η έκταση της φοροδιαφυγής και τα κίνητρα όσων φοροδιαφεύγουν, τα οποία σε μεγάλο βαθμό καλλιεργούνται και μεγεθύνονται από τα χαρακτηριστικά του ίδιου του φορολογικού συστήματος.

Σε εισαγωγικό επίπεδο, αρκεί να σημειωθεί ότι τα προβλήματα που παρουσιάζει το ελληνικό φορολογικό σύστημα με σειρά σπουδαιότητας είναι:

α) η αβεβαιότητα που το χαρακτηρίζει λόγω της πολυνομίας, της πολυπλοκότητας και των διαρκών τροποποιήσεων των φορολογικών νόμων,

¹⁰https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2018/09/Epanekinis_Ellinikis_Oikonomias_VERSION310518.pdf, σελ. 14 | Δ. Βαγιάνος, Χρ. Πισσαρίδης, et al, Η ελληνική οικονομία πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης: Οικονομικές Πολιτικές για το Μέλλον, σε Πισσαρίδης et al (επιμ.), Πέρα από τη Λιτότητα – Για μια νέα δυναμική στην ελληνική οικονομία, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2017, σελ. 12.

- β) οι υψηλοί συντελεστές για την φορολογία επιχειρήσεων και φυσικών προσώπων και η δυσανάλογη σχέση μεταξύ άμεσων και έμμεσων φόρων,
- γ) η αναποτελεσματικότητα στην είσπραξη των φόρων,
- δ) η αναντιστοιχία μεταξύ φορολογικής επιβάρυνσης και φορολογικής απόδοσης και
- ε) η φοροδιαφυγή.

1.4 Δομή

Το κύριο μέρος της εργασίας χωρίζεται σε τέσσερα κεφάλαια:

Στο πρώτο κεφάλαιο θα επισημανθούν τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας, αλλά και της δημοσιονομικής πολιτικής του ελληνικού κράτους πριν και κατά την διάρκεια της κρίσης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα επιχειρηθεί μια προσέγγιση του ελληνικού φορολογικού συστήματος τόσο πριν όσο και κατά την διάρκεια της κρίσης. Θα αναλυθούν οι κυριότεροι τύποι φόρων, η εξέλιξη των φορολογικών εσόδων και οι αλλαγές που παρατηρήθηκαν, ιδίως τα τελευταία χρόνια.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα επιχειρηθεί η αξιολόγηση του φορολογικού συστήματος με άξονα την δυνατότητα προσέλκυσης επενδύσεων, την φορολογική απόδοση και την αποτελεσματικότητα σε επίπεδο χρηματοδότησης του συστήματος κοινωνικής προστασίας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα γίνουν συγκεκριμένες προτάσεις για το ποιά χαρακτηριστικά θα πρέπει να υιοθετήσει το ελληνικό φορολογικό σύστημα για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας και της ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, την συμμόρφωση της Ελλάδας με τις δημοσιονομικές δεσμεύσεις που έχει αναλάβει αλλά και για την αποτελεσματική συλλογή των φόρων, που είναι απαραίτητη για την καλή λειτουργία του συστήματος κοινωνικής προστασίας.

Κεφάλαιο 2^ο

Τα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας πριν και κατά την διάρκεια της κρίσης

2.1 Εισαγωγή

Η Ελλάδα από το 1970 μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1990 παρουσίαζε μεγαλύτερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ από την Ισπανία, την Πορτογαλία και την Ιρλανδία. Μέχρι δε και το 2007 και το ξέσπασμα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, το ΑΕΠ της Ελλάδας παρουσίαζε διαρκή αύξηση. Το δημόσιο χρέος, ωστόσο, της χώρας, κυρίως από την έναρξη της δεκαετίας του 1980 αυξανόταν ετησίως ως ποσοστό του ΑΕΠ φτάνοντας στο τέλος της δεκαετίας σε ποσοστό που άγγιζε το 70%. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 και λόγω προσπαθειών αλλαγής της οικονομικής πολιτικής σημειώθηκε αύξηση των επενδύσεων των επιχειρήσεων στην χώρα, ενώ τα ελλείμματα μειώθηκαν. Ιδίως δε μετά την είσοδο της χώρας στο ευρώ η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας ήταν αλματώδης.¹¹ Παρόλα αυτά, η ανάπτυξη που σημειώθηκε μετά την υιοθέτηση του κοινού νομίσματος ήταν σαθρή και εν μέρει τα δημοσιονομικά μεγέθη βελτιώθηκαν μέσω της περιώνυμης «δημιουργικής» λογιστικής.

Η ανάπτυξη που σημειώθηκε δεν συνοδεύτηκε από προσπάθειες διαρθρωτικών αλλαγών στο πραγματικά προβληματικό θεσμικό περιβάλλον, το οποίο έθετε διάφορα νομικά και ρυθμιστικά εμπόδια στην είσοδο των επιχειρήσεων στην ελληνική αγορά, ενώ παράλληλα, δυσχέραινε την λειτουργία όσων είχαν ήδη παρουσία σε αυτήν. Η διαρκής μεταβλητότητα στην φορολογική, εργατική και

¹¹ Δεδομένα από την ιστοσελίδα και το αρχείο του ΟΟΣΑ.

ασφαλιστική νομοθεσία σε συνδυασμό με τις δυσλειτουργίες της δημόσιας διοίκησης αλλά και την καθυστέρηση στην απονομή δικαιοσύνης διαμόρφωσαν ένα ασφυκτικό πλαίσιο, εξαιτίας του οποίου δεν ήταν δυνατή η προσέλκυση ξένων επενδύσεων, καθώς και η γενικότερη μεγέθυνση των οικονομικών δεικτών της χώρας. Οι θεσμοί ενός κράτους είναι άλλωστε, σύμφωνα και με τις τελευταίες εξελίξεις σε επίπεδο πολιτικής οικονομίας, η πηγή τόσο της ευημερίας όσο και της συρρίκνωσης της οικονομίας του. Η θέση αυτή, των νεοθεσμικών οικονομικών, όπως διατυπώθηκε στο εξαιρετικά επιτυχημένο και εκδοτικά βιβλίο των «Acemoglu - Robinson, Why Nations Fail»¹² είναι και αυτή που υιοθετώ και εγώ στην παρούσα εργασία, για την ανεύρεση της πηγής των προβλημάτων αλλά και για την κατάθεση προτάσεων για την βελτίωση της ελληνικής οικονομίας εστιάζοντας στο φορολογικό σύστημα ως έναν εκ των κυριότερων θεσμών που μπορεί να οδηγήσει είτε στην ανάπτυξη, είτε στην συρρίκνωση μιας οικονομίας, εν προκειμένω, της ελληνικής.

2.1 Τα δίδυμα ελλείμματα της ελληνικής οικονομίας μέχρι και την έναρξη της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης

Η ανάπτυξη που σημείωσε η ελληνική οικονομία μετά την ένταξη στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση βασίστηκε σε εξαιρετικά μεγάλο βαθμό στον εξωτερικό δανεισμό, ενώ οι όποιες επενδύσεις γίνονταν από εγχώριες επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Η ελληνική οικονομία, παρά τις δυσλειτουργίες που την χαρακτήριζαν σε επίπεδο θεσμών, είχε καταφέρει λόγω διάφορων ευνοϊκών συγκυριών, να εμφανίζει υψηλά ποσοστά ανάπτυξης, να δανείζεται εύκολα και με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους από τις διεθνείς χρηματαγορές και ιδίως μετά την ένταξη της χώρας στον σκληρό πυρήνα της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης με πρωτοφανή για την χώρα ευκολία. Η ένταξη της χώρας στην ζώνη του ευρώ διαμόρφωσε πρωτοφανείς συνθήκες εμπιστοσύνης των αγορών και σε συνδυασμό με τις υψηλότερες αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων εν συγκρίσει με τα αντίστοιχα ομόλογα άλλων ευρωπαϊκών κρατών (Γερμανία, Ολλανδία κλπ.) κατέστησε το ομόλογο του Ελληνικού Δημοσίου ένα εξαιρετικά επιθυμητό επενδυτικό προϊόν, καθώς στα μάτια των επενδυτών

12 Acemoglu D. & J. Robinson Why Nations Fail: The origins of Power, Prosperity and Poverty, 2012, Profile Books, Λονδίνο.

χαρακτηριζόταν από ασφάλεια (λόγω της εντύπωσης παρόμοιας κατάστασης της ελληνικής με τις υπόλοιπες οικονομίες της ζώνης του ευρώ) αλλά και από δυνατότητα υψηλότερης απόδοσης και αύξησης των πιθανών κερδών.¹³

Η ελληνική οικονομία και ως επί το πλείστον, οι ελληνικές κυβερνήσεις, στηριζόμενες στην πρωτοφανή πρόσβαση σε δανεικά κεφάλαια χρηματοδοτούσαν μέσα από αυτόν τον δανεισμό τόσο τα δημοσιονομικά ελλείμματα - τα οποία αυξάνονταν κάθε χρόνο – όσο και τα εμπορικά ελλείμματα (εξού και ο όρος δίδυμο έλλειμμα), με τα οποία συνδεόταν η ελληνική οικονομία σχεδόν καθολικά από το 1980 και έπειτα, με μικρές εξαιρέσεις, ιδίως στις αρχές της δεκαετίας του '90.

2.3 Η εξισορρόπηση των διπλών ελλειμμάτων κατά την διάρκεια των προγραμμάτων οικονομικής στήριξης

Η αδυναμία της Ελλάδας το 2010 να έχει πρόσβαση στις αγορές και να μπορεί να δανειστεί με χαμηλά επιτόκια, είχε ως συνέπεια την αδυναμία της να σταθεί αντάξια στις υποχρεώσεις της. Επιπλέον, η εντονότατη εξάρτηση της οικονομίας της από τον εξωτερικό δανεισμό διαμόρφωσαν μία εκρηκτική κατάσταση, κατά την οποία διαφαινόταν πολύ έντονα η πιθανότητα άτακτης χρεοκοπίας. Η κρίση αυτή είχε και κοινωνικές επιπτώσεις με την ανεργία, τις τιμές και τη φτώχεια να αυξάνονται εν αντιθέσει με το βιοτικό επίπεδο και τα εισοδήματα των πολιτών και των επιχειρήσεων, τα οποία μειώνονταν.

Παρά τα μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης που ελήφθησαν, κατέστη πολύ γρήγορα εμφανές ότι χωρίς εξωτερικό δανεισμό - αυτήν την φορά, όμως, όχι από τις αγορές - η ελληνική οικονομία θα κατέρρευε. Οι εξελίξεις αυτές ανέδειξαν την ημιτελή θεσμική θωράκιση και ολοκλήρωση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης. Παρά την ενιαία νομισματική πολιτική, δεν διαμορφώθηκαν θεσμοί ευθυγράμμισης της δημοσιονομικής πολιτικής μεταξύ των μελών της ζώνης του ευρώ, ενώ παρά το γεγονός ότι το κοινό νόμισμα έκλεινε την πρώτη δεκαετία της κυκλοφορίας του, δεν

¹³ Ιδιαίτερα διαφωτιστικό σχετικά με την επίδραση του κοινού νομίσματος στις αδύναμες ευρωπαϊκές οικονομίες είναι το βιβλίο του Jean Pisani Ferry, Η αφύπνιση των δαιμόνων - Η κρίση του ευρώ και πώς να βγούμε από αυτήν, Πόλις, 2012.

είχε διαμορφωθεί κανένας μηχανισμός για την διαχείριση κρίσεων εντός της Ευρωζώνης. Παράλληλα, το πολιτικό κόστος για τις κυβερνήσεις των κρατών που θα καλούνταν να αναλάβουν το κόστος της επίλυσης των κρίσεων που ξεσπούσαν σε άλλα κράτη - μέλη της Ευρωζώνης θεωρούνταν εξαιρετικά μεγάλο, οδηγώντας τις κυβερνήσεις αυτές αρχικά σε σοβαρή διστακτικότητα και στη συνέχεια στην υιοθέτηση ιδιαίτερα αυστηρής ρητορικής αλλά και ενίοτε τιμωρητικού χαρακτήρα απαιτήσεων προς τα κράτη που δέχονταν την βοήθεια.¹⁴

Τον Μάιο του 2010 η Ελλάδα συμφώνησε με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο - την αποκαλούμενη ως «τρίοικα» - να ενταχθεί σε ένα πρόγραμμα προσαρμογής, το οποίο θα εφάρμοζε υπό την εποπτεία των τριών αυτών οργανισμών, προκειμένου να λάβει οικονομική βοήθεια υπό τη μορφή δανεισμού. Μετά βέβαια από την ολοκλήρωση του πρώτου προγράμματος «μνημόνιο», όπως συνήθως αποκαλούνταν, ακολούθησε και δεύτερο και τρίτο, πλέον και τέταρτο πρόγραμμα (ειδικά το τελευταίο χωρίς την παροχή χρηματοδότησης). Σε αντίστοιχα προγράμματα εντάχθηκαν και η Ιρλανδία, η Πορτογαλία και η Κύπρος, για διαφορετικούς λόγους η κάθε μία. Τα προγράμματα αυτά παρείχαν πρόσβαση σε χρηματοδότηση με εξαιρετικά ευνοϊκούς όρους, αλλά επέβαλαν δημοσιονομική πειθαρχία και την υιοθέτηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

Στην δε περίπτωση της Ελλάδας στις αρχές του 2012 έγινε αναδιάρθρωση και διαγραφή του 50% του χρέους προς ιδιώτες πιστωτές (PSI), μια διαδικασία που βασιζόταν στην συνεισφορά των ιδιωτών πιστωτών στην αναδιάταξη του ελληνικού χρέους. Ειδικότερα, τράπεζες, ασφαλιστικές επιχειρήσεις, ασφαλιστικά ταμεία, θεσμικοί επενδυτές ή και απλοί αποταμιευτές (αλλά όχι κράτη ή διεθνείς οργανισμοί) υπέστησαν μείωση της αξίας της αρχικής τους επένδυσης σε ελληνικά ομόλογα, προκειμένου να μην απωλέσουν το σύνολο των χρημάτων τους εξαιτίας μιας ενδεχόμενης καθολικής στάσης πληρωμών. Η εν λόγω αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους, η οποία βρισκόταν σε εξέλιξη ήδη από τις αρχές του έτους 2012 και θα ολοκληρωνόταν λίγο μετά τα τέλη Μαρτίου του ίδιου έτους, θα οδηγούσε σε

14 Financial Times (2014). How the euro was saved. [online] Διαθέσιμο σε: <https://www.ft.com/content/f6f4d6b4-ca2e-11e3-ac05-00144feabdc0> [Accessed 31 Oct. 2018].

ελάφρυνση του συνολικού χρέους της χώρας κατά 107 δισ. ευρώ περίπου ή κατά 50% του ΑΕΠ.

Μέχρι το έτος 2014 τα προγράμματα που ακολούθησε η Ελλάδα οδήγησαν σε εξάλειψη του πρωτογενούς δημοσιονομικού ελλείμματος και σε μεγάλο βαθμό, στην εξάλειψη του εμπορικού ελλείμματος. Η εσωτερική υποτίμηση που προκρίθηκε από την «τρίοικα» δεν οδήγησε σε αύξηση των εξαγωγών, καθώς η κρίση της Ελλάδας ήταν πολυπαραγοντική. Στα προβλήματα της οικονομίας προστέθηκε και η διαρκής αβεβαιότητα σχετικά με την παραμονή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη ιδίως από το έτος 2015.¹⁵ Οι περιορισμένες έκτασης μεταρρυθμίσεις, σε συνδυασμό και με τις αυξήσεις στους συντελεστές φορολόγησης των επιχειρήσεων, καθώς και η έλλειψη ρευστότητας των τραπεζών, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός δυσμενούς κύκλου για τις ελληνικές επιχειρήσεις, καθιστώντας την Ελλάδα μη ελκυστική για ξένες επενδύσεις.

2.4 Η δημοσιονομική πολιτική της Ελλάδας μετά την ένταξή της στα προγράμματα στήριξης και οι συνέπειες αυτής στην οικονομία

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η δημοσιονομική προσαρμογή της Ελλάδας υπήρξε ταχύτατη και αν αναλογιστεί κανείς το μοντέλο με βάση το οποίο κινείτο ως τότε η ελληνική οικονομία και την εξάρτησή της από την διατήρηση του ελλειμματικού προϋπολογισμού, υπήρξε και εξαιρετικά απότομη. Αυτό, άλλωστε, κατέστη πρόδηλο από τις κοινωνικές αναταραχές αλλά και την πολιτική αστάθεια που συνόδευσαν την πορεία αυτή.

Η επιμονή των δανειστών στις δημοσιονομικού χαρακτήρα υποχρεώσεις που επέβαλαν στις ελληνικές κυβερνήσεις μπορούν ευκολότερα να ερμηνευθούν αν ληφθεί υπόψη ότι οι δανειστές της χώρας ήταν κράτη με δημοκρατικά εκλεγμένες κυβερνήσεις επιρρεπείς στο πολιτικό κόστος. Τα άμεσα αποτελέσματα των

¹⁵ Ενδεικτικά, ένα δημοσίευμα της περιόδου. Η ειδησεογραφία και αρθρογραφία τόσο η διεθνής όσο και η εγχώρια έβριθε αναφορών στην πιθανότητα εξόδου της Ελλάδας από την Ευρωζώνη. BBC News. (2018). Has Greece avoided Grexit? [online] Available at: <https://www.bbc.com/news/world-europe-32332221> [Accessed 18 Oct. 2018].

δημοσιονομικών μέτρων εξασφάλιζαν στις κυβερνήσεις των κρατών – δανειστών ένα γρήγορο και ασφαλές αποδεικτικό της προσπάθειας εξασφάλισης των χρημάτων που δάνειζαν στην Ελλάδα. Αν είχε δοθεί έμφαση στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις από την αρχή του προγράμματος και μέρος της δημοσιονομικής προσαρμογής είχε γίνει σε δεύτερο χρόνο, οι πιθανότητες επιτυχίας των μεταρρυθμίσεων θα ήταν μεγαλύτερες, αν και θα έπρεπε οι δανειστές να διαθέσουν μεγαλύτερα δανειακά κεφάλαια.

Επίσης, από τις μνημονιακές κυβερνήσεις της Ελλάδας ελάχιστες κατέβαλαν προσπάθειες να προβούν στις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες είναι αναγκαίες για την ανάκαμψη της χώρας. Το πολιτικό κόστος και η ατομία, καθώς και η εξάρτηση από ομάδες που θα θίγονταν από την υιοθέτηση των μεταρρυθμίσεων, τις κατέστησαν εξαιρετικά δυσάρεστες για τον πολιτικό κόσμο. Πέραν τούτου, και πάλι λόγω πολιτικών επιλογών ορισμένων ελληνικών κυβερνήσεων η δημοσιονομική πολιτική περιλάμβανε κυρίως αύξηση φόρων παρά μείωση δαπανών.¹⁶ Η φορολογική πολιτική, από τις αρχές του 2015 έως και τον Ιούλιο του 2019, στηρίχθηκε σχεδόν αποκλειστικά σε αύξηση των φόρων για την εξασφάλιση του ισοσκελισμένου προϋπολογισμού. Οι όποιες μειώσεις δαπανών, γίνονταν στις δαπάνες για τις δημόσιες επενδύσεις και το κοινωνικό κράτος, οδηγώντας σε μεγαλύτερο μαρασμό την οικονομία αλλά και στην διάλυση του κοινωνικού ιστού. Τα συμπεράσματα δε που ανακύπτουν στην τελευταία έκθεση του ΟΟΣΑ¹⁷ για την ελληνική οικονομία, είναι ότι, παρά την δημοσιονομική υπευθυνότητα που παρουσιάζει η χώρα μας τα τελευταία χρόνια, η οικονομική ανάπτυξη μέσω των ιδιωτικών επενδύσεων δεν προχωρά, ακριβώς λόγω της πολύ υψηλής φορολογίας και της μικρής φορολογικής βάσης.

Επίσης, στην ίδια έκθεση ο εν λόγω οργανισμός αναφέρει ότι το κοινωνικό κράτος στην Ελλάδα βρισκόταν σε ιδιαίτερα κακή κατάσταση και οι δαπάνες του κράτους, παρά το ότι είναι υψηλές, δεν στρέφονται προς τις αναγκαίες και κρίσιμες υπηρεσίες που μπορούν να εξασφαλίσουν ένα δίκτυο προστασίας για τα αδύναμα μέλη της κοινωνίας και δεν ευνοούν στην άμβλυση των ανισοτήτων.

16 Ενδεικτικοί είναι οι τελευταίοι προϋπολογισμοί που ψηφίστηκαν από την Βουλή.

17 OECD (2018), OECD Economic Surveys: Greece 2018, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/eco_surveys-grc-2018-en. Executive summary P.12

Η διαρκής αύξηση των φορολογικών συντελεστών, πέραν όλων των άλλων, οδηγεί σε έναν φαύλο κύκλο, καθώς αυτή η αβεβαιότητα δεν καθιστά ελκυστική την Ελλάδα για άμεσες ξένες επενδύσεις, ενώ περιορίζει διαρκώς το εισόδημα των φυσικών προσώπων, τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων και συνακόλουθα τα κέρδη περιορίζοντας την φορολογητέα ύλη και μειώνοντας τα έσοδα του κράτους. Ο φαύλος αυτός κύκλος θα πρέπει να σταματήσει ούτως ώστε η ελληνική οικονομία να οδηγηθεί, μετά από μία σχεδόν δεκαετή κρίση, σε έναν νέο ενάρετο κύκλο ανάπτυξης και διαμόρφωσης ισχυρών θεσμών.¹⁸

2.5 Η αναγκαιότητα για αλλαγή της δημοσιονομικής πολιτικής που εφαρμόζει η χώρα

Η ελληνική οικονομία, προκειμένου να καταφέρει να εξέλθει από την μακροχρόνια κρίση στην οποία βρίσκεται για μία δεκαετία, θα πρέπει να μεταρρυθμιστεί σε πολλούς τομείς. Ο θεμελιώδης στόχος προς τον οποίο αυτές οι αλλαγές πρέπει να κατατείνουν είναι η προσέλκυση νέων επενδύσεων. Με τον τρόπο αυτό, η χώρα θα μπορέσει να αυξήσει τις εξαγωγές της, να αυξήσει την παραγωγικότητα του ανθρώπινου δυναμικού και του υπάρχοντος κεφαλαίου, να αναπληρώσει την συρρίκνωση που υπέστη η ελληνική οικονομία λόγω της μαζικής απόσυρσης των επενδύσεων κατά την διάρκεια της κρίσης, να μειώσει την ανεργία και να αυξήσει τα έσοδα του κράτους για την διασφάλιση ενός ικανοποιητικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας. Εξάλλου, απαραίτητη για την προσέλκυση των επενδύσεων είναι η δημιουργία κλίματος σταθερότητας και εμπιστοσύνης.

Για την επίτευξη αυτού του στόχου, και την συνακόλουθη πορεία ανάπτυξης, η εφαρμοζόμενη δημοσιονομική πολιτική θα πρέπει να αλλάξει ριζικά. Οι φορολογικοί συντελεστές που αφορούν στις επιχειρήσεις είναι από τους υψηλότερους στην ΕΕ¹⁹ και σαφώς υψηλότεροι από όλους τους αντίστοιχους των γειτονικών

¹⁸ Πισαρρίδης, ό. π. σελ 62.

¹⁹ Και από τους υψηλότερους μεταξύ των χωρών μελών του ΟΟΣΑ δεδομένο που αναλύεται και στην τελευταία έκθεση για την Ελλάδα, ό. π. σελ. 34. Μεταξύ άλλων για το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα Ο Οργανισμός επισημαίνει ότι παρ' ότου οι φορολογικοί συντελεστές της Ελλάδας είναι ιδιαίτερα υψηλοί – υψηλότεροι από τον μ.ο των μελών του ΟΟΣΑ- τα φορολογικά έσοδα είναι ιδιαίτερα χαμηλότερα αντίστοιχων κρατών μελών που έχουν χαμηλότερους συντελεστές. Η

κρατών. Είναι επόμενο ότι η χώρα θα πρέπει να προχωρήσει σε μία σημαντική μείωση των φορολογικών βαρών που επιβάλλονται στις επιχειρήσεις. Οι υψηλοί συντελεστές, ωστόσο, δεν πιστεύω ότι είναι ο μόνος παράγοντας, που αν αλλάξει, θα καταστήσει την Ελλάδα επενδυτικό προορισμό. Όπως αναφέρεται εκτενώς και στην προαναφερθείσα έκθεση του ΟΟΣΑ για την Ελλάδα, το μεγαλύτερο ίσως πρόβλημα με την δημοσιονομική και φορολογική πολιτική έχει να κάνει με την αδυναμία των επιχειρήσεων - τόσο αυτών που δραστηριοποιούνται στη χώρα, όσο και αυτών που ενδεχομένως να εξετάσουν την εγκατάστασή τους σε αυτή - να μπορέσουν να διαμορφώσουν μία μακροχρόνια στρατηγική γνωρίζοντας εκ των προτέρων το είδος και το ύψος των φορολογικών τους υποχρεώσεων.²⁰ Η έλλειψη σταθερότητας και βεβαιότητας ως προς το φορολογικό σύστημα και τους φορολογικούς συντελεστές, οι οποίοι δεσμεύουν την οποιαδήποτε επιχείρηση, είναι το μεγαλύτερο εμπόδιο για την προσέλκυση και την διατήρηση των επενδύσεων. Θα πρέπει να εξασφαλιστεί η παγίωση των φορολογικών συντελεστών και των φόρων που θα καλούνται να καταβάλλουν οι επιχειρήσεις επί μακρό χρονικό διάστημα. Θα μπορούσε αυτό πιθανόν να επιτευχθεί με την αναθεώρηση του Συντάγματος και την απόδοση συνταγματικής ισχύος σε αντίστοιχο νόμο, καθιστώντας τον με τον τρόπο αυτό δυσκολότερα τροποποιήσιμο. Υπάρχει, άλλωστε, και ιστορικό παράδειγμα, καθώς επίσης και τρέχον παράδειγμα για τις ναυτιλιακές εταιρείες.²¹

Η δημοσιονομική πολιτική, που κατά κύριο λόγο εφαρμόστηκε ακόμα και μέσα στα χρόνια της κρίσης και δεν μεταβάλλει το ύψος των δημοσίων δαπανών, αλλά επιβάλλει φόρους, προκειμένου να καλυφθούν αυτές οι δαπάνες, θα πρέπει να αλλάξει. Οι δημόσιες δαπάνες θα πρέπει να προσαρμόζονται ανάλογα με τους διαθέσιμους πόρους που προκύπτουν από την φορολόγηση με βάση τους εκ των προτέρων και για μακρό χρονικό διάστημα καθορισμένους φορολογικούς συντελεστές.

Η δε μείωση των δημόσιων δαπανών δεν θα πρέπει να γίνεται με μείωση των δαπανών δημόσιων επενδύσεων ή με μείωση των δαπανών που αφορούν στο

προβληματική περί του σύνθετου και πολύπλοκου χαρακτήρα του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας και οι συνέπειες αυτής της πολυπλοκότητας αναλύονται στις σελίδες 35 – 37 της έκθεσης.

20 OECD (2018), ό. π. σελ. 35 – 37.

21 Πισσαρίδης, ό. π. σελ. 62.

σύστημα κοινωνικής προστασίας, υγείας ή παιδείας, αλλά στοχευμένα μέσω του εντοπισμού της σπατάλης δημόσιου χρήματος με στόχο τον περιορισμό της. Η δημοσιονομική σταθερότητα που στηρίζεται στον περιορισμό των δαπανών, είναι η πλέον στέρεη και επί μακρόν διατηρήσιμη. Κατά τα χρόνια της κρίσης η πληρωμή των ανωτέρω δαπανών, κατέστησε αναγκαία την θέσπιση φορολογικών βαρών προς πολίτες και επιχειρήσεις οδηγώντας στον μέχρι τώρα φαύλο κύκλο στασιμότητας και υπερφορολόγησης.

Ορθή θα ήταν επίσης η αποτελεσματική διάρθρωση του συστήματος κοινωνικής προστασίας με δραστική μείωση όλων των διοικητικών και λοιπών εξόδων που καθιστούν το σύστημα εξαιρετικά δαπανηρό έναντι πολύ χαμηλών παροχών.

Η ανωτέρω δέσμευση για παγίωση των φορολογικών συντελεστών θα οδηγήσει στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του κρατικού μηχανισμού και στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, καθώς η αύξηση των φορολογικών εσόδων θα επέλθει από την διεύρυνση της φορολογικής βάσης και όχι από την αύξηση των επιβαλλόμενων φόρων. Η δε συνακόλουθη μείωση των φορολογικών συντελεστών θα οδηγήσει και στον περιορισμό των κινήτρων για φοροδιαφυγή.

Αυτά βέβαια αποτελούν το καθένα διαφορετικά ζητήματα, τα οποία χρήζουν ξεχωριστής μελέτης, πράγμα που δεν φιλοδοξεί να επιτελέσει η παρούσα εργασία.

Κεφάλαιο 3^ο

Το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας πριν και κατά την διάρκεια της κρίσης. Μια κριτική αποτύπωση των βασικών χαρακτηριστικών του

3.1 Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Το φορολογικό σύστημα αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την ύπαρξη ενός κράτους, στο πλαίσιο του οποίου αναπτύσσεται η οικονομία του. Ο φόρος αποτελεί το βασικό έσοδο ενός κράτους, ακόμα και ενός απολύτως φιλελεύθερου με ελάχιστες παροχές προς τους πολίτες του. Ακόμα και ο πλέον ένθερμος φιλόσοφος του ελευθεριακού – ελάχιστου κράτους Robert Nozick²² αποδέχεται την αναγκαιότητα της ύπαρξης, έστω αυτής της μορφής κράτους και άρα, την αναγκαιότητα του φόρου ως της πηγής χρηματοδότησής του.

Στα ευρωπαϊκά κράτη της παράδοσης του κοινωνικού κράτους και ασφαλώς και στην περίπτωση της Ελλάδας, το κράτος αναλαμβάνει πολύ περισσότερους ρόλους από αυτούς του κράτους «νυχτοφύλακα» που υποστηρίζει ο Nozick. Το χαρακτηριστικό αυτό του ελληνικού κράτους καθιστά τις ανάγκες χρηματοδότησής του πολύ μεγάλες και άρα, την ανάγκη φορολόγησης ζωτικό ζήτημα. Το φορολογικό σύστημα, επομένως, ενός κοινωνικού κράτους επιτελεί πολλαπλό ρόλο: αφενός μέσω αυτού συλλέγονται οι πόροι για την χρηματοδότηση των κρατικών δαπανών, αφετέρου επιτελεί ρόλο αναδιανεμητικό μεταξύ των υψηλότερων και των χαμηλότερων οικονομικών και κοινωνικών στρωμάτων. Πλέον δε, αποτελεί και την κύρια πηγή εσόδων για την κάλυψη των δανειακών υποχρεώσεων του κράτους.

Ο τρόπος διαμόρφωσης ενός φορολογικού συστήματος και η επιλογή των φορολογητέων δραστηριοτήτων και του φορολογητέου πλούτου είναι ζήτημα

22 R. Nozick, *Anarchy, State, and Utopia*, Blackwell Publishing, Malden, 1974 pp.26 – 28.

πολιτικό και η κάθε επιλογή γίνεται επί τη βάση συγκεκριμένων ηθικοπολιτικών παραδοχών. Αυτές οι επιλογές επηρεάζουν καταλυτικά την οικονομική συμπεριφορά των κοινωνιών ενός κράτους, τόσο των φυσικών όσο και των νομικών προσώπων που δραστηριοποιούνται σε μία χώρα ή που σκέφτονται να δραστηριοποιηθούν σε αυτήν. Όπως έχει διαφανεί από την έως τώρα ανάπτυξη της παρούσας εργασίας, η προσέγγισή του συντάκτη της είναι αυτή της βελτίωσης της αποτελεσματικότητας του ελληνικού φορολογικού συστήματος όσον αφορά στην υλοποίηση του στόχου της επίτευξης και αύξησης της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Το αν αυτός ο στόχος έχει κανονιστική ισχύ και ποιά είναι αυτή, δεν είναι ζήτημα της οικονομικής επιστήμης και σαφώς, ούτε της παρούσας εργασίας.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού φορολογικού συστήματος που το καθιστούν προβληματικό είναι:

1. Οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές.
2. Η πολυπλοκότητα και οι διαρκείς μεταβολές του συστήματος.
3. Οι σημαντικές διαφοροποιήσεις στην φορολόγηση ανάλογα με την πηγή των εισοδημάτων.
4. Η αδυναμία του συστήματος κοινωνικής πρόνοιας να μειώσει δραστικά το διοικητικό του κόστος με στόχο την πραγματική υποστήριξη αυτών που έχουν ανάγκη.²³ Ο στόχος της οικονομικής ανάπτυξης σε συνδυασμό με την ριζική αλλαγή των δημόσιων οικονομικών θα μπορούσε να αποτελέσει το μείγμα εκείνο που θα οδηγούσε την χώρα σε μία πορεία ευημερίας, κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής δικαιοσύνης.

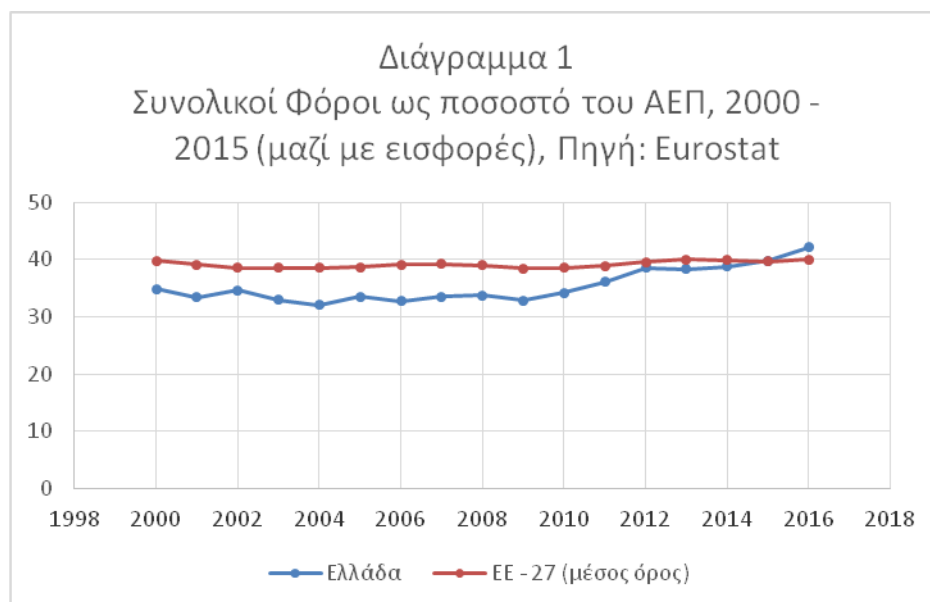
Στο παρόν κεφάλαιο θα προχωρήσω σε μία καταγραφή των βασικών ειδών φόρων και των βασικών φορολογικών συντελεστών του ελληνικού φορολογικού συστήματος. Παρόλο που η εκτενής αξιολόγηση του συστήματος από την σκοπιά της επίτευξης της οικονομικής ανάπτυξης θα γίνει στο επόμενο κεφάλαιο, βασικές προβληματικές θα τεθούν και εδώ στην ανάπτυξη των επιμέρους ειδών φόρων.

²³

3.2 Η φορολογική εικόνα της Ελλάδας

3.2.1 Συγκριτικά στοιχεία

Η συνολική φορολογική επιβάρυνση (που υπολογίζεται ως ο λόγος των φορολογικών εσόδων προς το ΑΕΠ) εμφανίζει διακυμάνσεις τα τελευταία χρόνια. Το **Διάγραμμα 1** παρουσιάζει τη συνολική φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα την περίοδο 2000 - 2016 και τη συγκρίνει με τη φορολογική επιβάρυνση στις 27 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ - 27). Η συνολική φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα μειώθηκε από 34,9% το 2000 σε 32,9% το 2009, αλλά αυξήθηκε σταδιακά κατά τη διάρκεια της κρίσης και το 2016 έφτασε το 42,1%. Από το διάγραμμα προκύπτει ότι η φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα κυμαινόταν κάτω από το μέσο όρο της ΕΕ - 27 κατά την περίοδο 2000 - 2014. Το 2015 υπήρξε σύγκλιση με το μέσο όρο της ΕΕ - 27 και στη συνέχεια υπέρβαση.

Από το διαχωρισμό των συνολικών φόρων σε έμμεσους και άμεσους διαπιστώνεται ότι την περίοδο 2000 - 2015 οι έμμεσοι φόροι διαδραματίζουν προεξέχοντα ρόλο στα δημόσια οικονομικά της Ελλάδας, σε αντιδιαστολή με τους άμεσους φόρους. Σύμφωνα με τα στοιχεία των εθνικών λογαριασμών της Eurostat, τα

έσοδα από έμμεσους φόρους υπολογίζονταν σε 16,2% του ΑΕΠ το 2015 (αυξημένα κατά 3% από το 2000), ενώ τα έσοδα από άμεσους φόρους υπολογίζονταν το 2015 σε 9,4% του ΑΕΠ (μειωμένα κατά 0,4% από το 2000). Το 2015 τα έσοδα από τους άμεσους φόρους στην Ελλάδα ήταν κατά 3,6% χαμηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ - 27 (9,4% έναντι 13,0%). Το 2016 οι άμεσοι φόροι διαμορφώθηκαν στο 12,4% του ΑΕΠ, ενισχυμένοι κατά τρεις μονάδες του ΑΕΠ σε σύγκριση με τα προ του 2011 επίπεδα. Παρά το εύρος της σύγκλισης, οι άμεσοι φόροι στην Ελλάδα συνεχίζουν να παρουσιάζουν υστέρηση σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, ο οποίος κυμαίνεται διαχρονικά άνω του 13% του ΑΕΠ.

Η υστέρηση στους άμεσους φόρους σε μεγάλο βαθμό οφείλεται στη διαχρονική υποαπόδοση των εσόδων από τους φόρους εισοδήματος στην Ελλάδα, οι οποίοι κυμαίνονται μεταξύ 7,5% και 8,5% του ΑΕΠ. Οι φόροι εισοδήματος δεν ακολούθησαν την ανοδική τάση των υπόλοιπων κατηγοριών φορολογικών εσόδων κατά την επταετή περίοδο της δημοσιονομικής προσαρμογής. Την ίδια στιγμή, οι φόροι εισοδήματος στην Ευρωζώνη αντιπροσωπεύουν κατά μέσο όρο το 12% του ΑΕΠ των χωρών του ευρώ.²⁴

Κατά κύριο λόγο, η άνοδος των άμεσων φόρων έγινε με τη φορολόγηση της ακίνητης περιουσίας στην Ελλάδα μέσω του ΕΕΤΗΔΕ (στη συνέχεια των ΕΕΤΑ και ΕΝΦΙΑ). Ο εν λόγω φόρος επέφερε αυξημένα έσοδα, τα οποία το 2016 ανέρχονταν στο 2% ως ποσοστό του ΑΕΠ. Η φορολόγηση ακινήτων από σχεδόν μηδενικά επίπεδα πριν το 2012 έχει υπερβεί κατά μια μονάδα του ΑΕΠ τον μέσο όρο των αντίστοιχων εσόδων της Ευρωζώνης.

Οι έμμεσοι φόροι στην Ελλάδα ιστορικά βρίσκονταν πάνω από τον μέσο όρο των ευρωπαϊκών χωρών. Παρόλα αυτά, κατά τη διάρκεια της επταετούς περιόδου προσαρμογής οι έμμεσοι φόροι (φόροι συναλλαγών και φόροι κατανάλωσης) ενισχύθηκαν περαιτέρω ως ποσοστό του ΑΕΠ, φθάνοντας από το 11,7% του ΑΕΠ το 2006 στο 14,6% του ΑΕΠ το 2016. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις χώρες της Ευρωζώνης οι έμμεσοι φόροι αντιπροσωπεύουν το 11% του ΑΕΠ.

24 Κώστας Μεγύρ et al, Η μεταρρύθμιση του συστήματος φορολογίας και κοινωνικής πρόνοιας στην Ελλάδα, σε Πισαρρίδης (επιμ.) ό. π. σελ. 444.

Συμπερασματικά, τα συνολικά φορολογικά έσοδα στη χώρα μετά από μία επταετή περίοδο δημοσιονομικής προσαρμογής έχουν συγκλίνει με τις υπόλοιπες οικονομίες της Ευρωζώνης, εμφανίζοντας όμως σαφείς ασυμμετρίες στις επιμέρους κατηγορίες εσόδων. Οι άμεσοι φόροι, παρά τη σύγκλιση που έχει συντελεστεί κατά τα έτη της δημοσιονομικής προσαρμογής, συνεχίζουν να υστερούν των αντίστοιχων ευρωπαϊκών μεγεθών. Η υποαπόδοση οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός πως η φορολογία εισοδήματος ως ποσοστό του ΑΕΠ δεν έχει μεταβληθεί ουσιαστικά κατά την περίοδο της δημοσιονομικής προσαρμογής.²⁵ Από την άλλη, τα έσοδα από τη φορολόγηση της ακίνητης περιουσίας αντιπροσωπεύουν διπλάσιο ποσοστό του ΑΕΠ σε σχέση με τον μέσο όρο των χωρών της Ευρωζώνης.

Στην Ελλάδα - σε αντίθεση με τη μεγάλη πλειοψηφία των χωρών της ζώνης του ευρώ (με μόνη εξαίρεση την Πορτογαλία) - το ύψος των εσόδων έμμεσων φόρων είναι μεγαλύτερο των εσόδων άμεσων φόρων. Οι φόροι κατανάλωσης ήταν ιστορικά ο παράγοντας υπεραπόδοσης σε αυτήν την κατηγορία. Μετά τις νομοθετικές παρεμβάσεις δε του 2015 και ο ΦΠΑ εμφανίζεται πλέον σημαντικά ανώτερος του μέσου όρου της Ευρωζώνης, ακολουθώντας την πορεία των φόρων κατανάλωσης²⁶.

3.2.2 Περιγραφή των άμεσων και έμμεσων φόρων στην Ελλάδα

Η βασικότερη διάκριση των φόρων είναι σε άμεσους και έμμεσους φόρους και κύριο χαρακτηριστικό αυτής της διάκρισης είναι ο τρόπος με τον οποίο αυτοί εισπράττονται ή η φύση του φορολογικού τους αντικειμένου. Άμεσος είναι ο φόρος που επιβάλλεται απευθείας στα εισοδήματα των φυσικών ή νομικών προσώπων και στην ακίνητη περιουσία τους ή την κληρονομιά, τις δωρεές, τις γονικές παροχές και το υπόχρεο πρόσωπο οφείλει να τον καταβάλλει απευθείας στο Δημόσιο χωρίς να έχει την δυνατότητα μετακύλισης σε τρίτο πρόσωπο. Επομένως, άμεσοι φόροι είναι εκείνοι με τους οποίους επιβαρύνεται ο ίδιος ο φορολογούμενος

25 Η φορολογία Εισοδήματος στην Ελλάδα Συγκριτική Ανάλυση και Προτάσεις Αναμόρφωσης, IOBE και διαΝΕΟσις, 2018, σελ. 134 – 135.

26

https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2018/09/Epanekinis_Ellinikis_Oikonomias_VERSION310518.pdf, σελ. 120-121

Όσον αφορά στους έμμεσους φόρους, αυτοί μετακυλίσονται στον τελικό καταναλωτή. Κατά συνέπεια, ο εισπραττόμενος φόρος συναρτάται όχι από το δηλωθέν προς φορολόγηση εισόδημα ή την περιουσία του φορολογουμένου, αλλά από τη συνολική δαπάνη για αγορά αγαθών ή λήψη υπηρεσιών. Τέτοιοι φόροι έμμεσης φορολόγησης αποτελούν ο φόρος προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), ο φόρος συγκέντρωσης κεφαλαίων, τα τέλη χαρτοσήμου, το τέλος κινητής και καρτοκινητής τηλεφωνίας, οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης στα ποτά, καύσιμα, τσιγάρα αλλά και οι δασμοί.

Καίριο ζήτημα στην άσκηση φορολογικής πολιτικής είναι η σχέση ανάμεσα στους άμεσους και έμμεσους φόρους, η οποία καθορίζεται από το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης κάθε χώρας. Εμπειρικά έχει παρατηρηθεί ότι σε χώρες με έντονη οικονομική ανάπτυξη οι άμεσοι φόροι υπερβαίνουν τους έμμεσους φόρους. Αντίθετα, σε αναπτυσσόμενα ή και υποανάπτυκτα κράτη οι έμμεσοι φόροι υπερβαίνουν τους άμεσους φόρους. Φορολογικά συστήματα που εφαρμόζουν κατά κύριο λόγο άμεσους τύπους φόρων στοχεύουν σε δικαιότερο σύστημα φορολόγησης μέσω της εφαρμογής προοδευτικών συντελεστών φορολογίας και την επίτευξη χαμηλού κόστους είσπραξης. Στις περιπτώσεις, ωστόσο, εφαρμογής φόρων που σχετίζονται με την κατανάλωση, δηλαδή έμμεσων φόρων, οφέλη προκύπτουν από την εύκολη και γρήγορη καταβολή τους, πρόκειται όμως για φόρους που χαρακτηρίζονται από αστάθεια λόγω κυρίως της μείωσης της κατανάλωσης σε περιόδους κρίσης.

Στη συνέχεια περιγράφονται οι σημαντικότεροι τύποι φόρων, οι οποίοι κατ' ουσίαν δεν επηρεάζονται από τις συχνές αλλαγές της φορολογικής νομοθεσίας.

Φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων

Θα μπορούσε εύλογα να υποστηριχθεί πως η φορολογία αποτελεί ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο φορολογικό σύστημα. Και αυτό διότι, ταυτόχρονα με ένα σχετικά τυπικό σύστημα φορολογίας εισοδήματος, επιβάλλεται και πλειάδα άλλων φόρων, όπως οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, οι φόροι επί της αυτοαπασχόλησης και οι φόροι ακίνητης περιουσίας, οι οποίοι κάνουν πιο δύσκολη την εκτίμηση του οριακού φορολογικού συντελεστή εισοδήματος του εκάστοτε φορολογούμενου.

Ο ισχύων Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (ΚΦΕ) ορίζει τέσσερις διακριτές

πηγές του φορολογητέου εισοδήματος:

α) το εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις,

β) το εισόδημα από επιχειρηματική δραστηριότητα (π.χ. ελεύθεροι επαγγελματίες, καθώς και αυτοί που ασχολούνται με γεωργικές ή επιχειρηματικές δραστηριότητες κλπ.),

γ) το εισόδημα που προκύπτει από κεφάλαιο (τόκοι, μερίσματα, δικαιώματα, εισόδημα από ενοίκια κλπ.) και

δ) το εισόδημα από υπεραξία μεταβίβασης κεφαλαίου (πώληση ακίνητης περιουσίας, μετοχών, ομολόγων κλπ.).

Να σημειωθεί πως το συνολικό εισόδημα ως έννοια δεν ισχύει πλέον και κάθε ξεχωριστή κατηγορία από τις προαναφερθείσες τυγχάνει διαφορετικής φορολογικής μεταχείρισης.

Το εισόδημα από μισθωτή εργασία και συντάξεις υποβάλλεται σε φόρο με βάση την κλίμακα του άρθρου 15 του ΚΦΕ με τους εξής φορολογικούς συντελεστές:

Εισόδημα (Μισθοί, Συντάξεις, Επιχειρηματική Δραστηριότητα) σε ευρώ	Φορολογικός συντελεστής (%)
0-20.000	22%
20.001-30.000	29%
30.001-40.000	37%
40.001-	45%

Ο φόρος που προκύπτει κατά την εφαρμογή του άρθρου 15 μειώνεται, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 16 του ΚΦΕ, κατά το ποσό των 1.900 ευρώ για το φορολογούμενο χωρίς εξαρτώμενα τέκνα όταν το φορολογητέο εισόδημα από μισθωτές υπηρεσίες και συντάξεις δεν υπερβαίνει το ποσό των 20.000 ευρώ. Η μείωση του φόρου ανέρχεται σε 1.950 ευρώ για το φορολογούμενο με ένα εξαρτώμενο τέκνο, σε 2.000 ευρώ για δύο εξαρτώμενα τέκνα και σε 2.100 ευρώ για τρία εξαρτώμενα τέκνα και άνω. Αν το ποσό του φόρου είναι μικρότερο των ποσών αυτών η μείωση του φόρου περιορίζεται στο ποσό του αναλογούντος φόρου.

Για φορολογητέο εισόδημα που υπερβαίνει τις 20.000 ευρώ, το ποσό της μείωσης μειώνεται κατά 10 ευρώ ανά 1.000 ευρώ του φορολογητέου εισοδήματος από μισθούς και συντάξεις.

Τα κέρδη από την επιχειρηματική δραστηριότητα των ελεύθερων επαγγελματιών και των επιχειρηματιών φορολογούνται με την κλίμακα της παραγράφου 1 του άρθρου 15 του ν. 4172/2013, αφού προστεθούν σε τυχόν εισοδήματα από μισθούς και συντάξεις. Για τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα δεν εφαρμόζονται οι μειώσεις φόρου του άρθρου 16 του ίδιου νόμου. Με βάση τη δήλωση που υποβάλλει ο φορολογούμενος και τους λοιπούς τίτλους βεβαίωσης που προβλέπονται στον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (ΚΦΔ) βεβαιώνεται επίσης και προκαταβολή, εφαρμόζοντας συγκεκριμένο συντελεστή στο φόρο που αναλογεί στο εισόδημα του διανυόμενου φορολογικού έτους. Με τον ν. 4336/2015 αυξήθηκε η προκαταβολή φόρου για τους ελεύθερους επαγγελματίες από 55% σε 75% για το 2015 και σε 100% για το 2016 και μετά.

Εξαιρέση έχει θεσμοθετηθεί για τις νέες επιχειρήσεις για τα τρία πρώτα χρόνια λειτουργίας τους. Για τα φυσικά πρόσωπα με πρώτη δήλωση έναρξης επιτηδεύματος από 1ης Ιανουαρίου 2013 και για τα 3 πρώτα έτη άσκησης της δραστηριότητάς τους ο φορολογικός συντελεστής του πρώτου κλιμακίου της κλίμακας μειώνεται κατά ποσοστό 50%, εφόσον το ετήσιο ακαθάριστο εισόδημά τους από επιχειρηματική δραστηριότητα δεν υπερβαίνει τις 10.000 ευρώ²⁷.

Τα κέρδη από ατομική αγροτική επιχείρηση φορολογούνται αυτοτελώς με την ως άνω κλίμακα της παρ. 1 του άρθρου 15 του ΚΦΕ και ο φόρος που προκύπτει μειώνεται κατά το ποσό που προβλέπεται στο άρθρο 16 του ΚΦΕ, όπως περιγράφηκε ανωτέρω.

Επιπλέον, οι επιτηδευματίες και οι ασκούντες ελευθέριο επάγγελμα, εφόσον τηρούν βιβλία Β΄ ή Γ΄ κατηγορίας του ΚΒΣ, (νυν τήρηση αρχείων με το απλογραφικό ή διπλογραφικό σύστημα) υποχρεούνται σε καταβολή ετήσιου τέλους επιτηδεύματος ως εξής:

²⁷ Οι ίδιες ευνοϊκές διατάξεις ισχύουν και για τα νέα νομικά πρόσωπα.

α) Για νομικά πρόσωπα που ασκούν εμπορική επιχείρηση και έχουν την έδρα τους σε τουριστικούς τόπους και σε πόλεις ή χωριά με πληθυσμό έως διακόσιες χιλιάδες (200.000) κατοίκους, σε οκτακόσια (800) ευρώ ετησίως.

β) Για νομικά πρόσωπα που ασκούν εμπορική επιχείρηση και έχουν την έδρα τους σε πόλεις με πληθυσμό πάνω από διακόσιες χιλιάδες (200.000) κατοίκους σε χίλια (1.000) ευρώ ετησίως.

γ) Για ατομικές εμπορικές επιχειρήσεις και ελεύθερους επαγγελματίες, σε εξακόσια πενήντα (650) ευρώ ετησίως.

δ) Για κάθε υποκατάστημα σε εξακόσια (600) ευρώ ετησίως.

Το τέλος αυτό θεσπίστηκε με τον ν. 3986/2011 (Α' 152) και έκτοτε, ελάχιστες τροποποιήσεις έχει υποστεί. Τα τελευταία χρόνια έγιναν κάποιες μικρές διορθωτικές κινήσεις οι οποίες αφορούν κυρίως αγρότες - μέλη αγροτικών συνεταιρισμών, φορείς κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, καθώς και επιχειρήσεις ανεξαρτήτως νομικής μορφής που βρίσκονται σε εκκαθάριση, αδράνεια ή πτώχευση.

Για το εισόδημα που προέρχεται από κεφάλαιο, τα μερίσματα υποβάλλονται σε φόρο με φορολογικό συντελεστή ο οποίος ανέρχεται σε 10%, οι τόκοι φορολογούνται με φορολογικό συντελεστή 15% και τα δικαιώματα με 20%. Όλοι οι ανωτέρω φόροι παρακρατούνται στην πηγή. Το εισόδημα από ακίνητη περιουσία (ενοίκια) φορολογείται αυτοτελώς με την ακόλουθη κλίμακα:

Εισόδημα από ακίνητη περιουσία (ευρώ)	Συντελεστής (%)
0-12.000	15%
12.001-35.000	35%
35.001-	45%

Ο ΚΦΕ καταργεί ένα σύνολο διατάξεων, θεσμοθετώντας έναν γενικό κανόνα φορολόγησης στην πηγή 15% επί των υπεραξιών (κεφαλαιακών κερδών) των φυσικών προσώπων. Ο φόρος υπεραξίας, στον οποίο υπόκεινται οι ιδιοκτήτες από την πώληση ακινήτων είναι επίσης 15% (ωστόσο υφίσταται αναστολή της εφαρμογής του συγκεκριμένου φόρου μέχρι και τις 31 Δεκεμβρίου 2019). Παράλληλα, στην

περίπτωση μεταβίβασης ενός μόνο ακινήτου, το οποίο ανήκε στην ιδιοκτησία του ίδιου ατόμου για τουλάχιστον πέντε έτη, ο νόμος είναι δυνατόν να απαλλάξει τις υπεραξίες, οι οποίες αγγίζουν τις 25.000 ευρώ. Παρόλα αυτά, τα άτομα που έχουν προβεί σε περισσότερες από μία μεταβιβάσεις ακινήτων στην ίδια πενταετία δεν εμπίπτουν στην κατηγορία αυτή. Επιπλέον, το νέο καθεστώς δεν έχει εφαρμογή σε υπεραξίες που αποκτώνται από ιδιώτες, οι οποίοι ασχολούνται εμπορικά με την αγορά και την πώληση ή την κατασκευή ακινήτων.²⁸

Φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων

Το 2000 ο φορολογικός συντελεστής που προβλεπόταν για τους σκοπούς της φορολογίας εισοδήματος για τα νομικά πρόσωπα ανερχόταν σε 40%, όμως, αυτός ο συντελεστής έχει πλέον μειωθεί. Με τις διατάξεις της παραγράφου 9 του άρθρου 14 του ν. 3943/2011 αντικαταστάθηκε η παράγραφος 1 του άρθρου 109 του ΚΦΕ. Με τις νέες διατάξεις επιβλήθηκε φόρος με συντελεστή 24% για τα κέρδη τα οποία προκύπτουν από διαχειριστικές περιόδους που αρχίζουν από 01.01 - 31.12.2010, με 23% από 01.01 - 31.12.2011, με 22% από 01.01 - 31.12.2012, με 21% από 01.01. - 31.12.2013 και με 20% από την 01.01.2014 αντίστοιχα στο σύνολο των κερδών των νομικών προσώπων τόσο στα αδιανέμητα όσο και στα διανεμόμενα κέρδη. Η εν λόγω διάκριση είχε εισαχθεί μόλις έναν χρόνο νωρίτερα με το άρθρο 13 του ν. 3842/2010, όπου το σύστημα καταλογισμού φόρου του νόμου αυτού προέβλεπε χωριστά φόρο στα αδιανέμητα κέρδη 25% και χωριστά στα μερίσματα 40% και αφορούσε τα κέρδη από την 01.01.2011.

Ο ν. 4110/2013, που ψηφίστηκε τον Ιανουάριο του 2013, αύξησε τον φορολογικό συντελεστή από 20% σε 26%. Η αύξηση αυτή συνοδεύτηκε από μείωση του φορολογικού συντελεστή παρακράτησης επί της διανομής των κερδών - που εγκρίθηκε από 01.01.2014 από 25% σε 10% για τις διανομές μερισμάτων και τις κεφαλαιοποιήσεις κερδών. Ο φόρος αυτός του 10% εξαντλεί κάθε περαιτέρω φορολογική υποχρέωση.

Ο ν. 4110/2013 εισήγαγε επίσης σημαντικές αλλαγές στο φορολογικό καθεστώς των προσωπικών εταιρειών, των συνεταιρισμών, των αστικών εταιρειών

28 Μεγύρ, ό. π. σελ 446

και των κοινοπραξιών, που τηρούν λογιστικά βιβλία με το διπλογραφικό σύστημα. Η φορολογική μεταχείριση των παραπάνω οντοτήτων ευθυγραμμίστηκε με εκείνη των εταιρειών, έτσι ώστε το συνολικό ποσό των καθαρών κερδών τους να φορολογείται στο επίπεδο της νομικής οντότητας (δηλαδή η φορολογία στο επίπεδο του επιχειρηματία καταργήθηκε), και ο συντελεστής έχει καθοριστεί στο 26%. Οι νομικές οντότητες με απλογραφικά λογιστικά βιβλία υπόκεινται σε φόρο 26% για φορολογητέο εισόδημα μέχρι 50.000 ευρώ και 33% για εισόδημα που υπερβαίνει το όριο αυτό. Στις προσωπικές εταιρείες, για το μέρος που αντιστοιχεί στη νομική οντότητα εφαρμόζεται συντελεστής 25%, ενώ για το μέρος που αφορά τους εταίρους που είναι φυσικά πρόσωπα ο συντελεστής είναι 20%. Στο ακαθάριστο εισόδημα που προέρχεται από ακίνητη περιουσία επιβάλλεται επιπλέον φόρος 3%. Ο φόρος αυτός δεν μπορεί να υπερβαίνει τον φόρο που υπολογίζεται επί του εισοδήματος της εταιρείας. Οι φορολογικές ζημίες μπορούν να μεταφερθούν στις επόμενες χρήσεις για πέντε έτη. Η μεταφορά φορολογικής ζημίας σε προηγούμενες χρήσεις δεν επιτρέπεται. Οι δαπάνες εκπίπτουν μόνο εφόσον πραγματοποιούνται με σκοπό την απόκτηση εισοδήματος.

Με την καταρχήν ψήφιση του ν. 4172/2013, τον Ιούλιο του 2013 ο συντελεστής φορολογίας εισοδήματος των νομικών προσώπων που τηρούν διπλογραφικά βιβλία ανερχόταν σε 26%, ενώ εταιρείες προσωπικές, συνεταιρισμοί, κοινωνίες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη οι οποίες τηρούν απλογραφικά βιβλία για τα κέρδη που αποκτούν από επιχειρηματική δραστηριότητα φορολογούνταν με συντελεστή 26% για φορολογητέο εισόδημα μέχρι 50.000 ευρώ και 33% για φορολογητέο εισόδημα πάνω από 50.000 ευρώ. Με τον ν. 4334/2015 (Α' 80) ο συντελεστής 26% αυξήθηκε σε 29%, ενώ με το άρθρο 112 του ν. 4387/2016 ο οποίος τροποποίησε εκ νέου τον ν. 4172/2013 για τα εισοδήματα που αποκτώνται από το φορολογικό έτος 2016 και επόμενα εταιρείες προσωπικές, συνεταιρισμοί, κοινωνίες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη οι οποίες τηρούν απλογραφικά βιβλία για τα κέρδη που αποκτούν από επιχειρηματική δραστηριότητα φορολογούνταν με συντελεστή 29%.

Με τον ν. 4172/2013, όπως ισχύει σήμερα, μετά και την τροποποίησή του από τον ν. 4579/2018 (Α' 201), σύμφωνα με το άρθρο 58 παρ. 1, τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα που αποκτούν τα νομικά πρόσωπα και οι νομικές οντότητες που τηρούν διπλογραφικά βιβλία καθώς και οι υπόχρεοι των περιπτώσεων

β', γ', δ', ε', στ' και ζ' του άρθρου 45 του ίδιου νόμου που τηρούν απλογραφικά βιβλία δηλαδή οι προσωπικές εταιρείες που συστήθηκαν στην ημεδαπή ή την αλλοδαπή, τα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου που συστήθηκαν στην ημεδαπή ή την αλλοδαπή, τα κάθε είδους σωματεία και ιδρύματα, με εξαίρεση μόνο τα κάθε είδους έσοδα που πραγματοποιούνται κατά την επιδίωξη της εκπλήρωσης του σκοπού τους, τα οποία δεν αποτελούν αντικείμενο φόρου, οι συνεταιρισμοί και ενώσεις αυτών, οι κοινωνίες αστικού δικαίου, οι αστικές κερδοσκοπικές ή μη κερδοσκοπικές εταιρείες, οι συμμετοχικές ή αφανείς, εφόσον ασκούν επιχείρηση ή επάγγελμα, οι κοινοπραξίες και οι νομικές οντότητες που ορίζονται στο άρθρο 2 του ΚΦΕ οι οποίες δεν περιλαμβάνονται σε μια από τις προηγούμενες περιπτώσεις, φορολογούνται με συντελεστή 29% για τα εισοδήματα του φορολογικού έτους 2018, ο οποίος μειώνεται σταδιακά σε 28% για τα εισοδήματα του φορολογικού έτους 2019, σε 27% για του 2020, σε 26% για του 2021 και σε 25% για του 2022 και επόμενων. Επίσης, τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα που αποκτούν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί και οι ομάδες παραγωγών φορολογούνται με συντελεστή 13%.

Σημειώνεται πως μέχρι και την 31.12.2015 για τους φορολογούμενους των περιπτώσεων α', β', δ', ε' και στ' του άρθρου 45, δηλαδή για τις κεφαλαιουχικές και προσωπικές εταιρείες, τους συνεταιρισμούς, κοινωνίες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη συμμετοχικές ή αφανείς, εφόσον ασκούν επιχείρηση ή επάγγελμα και τις κοινοπραξίες, οι συντελεστές της παραγράφου 1 του άρθρου 58 του ν. 4172/2013 μειώνονταν σε ποσοστό 40% για τα κέρδη που προέκυπταν από επιχειρηματική δραστηριότητα που ασκείτο σε νησιά με πληθυσμό, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, κάτω από 3.100 κατοίκους.

Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 48 του ΚΦΕ απαλλάσσονται από το φόρο, υπό προϋποθέσεις, τα ενδοομιλικά μερίσματα που εισπράττει ένα νομικό πρόσωπο που είναι φορολογικός κάτοικος Ελλάδας. Δηλαδή προβλέπεται απαλλαγή εφόσον το νομικό πρόσωπο που προβαίνει στη διανομή είναι φορολογικός κάτοικος κράτους - μέλους της ΕΕ, ο λήπτης του μερίσματος διακρατά ελάχιστο ποσοστό συμμετοχής (τουλάχιστον 10%) της αξίας ή του πλήθους του μετοχικού ή βασικού κεφαλαίου ή των δικαιωμάτων ψήφου του νομικού προσώπου που διανέμει και το ελάχιστο ποσοστό αυτό συμμετοχής διακρατείται τουλάχιστον για 24 μήνες.

Τέλος, οι δαπάνες των ως άνω νομικών προσώπων εκπίπτουν μόνο εφόσον πραγματοποιούνται προς το συμφέρον της επιχείρησης ή κατά τις συνήθεις εμπορικές συναλλαγές της και εφόσον βέβαια εγγράφονται στα τηρούμενα βιβλία απεικόνισης των συναλλαγών της περιόδου κατά την οποία πραγματοποιούνται και αποδεικνύονται με κατάλληλα δικαιολογητικά. Οι φορολογικές ζημίες μπορούν να μεταφερθούν στις επόμενες χρήσεις για πέντε έτη, ενώ η μεταφορά φορολογικής ζημίας σε προηγούμενες χρήσεις δεν επιτρέπεται. Ο δε συντελεστής φόρου μερισμάτων ανέρχεται σε ποσοστό 10%.

ΦΠΑ και ειδικό φόρο κατανάλωσης

Ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ) θεσπίστηκε στην Ελλάδα το 1987 με τον ν. 1642/1987, με τον οποίο μεταφέρθηκαν στο εθνικό δίκαιο οι διατάξεις της 6^{ης} Οδηγίας ΦΠΑ (77/388/ΕΟΚ). Με την εισαγωγή του στο φορολογικό σύστημα της χώρας καταργήθηκαν μια σειρά έμμεσων φόρων που επιβάρυναν μέχρι τότε την κατανάλωση. Έκτοτε, ο αρχικός νόμος έχει υποστεί πλήθος αλλαγών και τροποποιήσεων. Σήμερα, ο ΦΠΑ διέπεται από τις διατάξεις του Κώδικα ΦΠΑ (ν. 2859/2000), που αποτελεί την ενσωμάτωση στο ελληνικό δίκαιο της 6^{ης} Κοινοτικής Οδηγίας (2006/112/ΕΚ). Ειδικότερα, ο ΦΠΑ είναι:

- ένας γενικός έμμεσος φόρος,
- ένας φόρος κατανάλωσης,
- ένας φόρος που επιβάλλεται σε όλα τα στάδια της διαδικασίας παραγωγής,
- ένας φόρος που αποδίδεται στο Δημόσιο με ένα σύστημα τμηματικών πληρωμών,
- ένας ουδέτερος φόρος ως προς τις επιχειρήσεις και
- ένας φόρος που δεν επιβαρύνει τις εξαγωγές αγαθών.

Οι συντελεστές ΦΠΑ έχουν παρουσιάσει αρκετές μεταβολές από το 2010. Ο κύριος συντελεστής από 19% που ήταν το 2009 αυξήθηκε σε 23% το 2010 και από

01.06.2016 σε 24%. Ο μειωμένος συντελεστής, που ισχύει για ορισμένα αγαθά, όπως τα φρέσκα τρόφιμα, ορισμένα φαρμακευτικά προϊόντα και η ηλεκτρική ενέργεια, καθώς επίσης για ορισμένες κατηγορίες παροχής υπηρεσιών και τη μεταφορά των επιβατών αυξήθηκε σε 13% τον Ιανουάριο του 2011 (από 9% το 2009 και 11% από 01.07.2010). Για τις υπηρεσίες διαμονής σε ξενοδοχείο, τις εφημερίδες, τα περιοδικά, τα βιβλία, τα φάρμακα και τα εμβόλια για την ιατρική του ανθρώπου, ισχύει συντελεστής 6% από 01.01.2015 (από 4,5%, 5,5% και 6,5 % στη συνέχεια).

Ειδικές υπηρεσίες, όπως εκείνες των δικηγόρων, των καλλιτεχνών, των δικαστικών επιμελητών, καθώς επίσης και η παροχή νοσοκομειακής και ιατρικής περίθαλψης από ιδιωτικούς φορείς, οι οποίες εξαιρούνταν, υπόκεινται πλέον, από τον Ιούλιο του 2010, σε ΦΠΑ. Για την περιοχή των Δωδεκανήσων, των Κυκλάδων και των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου οι παραπάνω συντελεστές μειώνονται κατά 30%. Ειδικότερα, με το ν. 4334/2015 και το ν. 4446/2016, ξεκίνησε η σταδιακή κατάργηση του μειωμένου συντελεστή κατά 30% σε διάφορα νησιά, με αποτέλεσμα με το ν. 4509/2017 να περιοριστεί το πεδίο εφαρμογής των μειωμένων συντελεστών στα νησιά Λέσβο, Σάμο, Χίο, Κω και Λέρο. Εν συνεχεία, με έκδοση ΠΝΠ, παρατάθηκε η εφαρμογή των μειωμένων συντελεστών για τα νησιά αυτά έως 31.12.2019, με δυνατότητα ανανέωσης.

Οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης επιβάλλονται στα πετρελαιοειδή, τη βενζίνη, τον καπνό, το αλκοόλ, την μπίρα και το κρασί. Στις αρχές του 2010 εισήχθησαν ειδικοί φόροι κατανάλωσης στην ηλεκτρική ενέργεια.

Επίσης, με τον ν. 4389/2016 επιβλήθηκε φόρος με συντελεστή 10% στη συνδρομητική τηλεόραση από 01.01.2016, όπως επίσης επιβλήθηκε από 01.01.2017 φόρος 5% στη σταθερή τηλεφωνία και το διαδίκτυο. Επιπλέον, επιβλήθηκε από 01.01.2018 φόρος διαμονής από 0,5 έως 4 ευρώ ανά διανυκτέρευση στα ξενοδοχεία και τα ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια. Τέλος, από 01.01.2017 επιβλήθηκε φόρος στον καφέ από 2 έως 4 ευρώ ανά χιλιόγραμμο ανά κατηγορία καφέ.

Με τον ν. 4496/2017 επιβλήθηκε περιβαλλοντικό τέλος στη χρήση πλαστικής σακούλας, το οποίο για το 2018 ανερχόταν σε 0,04 ευρώ, ενώ για το 2019 και έπειτα ανέρχεται σε 0,09 ευρώ.

Φόροι ακίνητης περιουσίας και φόροι μεταβίβασης

Στην ελληνική νομοθεσία έχουν θεσπισθεί οι κάτωθι φόροι επί της ακίνητης περιουσίας:

1. Φόρος μεγάλης ακίνητης περιουσίας (ΦΜΑΠ), έτη 1997-2007

Με τα άρθρα 21 έως και 35 του ν. 2459/1997 (Α' 17), επεβλήθη φόρος στη μεγάλη ακίνητη περιουσία που βρίσκεται στην Ελλάδα, για τα έτη 1997 έως και 2007. Η φορολογία αυτή καταργήθηκε με την παράγραφο 1 του άρθρου 21 του ν. 3634/2008 (Α' 9), από την 1^η Ιανουαρίου 2008.

Υπόχρεο σε δήλωση ήταν κάθε φυσικό πρόσωπο ανεξάρτητα από την ιθαγένεια ή την κατοικία του, για την περιουσία του που αποτελείται από ακίνητα που βρίσκονται στην Ελλάδα την 1^η Ιανουαρίου κάθε έτους ή από εμπράγματα δικαιώματα σε αυτά – εκτός από υποθήκη – η οποία υπερέβαινε για το έτος 1997 το ποσό των 60.000.000 δρχ., για τα έτη 1998 έως και 2001 το ποσό των 69.000.000 δρχ. και για τα έτη 2002 και επόμενα το ποσό των 243.600 ευρώ.

Υπόχρεα σε δήλωση ήταν όλα τα νομικά πρόσωπα, ανεξάρτητα από το αν η έδρα τους ήταν στην Ελλάδα ή στην αλλοδαπή. Από το έτος 2000 έως και 2007, κατ' εξαίρεση, τα νομικά πρόσωπα που δεν είχαν στην κυριότητά τους ακίνητα ή εμπράγματα δικαιώματα σε αυτά εκτός υποθήκης και είχαν υποβάλλει μία τουλάχιστον φορά δήλωση ΦΜΑΠ, δεν υποχρεούνταν σε υποβολή δήλωσης, εκτός αν είχε μεταβληθεί η περιουσιακή τους κατάσταση.

2. Ενιαίο τέλος ακινήτων (ΕΤΑΚ), έτη 2008-2009

Με τα άρθρα 5 - 19 του ν. 3634/2008 επιβλήθηκε ενιαίο τέλος στην ακίνητη περιουσία που βρίσκεται στην Ελλάδα για τα έτη 2008 και 2009 και ανήκει σε φυσικά και νομικά πρόσωπα. Με το άρθρο 56 του ν. 3842/2010, από το έτος 2010 καταργήθηκαν οι διατάξεις των άρθρων 5 έως και 19 του ν. 3634/2008.

Στον φόρο αυτό υπόκειται κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, ανεξάρτητα από την ιθαγένεια την κατοικία ή την έδρα του, εφόσον κατά την 1^η Ιανουαρίου των ετών 2008 και 2009 είχε ακίνητη περιουσία η οποία αποτελούσε αντικείμενο φορολόγησης, ανεξάρτητα από τις μεταβολές που τυχόν είχαν επέλθει κατά τη διάρκεια των ετών αυτών. Για την εφαρμογή του νόμου, στην έννοια των ακινήτων περιλαμβάνονταν το δικαίωμα της πλήρους ή ψιλής κυριότητας ή επικαρπίας επί ακινήτων καθώς και το δικαίωμα της αποκλειστικής χρήσης θέσεων στάθμευσης, βοηθητικών χώρων και κολυμβητικών δεξαμενών που βρίσκονταν σε κοινόκτητο τμήμα υπογείου, πυλωτής, δώματος ή ακαλύπτου χώρου οικοδομής των πιο πάνω ακινήτων.

Τα νομικά πρόσωπα είχαν υποχρέωση υποβολής δήλωσης Ε.Τ.ΑΚ.

3. Φόρος ακίνητης περιουσίας (ΦΑΠ), έτη 2010-2013

Με τα άρθρα 27 έως και 50 του ν. 3842/2010 (Α' 58) επιβλήθηκε φόρος στην ακίνητη περιουσία που βρίσκεται στην Ελλάδα την 1^η Ιανουαρίου κάθε έτους και ανήκε σε φυσικά και νομικά πρόσωπα. Η φορολογία αυτή καταργήθηκε από το έτος 2014 με την επιβολή του ΕΝΦΙΑ.

Σε φόρο υπόκειται κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, ανεξάρτητα από την ιθαγένεια, την κατοικία ή την έδρα του, εφόσον κατά την 1^η Ιανουαρίου των ετών 2010 έως και 2013 είχε ακίνητη περιουσία η οποία αποτελούσε αντικείμενο φορολόγησης, ανεξάρτητα από τις μεταβολές που τυχόν είχαν επέλθει κατά τη διάρκεια των ετών αυτών. Για την εφαρμογή του νόμου στην έννοια των ακινήτων περιλαμβάνονται το δικαίωμα της πλήρους ή ψιλής κυριότητας ή επικαρπίας επί ακινήτων, καθώς και το δικαίωμα της αποκλειστικής χρήσης θέσεων στάθμευσης, βοηθητικών χώρων και κολυμβητικών δεξαμενών που βρίσκονται σε κοινόκτητο τμήμα υπογείου, πυλωτής, δώματος ή ακαλύπτου χώρου οικοδομής των πιο πάνω ακινήτων.

Τα νομικά πρόσωπα είχαν υποχρέωση υποβολής δήλωσης ΦΑΠ.

4. Ενιαίος φόρος ακίνητης περιουσίας (ΕΝΦΙΑ), έτη 2014 έως σήμερα

Με τα άρθρα 1 έως και 8 του ν. 4223/2013 (Α΄ 287), επεβλήθη, από την 1^η Ιανουαρίου 2014, ο ενιαίος φόρος ιδιοκτησίας ακινήτων (ΕΝΦΙΑ).

Ο ΕΝΦΙΑ επιβάλλεται στα εμπράγματα δικαιώματα της πλήρους κυριότητας, της ψιλής κυριότητας, της επικαρπίας και της οίκησης, στα δικαιώματα της αποκλειστικής χρήσης θέσης στάθμευσης, βοηθητικού χώρου και κολυμβητικής δεξαμενής, που βρίσκονται σε κοινόκτητο τμήμα του ακινήτου και αποτελούν παρακολούθημα των πιο πάνω εμπράγματων δικαιωμάτων, στο εμπράγματο δικαίωμα της επιφανείας επί του ακινήτου, το οποίο φορολογικά αντιμετωπίζεται ως επικαρπία, στο δικαίωμα της νομής ή οιονεί νομής και της κατοχής καθώς και στα δεσμευμένα από ΟΤΑ δικαιώματα επί του ακινήτου για το χρονικό διάστημα κατά το οποίο εκκρεμεί η καταβολή σχετικής αποζημίωσης, εφόσον τα ανωτέρω υπάρχουν στην Ελλάδα την 1^η Ιανουαρίου κάθε έτους.

Επισημαίνεται ότι με το άρθρο 53 του ν. 4021/211 (Α΄ 218) επεβλήθη το Έκτακτο Ειδικό Τέλος Ηλεκτροδοτούμενων Δομημένων Επιφανειών (ΕΕΤΗΔΕ) που ίσχυσε για τα έτη 2011 και 2012. Επίσης, με την υποπαράγραφο Α.7. του ν. 4152/2013 (Α΄107) επεβλήθη το Έκτακτο Ειδικό Τέλος Ακινήτων (ΕΕΤΑ), που ίσχυσε για το 2013. Σημειώνεται ότι τα ανωτέρω αυτά τέλη συνεισπράττονταν μαζί με τους λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος, ως έκτακτες εισφορές λόγω των δημοσιονομικών προβλημάτων της χώρας.

Τέλος, θα πρέπει να τονιστεί ότι τα ΕΕΤΗΔΕ και ΕΕΤΑ αποτέλεσαν τη βάση επί της οποίας σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε η επιβολή του ΕΝΦΙΑ.

5. Ειδικός φόρος επί των ακινήτων (ΕΦΑ), έτη 2003 έως σήμερα

Ο ειδικός φόρος επί ακινήτων (ΕΦΑ) επεβλήθη με τις διατάξεις των άρθρων 15 έως και 17 του ν. 3091/2002 (Α΄ 330), από την 1^η Ιανουαρίου του 2003 και ισχύει έως σήμερα. Επιβάλλεται στους υπόχρεους ανεξάρτητα από τον ΕΝΦΙΑ.

Το αντικείμενό του είναι τα εμπράγματα δικαιώματα πλήρους ή ψιλής κυριότητας ή επικαρπίας σε ακίνητα, τα οποία βρίσκονται στην Ελλάδα.

Επιβάλλεται σε όλα τα νομικά πρόσωπα και τις νομικές οντότητες που έχουν ακίνητα στην Ελλάδα την 1^η Ιανουαρίου κάθε έτους και δεν εμπίπτουν στις εξαιρέσεις του νόμου.

Τα νομικά πρόσωπα υποβάλλουν δήλωση κατ' έτος από την οποία, όπου προβλέπεται, προσδιορίζεται άμεσα ο φόρος.

Φόρος χαρτοσήμου

Το χαρτόσημο εισήχθη στην Ελλάδα αρχικά με τον νόμο της 14/26 Αυγούστου του 1836, ο οποίος, αφού υπέστη διάφορες τροποποιήσεις, αντικαταστάθηκε με τον νόμο ΑΧΚΕ της 30.12.1887. Στην συνέχεια ο νόμος αυτός καταργήθηκε με τον ν. 4755/1930, ο οποίος μαζί με τον ν. 5164/1931 που τον τροποποίησε, κωδικοποιήθηκε σε ενιαίο κείμενο με το Π.Δ. της 28ης Ιουλίου 1931. Οι διατάξεις αυτού του Π.Δ. έχουν τροποποιηθεί με σειρά νομοθετημάτων και αποτελούν τις θεμελιώδεις βάσεις της ισχύουσας στην Ελλάδα σήμερα νομοθεσίας σχετικά με τα τέλη χαρτοσήμου.

Η επιβολή τελών χαρτοσήμου έχει σαν αιτιολογία, επί μεν χρηματικών συναλλαγών (π.χ. σύμβαση δανείου) το αντικειμενικό όφελος που προκύπτει άμεσα ή έμμεσα στους συναλλασσόμενους από τις συναλλαγές αυτές, επί δε μη χρηματικών συναλλαγών (π.χ. ανανέωση άδειας οδηγού αυτοκινήτου) την εξυπηρέτηση ταμειωτικών σκοπών. Το τέλος χαρτοσήμου είναι έμμεσος φόρος και στόχο έχει την άντληση εσόδων από όλες τις κοινωνικές ομάδες ανεξαρτήτως εισοδήματος, σε αντίθεση με τους άμεσους φόρους, οι οποίοι επιβάλλονται σε βάρος προσώπων με βάση στοιχεία που προσδιορίζουν την φοροδοτική ικανότητά τους π.χ. εισόδημα, περιουσιακά στοιχεία και το υποκείμενο του φόρου συμπίπτει με τον υπόχρεο καταβολής αυτού. Το τέλος χαρτοσήμου επιβάλλεται τόσο στα έγγραφα που καθορίζονται από τον νόμο όσο και στις λογιστικές εγγραφές των επιτηδευματιών (ν. 3717/1957) με συντελεστές φορολόγησης 1,2%, 2,4% ή 3,6% ανάλογα με την φύση των εγγράφων (εμπορικά ή αστικά έγγραφα).

Φόρος συγκέντρωσης κεφαλαίων

Ο φόρος συγκέντρωσης κεφαλαίων έχει εφαρμογή στη χώρα μας από 01.01.1987, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 17 - 31 του ν. 1676/1986 (Α' 204). Με τον νόμο αυτό, στόχος ήταν η εναρμόνιση της εθνικής μας νομοθεσίας με τα οριζόμενα στην Οδηγία 69/335/ΕΟΚ, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, μετά και την αναδιατύπωση της με την Οδηγία 2008/7/ΕΚ, σύμφωνα με τις διατάξεις της οποίας τα κράτη - μέλη τα οποία εφαρμόζαν τη φορολογία αυτή μπορούν να εξακολουθούν να την διατηρούν. Να σημειωθεί πως από τις διατάξεις της Οδηγίας δεν είναι δυνατή παρέκκλιση.

Ο φόρος συγκέντρωσης κεφαλαίων αντικατέστησε το τέλος χαρτοσήμου, που επιβαλλόταν στις πράξεις που αποτελούσαν αντικείμενο του φόρου αυτού μέχρι την 31.12.1986 (άρθρο 31 του ν. 1676/1986). Πρακτική σημασία τούτου είναι ότι δεν είναι δυνατό στην ίδια πράξη που επιβάλλεται τέλος χαρτοσήμου να επιβάλλεται και φόρος συγκέντρωσης κεφαλαίων.

Ο φόρος συγκέντρωσης κεφαλαίων αποτελεί έμμεσο φόρο του κράτους πλήττοντας τις καταρτιζόμενες πράξεις ή συναλλαγές (συμβάσεις, λογιστικές εγγραφές κλπ.), ενώ επιβάλλεται στα υποκείμενα στο φόρο πρόσωπα χωρίς να εξετάζει την φοροδοτική ικανότητα ή το εισόδημα των ως άνω προσώπων. Είναι φόρος αναλογικός υπό την έννοια ότι η φορολογητέα ύλη (φορολογικό αντικείμενο) υποβάλλεται σε ένα σταθερό (ενιαίο) αναλογικό φορολογικό συντελεστή σε ποσοστό 1%, ο οποίος και παραμένει αμετάβλητος όσο και εάν μεταβάλλεται η φορολογητέα ύλη. Η συνηθέστερη στην πράξη συναλλαγή, η οποία αποτελεί αντικείμενο του φόρου συγκέντρωσης κεφαλαίων είναι η αύξηση του κεφαλαίου των κεφαλαιουχικών εταιρειών.

3.2.3 Η διαχρονική εξέλιξη των φορολογικών συντελεστών στην Ελλάδα

Η συγκεκριμένη ενότητα εστιάζει στην ανάλυση των φορολογικών συντελεστών εισοδήματος για τα νομικά και φυσικά πρόσωπα καθώς και τον ΦΠΑ. Παρά το γεγονός ότι κατά την παρουσίαση των φορολογιών υπήρξε αναφορά σε

συντελεστές φορολόγησης εν τούτοις κρίνεται σκόπιμη η εκ νέου συνοπτική παρουσίαση τους σε ξεχωριστή ενότητα, προκειμένου ο αναγνώστης να αντιληφθεί καλύτερα την διαχρονική εξέλιξη των φορολογικών συντελεστών.

3.2.3.1 Οι φορολογικοί συντελεστές για τα νομικά πρόσωπα

Οι φορολογικοί συντελεστές νομικών προσώπων ακόμα και σήμερα κινούνται σε επίπεδα χαμηλότερα από αυτά που βρίσκονταν στις αρχές της δεκαετίας του 2000, όταν και ξεκίνησε σταδιακά η αποκλιμάκωσή τους από τα επίπεδα του 40% για να διαμορφωθούν ως το επίπεδο του 20% κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης το 2011 και το 2012. Δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί το γεγονός πως η μείωση αυτή συνέπεσε με το κλείσιμο πολλών επιχειρήσεων και οδήγησε σε ιστορικά χαμηλά τη φορολογία των εταιρικών εισοδημάτων ως ποσοστό του ΑΕΠ στα δημόσια οικονομικά. Ο ν. 4110/2013, που ψηφίστηκε τον Ιανουάριο του 2013, αύξησε τον φορολογικό συντελεστή από 20% σε 26%. Οι νομικές οντότητες με απλογραφικά λογιστικά βιβλία υπόκεινται σε φόρο 26% για φορολογητέο εισόδημα μέχρι 50.000 ευρώ και 33% για εισόδημα που υπερβαίνει το όριο αυτό.

Με τον ν. 4172/2013, που ψηφίστηκε τον Ιούλιο του 2013 προβλεπόταν πως τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα που αποκτούν τα νομικά πρόσωπα και οι νομικές οντότητες που τηρούν διπλογραφικά βιβλία φορολογούνται με συντελεστή 26% ενώ εταιρείες προσωπικές, συνεταιρισμοί, κοινωνίες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη οι οποίες τηρούν απλογραφικά βιβλία για τα κέρδη που αποκτούν από επιχειρηματική δραστηριότητα φορολογούνται σύμφωνα με την κλίμακα της παραγράφου 1 του άρθρου 29, δηλαδή με συντελεστή 26% για φορολογητέο εισόδημα μέχρι 50.000 ευρώ και 33% για φορολογητέο εισόδημα πάνω από 50.000 ευρώ. Με τον ν. 4334/2015 (Α' 80) ο συντελεστής 26% αυξήθηκε σε 29%.

Στην συνέχεια, ο ν. 4172/2013, όπως ισχύει σήμερα, μετά τις τροποποιήσεις με τον ν. 4387/2016, και ν. 4579/2018, προβλέπει στο άρθρο 58 ότι τα νομικά πρόσωπα και οι νομικές οντότητες φορολογούνται με συντελεστή 29% για τα εισοδήματα του φορολογικού έτους 2018, ο οποίος μειώνεται σταδιακά σε 28% για του 2019, σε 27% για του 2020, σε 26% για του 2021 και σε 25% για του 2022 και

επόμενων. Επίσης, τα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα που αποκτούν οι αγροτικοί συνεταιρισμοί και οι ομάδες παραγωγών φορολογούνται με συντελεστή 13%.

3.2.3.2 Οι φορολογικοί συντελεστές για τα φυσικά πρόσωπα

Τα εισοδήματα (κέρδη) από επιχειρηματική δραστηριότητα φυσικών προσώπων φορολογούνται με ανώτερο συντελεστή 45% για εισοδήματα από 40.000 ευρώ και άνω. Αρκεί να σημειωθεί πως έως το 2015 ο ανώτατος συντελεστής ήταν 33% για εισοδήματα άνω των 50.000 ευρώ. Στις αρχές της δεκαετίας του 2000 ο συντελεστής φόρου εισοδήματος για τις ομόρρυθμες και ετερόρρυθμες επιχειρήσεις ήταν 25%.

Οι συντελεστές για τα εισοδήματα μισθωτών και συνταξιούχων είναι επίσης υψηλοί. Με την τελευταία μεταρρύθμιση του 2016, αυξήθηκαν οι κλίμακες από τρεις σε τέσσερις, η μείωση φόρου μειώθηκε από τα 2.100 ευρώ στα 1.900 ευρώ, ενώ ο ανώτατος συντελεστής αυξήθηκε στο 45% από 42% για εισοδήματα άνω των 40.000 ευρώ. Παρά τις συχνές αλλαγές και τους πειραματισμούς, τα έσοδα από την φορολόγηση των μισθωτών κινούνταν διαχρονικά κάτω από τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέσο όρο. Αξίζει να σημειωθεί πως ένα κοινό χαρακτηριστικό όλων των συστημάτων ήταν το υψηλό «αφορολόγητο», το οποίο άφηνε εκτός φορολογικής συνδρομής μεγάλο μέρος του πληθυσμού.

Από το 2011 νομοθετήθηκε η εισφορά αλληλεγγύης ως «προσωρινό» μέτρο με λήξη επιβολής την 31.12.2016, στη συνέχεια όμως μονιμοποιήθηκε και αποτέλεσε μια σημαντική πηγή εσόδων για τον κρατικό προϋπολογισμό, αλλά και ένα επιπλέον βάρος για τους φορολογούμενους, δεδομένου ότι με τον ν. 4387/2016 οι συντελεστές της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης για όλες τις κατηγορίες εισοδημάτων αυξήθηκαν. Η ειδική εισφορά αλληλεγγύης επιβάλλεται σε όσους αποκτούν εισοδήματα που υπερβαίνουν τις 12.000 ευρώ με συντελεστές που ξεκινούν από 2,2% και κλιμακώνονται έως 10% για εισοδήματα που υπερβαίνουν τις 220.000 ευρώ, ενώ βάση επιβολής της εισφοράς αποτελούν ακόμα και τα τεκμαρτά εισοδήματα, αλλά και κατηγορίες εισοδημάτων που δεν φορολογούνται.

Με τον ν. 4334/2015 αυξήθηκε ο συντελεστής του φόρου πολυτελούς διαβίωσης από 10% σε 13%.

Τέλος, με τον ν. 4472/2017 καταργήθηκε η μείωση του φόρου για τους μισθωτούς και συνταξιούχους για τις δαπάνες ιατρικής και νοσοκομειακής περίθαλψης, καθώς επίσης καταργήθηκε και η μείωση του φόρου 1,5% από μισθωτή εργασία και συντάξεις.

3.2.3.3 Οι φορολογικοί συντελεστές του ΦΠΑ

Με τις διατάξεις του άρθρου 21 του Κώδικα ΦΠΑ καθορίζονται οι συντελεστές ΦΠΑ. Στην Ελλάδα εφαρμόζονται τρεις διαφορετικοί συντελεστές ΦΠΑ, ο κανονικός 24%, ο μειωμένος 13% και ο υπερμειωμένος 6%.

Οι συντελεστές ΦΠΑ που ίσχυαν από το 2010 και αυτοί που ισχύουν σήμερα εμφανίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Μέχρι 14-3-2010	15-3 έως 30-6-2010	Από 1-7-2010	Από 1-1-2011 έως 19-7-2015	Από 20-7-2015	Από 1-6-2016
19%	21%	23%	23%	23%	24%
9%	10%	11%	13%	13%	13%
4,50%	5%	5,50%	6,50%	6%	6%
13%	15%	16%	16%	16%	17%
6%	7%	8%	9%	9%	9%
3%	4%	4%	5%	4%	4%

Κατ' εξαίρεση, για τα αγαθά και τις υπηρεσίες που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα ΙΙΙ του Κώδικα ΦΠΑ ορίζεται σε 13%. Επίσης, για τα αγαθά και τις υπηρεσίες για τα οποία υπάρχει ειδική πρόβλεψη στο ως άνω Παράρτημα, ο συντελεστής του φόρου ορίζεται σε 6%.

Ειδικά, για τα νησιά του Αιγαίου υπάρχει πρόβλεψη για την εφαρμογή μειωμένων κατά 30% συντελεστών ΦΠΑ για τις παραδόσεις αγαθών που πραγματοποιούνται από και προς τα νησιά αυτά, καθώς και για τις παροχές υπηρεσιών. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι μειωμένοι αυτοί συντελεστές δεν ισχύουν για καπνοβιομηχανικά προϊόντα και για μεταφορικά μέσα.

Κεφάλαιο 4^ο

Αξιολόγηση του φορολογικού συστήματος της Ελλάδας

4.1 Εισαγωγή

Πριν τη διατύπωση οποιασδήποτε τεκμηριωμένης πρότασης για τη φορολογική μεταρρύθμιση της χώρας μας θα πρέπει να προσδιοριστούν τα κρίσιμα μεγέθη που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα του φορολογικού συστήματος. Βασικοί άξονες σχεδιασμού κάθε συστήματος φορολογίας είναι οι φόροι κατανάλωσης, οι φόροι εισοδήματος, τα επιδόματα πρόνοιας και κοινωνικής ασφάλισης, καθώς και οι φόροι επί των ακινήτων. Η προσεκτική ανάλυση της διαχρονικής εξέλιξης των μηχανισμών μπορεί να εξασφαλίσει το σχεδιασμό ενός φορολογικού συστήματος που θα επιτυγχάνει τους απαιτούμενους στόχους σε ό, τι αφορά τα έσοδα και την αναδιανομή του πλούτου, ελαχιστοποιώντας κατά το δυνατόν τις στρεβλώσεις.

4.2 Διάθρωση και εξέλιξη φορολογικών εσόδων - σύγκριση με άλλες χώρες

Τα φορολογικά μεγέθη καταγράφονται με βάση τους κανόνες του Συστήματος Εθνικών Λογαριασμών της Eurostat²⁹, το οποίο ταξινομεί τους φόρους σε εκείνους που επιβάλλονται στο εισόδημα, στην παραγωγή και στα προϊόντα, στο κεφάλαιο και σε λοιπούς φόρους (π.χ. φόροι στην περιουσία), καλύπτοντας όλα τα επίπεδα διοίκησης (κεντρική και γενική κυβέρνηση, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης). Είναι ιδιαίτερα χρήσιμα για τη διενέργεια συγκρίσεων με άλλες χώρες, με δεδομένο ότι υπολογίζονται με βάση κοινούς κανόνες και πρότυπα.

²⁹https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=gov_10a_main&lang=en

Σύμφωνα με το Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών, οι φόροι στο εισόδημα περιλαμβάνουν τους φόρους στο εισόδημα φυσικών προσώπων από εργασία, τόκους καταθέσεων, ενοίκια, μερίσματα, κ.ά., καθώς και τους φόρους στα αποτελέσματα των επιχειρήσεων. Οι φόροι στην παραγωγή και στα προϊόντα ουσιαστικά συμπίπτουν με τους φόρους κατανάλωσης (ΦΠΑ, ειδικοί φόροι, τέλη ταξινόμησης αυτοκινήτων, φόροι ασφαλιστρών, τέλη χαρτοσήμου, εισαγωγικοί δασμοί κλπ.), καθώς και τους φόρους που επιβάλλονται σε συντελεστές παραγωγής εκτός της εργασίας και του κεφαλαίου, όπως τέλη αδειοδότησης, φόροι στα ακίνητα επιχειρήσεων, φόροι για ρύπανση κ.ά. Τα παραπάνω έσοδα από φόρους μαζί με τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης αποτελούν τα συνολικά έσοδα του Δημοσίου.

Η εξέλιξη και η σύνθεση των εσόδων του τακτικού προϋπολογισμού αντανακλούν τις επιλογές της οικονομικής και φορολογικής πολιτικής των προηγούμενων ετών, την αποδοτικότητα του φορολογικού συστήματος, καθώς και τις ανάγκες και δυνατότητες της οικονομίας. Έτσι, παρά το γεγονός ότι μέχρι το 2018 το ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές στην Ελλάδα μειώθηκε κατά περίπου 23,67% συγκριτικά με το επίπεδο που βρισκόταν το 2008,³⁰ με την αύξηση των φορολογικών συντελεστών, τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης και την εισαγωγή νέων φόρων, το σύνολο των εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού υποχώρησε κατά μόλις 1,1%, από 50,97 δις ευρώ σε 50,42 δις. ευρώ.

Τα έσοδα του Ελληνικού Δημοσίου από φόρους και κοινωνικές εισφορές μετά την αφαίρεση των ανεπίδεκτων προς είσπραξη ποσών διαμορφώθηκαν σε 76,71 δις. ευρώ το 2018. Η μεγαλύτερη κατηγορία εσόδων ήταν οι φόροι στην παραγωγή και κατανάλωση, τα έσοδα των οποίων διαμορφώθηκαν σε 28,3 δις. ευρώ, δηλαδή στο 37% των συνολικών εσόδων. Οι φόροι εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων προσέγγισαν τα 15,16 δις. ευρώ ή το 19,76% των συνολικών εσόδων, ενώ οι εισφορές εργοδοτών και εργαζομένων αποτέλεσαν τη δεύτερη μεγαλύτερη κατηγορία εσόδων, με 26,3 δις. ευρώ ή αλλιώς το 34% του συνόλου. Τέλος, μικρότερο τμήμα των συνολικών εσόδων αποτελούν οι φόροι κεφαλαίου (1,3 δις. ευρώ).

30 OECD 2018, ό. π. σελ. 34

Συνεπώς, οι τρεις μεγαλύτερες κατηγορίες εσόδων είναι οι φόροι στην παραγωγή και τα προϊόντα, οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και οι φόροι εισοδήματος. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, οι φόροι εισοδήματος αποτελούσαν το 2018 το 8,2% του ΑΕΠ, με σχετικά μικρές διακυμάνσεις την περίοδο 2000 -2018. Έλαβαν τη μέγιστη τιμή τους το 2013, με 10,05% του ΑΕΠ. Οι φόροι στην παραγωγή αποτελούσαν το 2018 το 17,1% του ΑΕΠ, με αυξητική τάση από το 2008, όταν αντιστοιχούσαν στο 13% του ΑΕΠ. Τέλος, οι ασφαλιστικές εισφορές, αποτελούσαν το 34% του ΑΕΠ το 2018, μειωμένο σε σύγκριση με σε σχέση με το 2008.

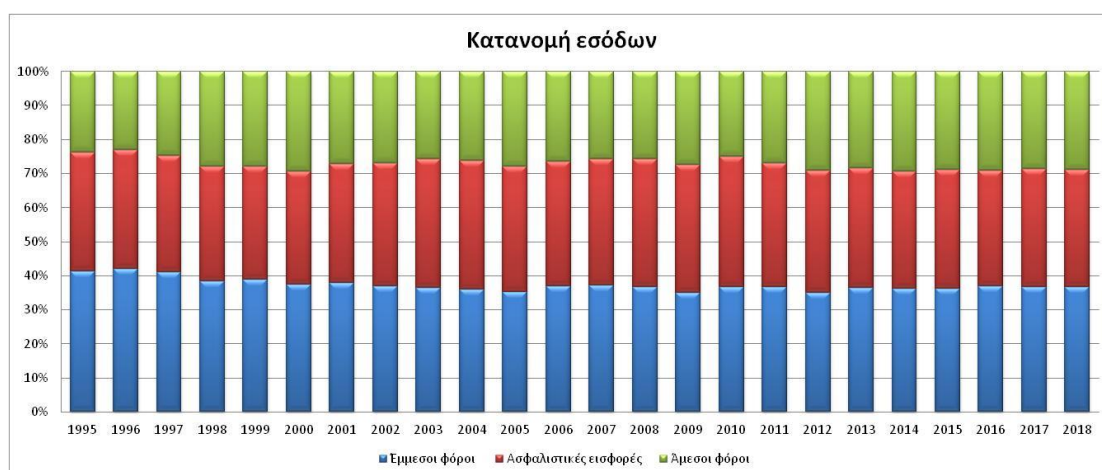
Διάγραμμα 2

Από το διάγραμμα 2 συνάγεται σαφώς ότι κατά την περίοδο του 1^{ου} και του 3^{ου} προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής προκρίθηκε ως κεντρική επιλογή φορολογικής πολιτικής η επιβολή υψηλών φορολογικών βαρών που οδήγησε στην υπερφορολόγηση φυσικών και νομικών προσώπων. Αντίθετα, κατά το 2^ο πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής, βασική επιλογή φορολογικής πολιτικής υπήρξε η λελογισμένη επιβολή νέων φόρων σε συνδυασμό με εξορθολογισμό των δημοσίων δαπανών.

Μάλιστα, οι άμεσοι φόροι (φόροι εισοδήματος και περιουσίας) αυξήθηκαν το ίδιο διάστημα κατά 5,94%, από 20,95 δις ευρώ σε 22,19 δις. ευρώ σε αντίθεση με τους έμμεσους φόρους (ΦΠΑ, Ειδικοί Φόροι Κατανάλωσης, Φόροι Συναλλαγών κ.λπ.), οι οποίοι μειώθηκαν κατά 6,01%, από 30,02 δις. ευρώ σε 28,22 δις. ευρώ, λίγο περισσότερο από την πτώση της συνολικής (τελικής) καταναλωτικής δαπάνης (σε τρέχουσες τιμές) στην ελληνική οικονομία (-13,7%).

Διάγραμμα 3

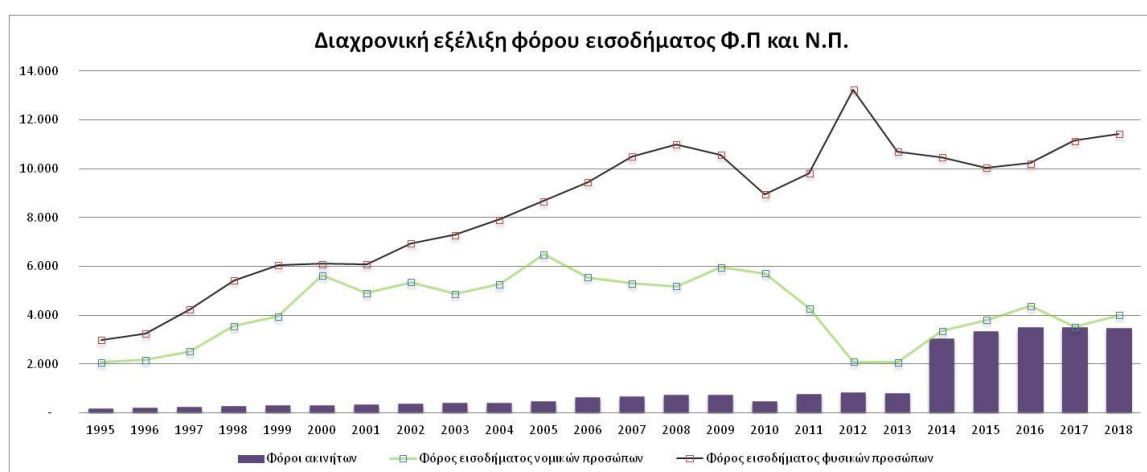
Αντίστοιχα, όπως προκύπτει από το διάγραμμα 3, η ενίσχυση των εσόδων από άμεσους φόρους οδήγησε σε αύξηση του μεριδίου τους στα συνολικά έσοδα από 26% το 2008 σε 29% το 2018. Ωστόσο, τα έσοδα από έμμεσους φόρους εξακολουθούν να έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα στα συνολικά έσοδα, ενώ το μερίδιό τους παραμένει σταθερό σε ποσοστό περίπου 37%.³¹

Σύμφωνα με το διάγραμμα 4, τα έσοδα από φόρους εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων και άλλων ειδικών κατηγοριών εισοδήματος, τα οποία αποτελούν το μεγαλύτερο τμήμα των εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού από άμεσους

³¹ Μεγύρ, ό.π. σελ. 476

φόρους, παρουσίασαν σημαντική μείωση κατά 19,97% τα τελευταία χρόνια, από 18,94 δισ. ευρώ το 2008 σε 15,16 δισ. ευρώ το 2018. Με την εισαγωγή των φόρων στα ακίνητα ενισχύθηκε μετά το 2011 η συμβολή των φόρων ακίνητης περιουσίας στα έσοδα από άμεσους φόρους και εξισορροπήθηκε η μείωση στα έσοδα από φόρους εισοδήματος.

Διάγραμμα 4

Τα έσοδα από τους φόρους εισοδήματος φυσικών προσώπων παρουσιάζουν τάση σταθεροποίησης περί τα 10,5 δισ. ευρώ μετά το 2013. Μέχρι τότε, λόγω ύφεσης, αυξημένων επιστροφών φόρων και (ενδεχομένως) των αλλαγών στη φορολογία εισοδήματος των ελεύθερων επαγγελματιών, είχαν υποχωρήσει δραστικά. Τα έσοδα από τους φόρους εισοδήματος νομικών προσώπων κινήθηκαν έντονα πτωτικά από το 2005 μέχρι το 2013, πριν ξεκινήσουν να αυξάνονται λόγω ενός συνδυασμού παραγόντων που σχετίζονται με την επιστροφή αρκετών επιχειρήσεων στην κερδοφορία, την αύξηση των συντελεστών, την αύξηση του συντελεστή παρακράτησης φόρου και την αύξηση της διείσδυσης των ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών.

Συνολικά, η υποχώρηση των εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού προήλθε κυρίως από τη μείωση των έμμεσων φόρων και του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, ενώ μερικώς αντισταθμιστικά λειτούργησε η ενίσχυση των εσόδων από τους φόρους περιουσίας και τα μη φορολογικά έσοδα.

Πάντως, η Ελλάδα, αν ληφθεί υπόψη το επίπεδο του εκτιμώμενου φορολογικού συντελεστή, παρουσίασε το 2015 χαμηλά έσοδα σε σχέση με χώρες που επιβάλλουν την ίδια φορολογική επιβάρυνση. Συγκριτικά μάλιστα με τον μέσο όρο της ΕΕ - 28, και χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η διαφορά στους μέσους φορολογικούς συντελεστές (39,7% στην Ελλάδα έναντι 36,4% στην ΕΕ - 28), το κενό των εσόδων της Ελλάδας από φόρους εισοδήματος φυσικών προσώπων και εισφορές κοινωνικής ασφάλισης είναι της τάξης του 5,2% του ΑΕΠ που αντιστοιχεί σε περίπου 9 δισ. ευρώ.³²

4.2.1 Διερεύνηση επί του μεγάλου φορολογικού κενού

Έχοντας ως δεδομένο το γεγονός πως οι συλλεγόμενοι φόροι βρίσκονται κοντά στους μέσους όρους της ΕΕ, ενώ οι φορολογικοί συντελεστές και οι εκπτώσεις κυμαίνονται αρκετά υψηλότερα των αντίστοιχων της ΕΕ, το ζήτημα του φορολογικού κενού και της αναποτελεσματικότητας του φορολογικού συστήματος αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Στην ανακολουθία αυτή εστίασε και η φετινή έκθεση του ΟΟΣΑ, στην οποία αναλύθηκε η σημερινή κατάσταση της ελληνικής οικονομίας.

4.2.2 Το κόστος της περιπλοκότητας

Το περίπλοκο καθεστώς εκπτώσεων και απαλλαγών και η εκτεταμένη φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή εξηγούν το μεγάλο κενό που παρατηρείται μεταξύ συντελεστών και εσόδων με αποτέλεσμα η Ελλάδα να παρουσιάζει ένα από τα υψηλότερα φορολογικά κενά στην Ευρώπη. Αξίζει να σημειωθεί πως το φορολογικό κενό διαμορφώνεται εκτός από την ολική ή μερική απόκρυψη εισοδημάτων και από την

32 IOBE – διαΝΕΟσις, ό.π. σελ. 113, δεδομένα από: European Commission, DG Taxation and Customs Union, Ανάλυση IOBE.

αποτυχία των φορολογουμένων να καταβάλουν τους φόρους που τους αντιστοιχούν. Ως εκ τούτου, η εκτόξευση των ληξιπρόθεσμων φορολογικών οφειλών, τα τελευταία επτά έτη ασκεί ανοδικές πιέσεις στο φορολογικό κενό.

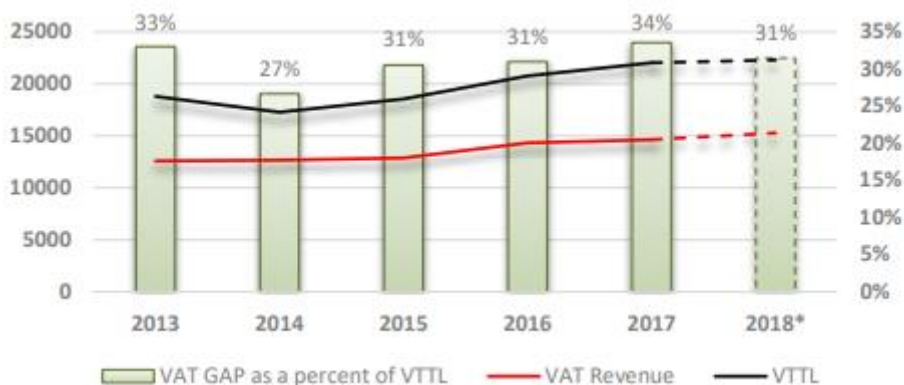
Το φορολογικό κενό δημιουργεί απώλειες εσόδων της τάξεως του 11% του ΑΕΠ ή 19,6 δισ. ευρώ, παρουσιάζοντας σχετική σταθερότητα την τελευταία πενταετία. Ο αντίστοιχος μέσος όρος της ΕΕ κυμαίνεται γύρω στο 8%. Η σύγκλιση του φορολογικού κενού προς τον μέσο όρο της ΕΕ μεταφράζεται σε ανάκτηση εσόδων της τάξεως των 5,4 δισ. ευρώ.

Είναι χαρακτηριστικό πως η Ελλάδα παρουσιάζει υστέρηση είσπραξης στον ΦΠΑ (VAT gap) από τις υψηλότερες στην Ευρώπη. Η διαφορά μεταξύ θεωρητικά μέγιστων εσόδων ΦΠΑ (VAT Total Tax Liability, VTTL) και πραγματικών βεβαιωθέντων εσόδων ΦΠΑ ήταν 27% στην Ελλάδα το 2014, ενώ ο μέσος όρος της ΕΕ ήταν στο 15% το 2013 και 11% το 2017 (διάγραμμα 5).

Το 2017 το κενό στο ΦΠΑ ανήλθε σε 34% το υψηλότερο ποσοστό της περιόδου 2014 - 2017³³.

³³ https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/vat-gap-full-report-2019_en.pdf

Διάγραμμα 5

Παρά την επιρροή που ασκούν τα ληξιπρόθεσμα φορολογικά χρέη στα μεγέθη του φορολογικού κενού, γεγονός παραμένει πως η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα βρίσκεται σε ιδιαίτερα σημαντικό ύψος ως προς το ΑΕΠ, γεγονός που πλήττει ευθέως τις δημοσιονομικές επιδόσεις της χώρας.³⁴

Τα τελευταία έτη έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές μελέτες χαρτογράφησης των αιτιών φοροδιαφυγής στην Ελλάδα. Το νομοθετικό και πολιτικό περιβάλλον, οι τεχνολογικές υποδομές, οι οργανωσιακοί πόροι, η διάρθρωση της οικονομίας, η φορολογική συνείδηση και η δομή του φορολογικού συστήματος συνέβαλαν στη γιγάντωση του φαινομένου.³⁵

Στο νομοθετικό και πολιτικό περιβάλλον, η πολυνομία και η πολυπλοκότητα, η ανασφάλεια δικαίου και οι συνεχείς αλλαγές του πλαισίου επηρεάζουν αρνητικά

34 Leventi C., M. Matsaganis, and M. Flevotomou, *Distributional Implications of Tax Evasion and Crisis in Greece*, Euromod WP No. EM17/13, 2013 | Schneider F, *Tax evasion, shadow economy and corruption in Greece and other OECD countries: some empirical facts*, OECD, Paris, 2015 | https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2018/09/Epanekinis_Ellinikis_Oikonomias_VERSION310518.pdf, σελ. 127 | https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2018/09/Epanekinis_Ellinikis_Oikonomias_VERSION310518.pdf, σελ. 122-127

35 ΔιαΝΕΟσις – Ernst and Young, *Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, Αιτίες, Έκταση και Προτάσεις Καταπολέμησής της*, 2016, σελ. 35.

στη συλλογή των δημοσίων εσόδων και οξύνουν τα φαινόμενα της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής.

Στο τεχνολογικό μέτωπο, η επέκταση των ηλεκτρονικών συναλλαγών³⁶ έχει συμβάλει θετικά στην αύξηση των εσόδων του ΦΠΑ. Αντίστοιχα, η επέκταση των ηλεκτρονικών τιμολογίων και της ηλεκτρονικής αποθήκης στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα επέτρεπε τον αποτελεσματικό έλεγχο των αλυσίδων αξίας. Επιπροσθέτως, η χρήση νέων τεχνολογιών αυξάνει τη φορολογική συμμόρφωση.

Η αδυναμία φορολογικών ελέγχων των υποθέσεων που συσσωρεύονται επηρεάζει αρνητικά το φαινόμενο της φοροδιαφυγής. Η υποστελέχωση των κέντρων φορολογικού ελέγχου είναι ο βασικός παράγοντας μείωσης της δυνατότητας ελέγχων.

Η διάρθρωση της εθνικής οικονομίας αποτελεί σύμφωνα με μια σειρά μελετών έναν άλλο παράγοντα ενίσχυσης της φοροδιαφυγής. Αυτοαπασχολούμενοι και πολύ μικρές επιχειρήσεις αποτελούν κατηγορίες φορολογούμενων που στατιστικά διεθνώς εμφανίζουν χαμηλότερα επίπεδα συμμόρφωσης σε σχέση με τις άλλες κατηγορίες φορολογουμένων. Ο υψηλός αριθμός αυτοαπασχολούμενων στο 34% της συνολικής απασχόλησης τη στιγμή που το αντίστοιχο ευρωπαϊκό μέγεθος βρίσκεται στο 17% είναι ενδεικτικό της κατάστασης που τροφοδοτεί τη φοροδιαφυγή στην Ελλάδα. Αντίστοιχα το 59% των μισθωτών στην Ελλάδα εργάζεται σε πολύ μικρές επιχειρήσεις (0 - 9 άτομα) τη στιγμή που ο μέσος όρος στην ΕΕ βρίσκεται στο 29%. Αυτοαπασχολούμενοι και πολύ μικρές επιχειρήσεις παραδοσιακά αποτελούσαν δύσκολες κατηγορίες για τη διεξαγωγή φορολογικών ελέγχων. Η μεγάλη αντιπροσώπευσή τους στο εθνικό επιχειρηματικό μίγμα προφανώς πιέζει επιχειρησιακά τους ελέγχους της φορολογικής διοίκησης.³⁷

Η φορολογική κουλτούρα επίσης, είναι ένα σημείο που επηρεάζει τα ποσοστά συμμόρφωσης σε μια οικονομία. Ένα περιβάλλον κοινωνικών υπηρεσιών χαμηλής

36 IOBE, Τα ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής και η ενίσχυση των φορολογικών εσόδων στην Ελλάδα, 2015, διαθέσιμο ηλεκτρονικά: http://iobe.gr/docs/research/RES_05_F_21102015_REP.pdf | Nikolaos T. and Morse, Adair and Tsoutsoura, Margarita, Measuring Income Tax Evasion using Bank Credit: Evidence from Greece, Quarterly Journal of Economics 131 (2), σελ. 739 - 798

37 IMF (2013), Greece, Selected Issues (IMF Country Report No. 13/155), σελ. 27 | ΔιαΝΕΟσις – Ernst & Young, ό.π. σελ. 47. | Δοξιάδης, ό.π. 165

αξίας και στόχευσης και υψηλών φορολογικών και ασφαλιστικών βαρών οδηγεί σε χαμηλό βαθμό συμμόρφωσης και απώλεια φορολογικής συνείδησης.

Τέλος, ένα φορολογικό σύστημα, το οποίο χαρακτηρίζεται από πολλούς φορολογικούς συντελεστές, δημιουργεί επιπλέον ευκαιρίες και κίνητρα φοροδιαφυγής για κάποιες κατηγορίες φορολογουμένων. Η κατηγοριοποίηση των φορολογουμένων βάσει του φορολογικού συντελεστή που αυτοί επιπύτουν και η μελέτη της συγκεκριμένης κατανομής παρουσιάζει ενδιαφέρον για τις στρατηγικές καταπολέμησης της φοροδιαφυγής.³⁸

Το 2014 ο συντελεστής των ελευθέρων επαγγελματιών για εισοδήματα κάτω των 50.000 ευρώ ήταν στο 26%, ενώ για άνω των 50.000 ευρώ ήταν στο 33%. Ο αριθμός των ελεύθερων επαγγελματιών με εισόδημα κάτω των 40.000 ευρώ ανέρχεται σε ποσοστό 99%. Επιπλέον, για το 2018 οι κατανομές εισοδημάτων αγροτών και ελευθέρων επαγγελματιών διαφέρουν από αυτήν των μισθωτών και συνταξιούχων ιδιαίτερα στα χαμηλά εισοδήματα. Είναι φανερό πως πολλοί αγρότες και ελεύθεροι επαγγελματίες δηλώνουν μηδενικά ή σημαντικά χαμηλότερα εισοδήματα σε σχέση με τα πραγματικά.³⁹ Ακόμη και οι μισθωτοί και συνταξιούχοι εμφανίζουν την υψηλότερη συσσώρευση δηλωθέντων εισοδημάτων ύψους περίπου 10.000 ευρώ, πολύ κοντά στο «αφορολόγητο» των προηγούμενων ετών, με επιταχυνόμενη μείωση έως τις 20.000 ευρώ.

Στους πίνακες I, II και III παρουσιάζεται ενδεικτικά η κατανομή των δηλωθέντων προς φορολόγηση εισοδημάτων για το φορολογικό έτος 2018.

Πίνακας I: Δηλωθέντα εισοδήματα ελεύθερων επαγγελματιών έτους 2018⁴⁰

ΕΥΡΟΣ	Φ ΟΡ/ΝΟΙ	Εισόδημα Από Ατομική Επιχείρηση	Εισόδημα Από Μισθούς & Συντάξεις	Εισόδημα Από Ακίνητα (Μισθώματα)	Εισόδημα Από Ατομική Γεωργική Εκμετάλλευση	Εισόδημα Από Μερισματα, τόκους & δικαιώματα	Εισόδημα Από Κεφάλαιο	Ναυτικό Εισόδημα	Δηλωθέν εισόδημα	Φορολογητέο εισόδημα	Φόρος εκκαθάρισης	%
0-5.000	228.663	379	1.218	285	29	64	6	5	1.986	2.125	325	58%
5.001-10.000	70.433	508	215	107	4	29	1	1	866	880	174	18%
10.001-20.000	56.298	794	146	98	3	27	3	0	1.072	1.077	230	14%
20.001-30.000	20.515	497	50	42	1	20	1	0	611	612	141	5%
30.001-40.000	9.759	339	24	23	0	9	5	-	399	400	103	2%
>40.001	10.677	785	41	36	1	32	1	0	896	896	307	3%
Γενικό άθροισμα	396.345	3.303	1.693	592	39	180	17	6	5.830	5.990	1.280	

38 Buehn A. and Schneider F. Size and Development of Tax Evasion in 38 OECD Countries: What do we (not) know?, Journal of Economics and Political Economy, 2016, Vol. 3

39 Koutsogeorgopoulou V. et al., Fairly sharing the social impact of the crisis in Greece, OECD Economics Department Working Papers, No. 1106, OECD Publishing, 2014 σελ. 37

40 ΑΑΔΕ - Στοιχεία φορολογίας εισοδήματος έτους 2018

Πίνακας II: Δηλωθέντα εισοδήματα από μισθούς και συντάξεις έτους 2018

ΕΥΡΟΣ	ΦΟΡ/ΝΟΙ	Εισόδημα Από Ατομική Επιχείρηση	Εισόδημα Από Μισθούς & Συντάξεις	Εισόδημα Από Ακίνητα (Μισθώματα)	Εισόδημα Από Ατομική Γεωργική Εκμετάλλευση	Εισόδημα Από Μερίσματα, τόκους & δικαιώματα	Εισόδημα Από Κεφάλαιο	Ναυτικό Εισόδημα	Δηλωθέν εισόδημα	Φορολογητέο εισόδημα	Φόρος εκκαθάρισης	%
0-5.000	1.642.836	4.384	246	634	161	165	16	25	5.631	7.696	232	28%
5.001-10.000	1.764.924	12.720	121	926	123	230	63	4	14.188	14.418	319	30%
10.001-20.000	1.939.870	28.181	158	1.490	38	450	87	8	30.412	30.474	2.886	33%
20.001-30.000	354.616	8.296	95	363	7	216	26	1	9.003	9.007	1.375	6%
30.001-40.000	75.944	2.596	45	96	1	91	5	1	2.835	2.836	587	1%
>40.001	60.479	4.163	36	98	1	446	128	1	4.874	4.874	1.481	1%
Γενικό άθροισμα	5.838.669	60.340	700	3.606	331	1.598	326	41	66.943	69.305	6.879	

Πίνακας III: Συνολικά δηλωθέντα εισοδήματα έτους 2018

ΕΥΡΟΣ	Φορ/μενοι	Φορολογητέο εισόδημα	Δηλωθέν εισόδημα	Εισόδημα Από Μισθούς & Συντάξεις	Εισόδημα Από Ατομική Επιχείρηση	Εισόδημα Από Ακίνητα (Μισθώματα)	Εισόδημα Από Ατομική Γεωργική Εκμετάλλευση	Εισόδημα Από Μερίσματα, τόκους & δικαιώματα	Εισόδημα Από Κεφάλαιο	Ναυτικό Εισόδημα	Φόρος εκκαθάρισης	%
0-5.000	2.700.172	6.901	4.263	3.044	188	698	263	63	0	6	189	33%
5.001-10.000	2.541.163	18.272	14.833	12.631	404	1.136	542	93	0	27	355	31%
10.001-20.000	2.113.817	30.666	30.327	27.101	771	1.885	294	206	1	69	2.804	26%
20.001-30.000	499.250	11.775	11.742	9.636	554	1.188	80	165	2	117	1.725	6%
30.001-40.000	124.538	4.259	4.251	3.058	375	543	32	110	2	131	831	2%
>40.001	118.436	9.417	9.409	4.870	1.011	993	34	1.650	376	475	2.506	1%
Γενικό άθροισμα	8.097.376	81.290	74.826	60.340	3.303	6.443	1.245	2.287	381	826	8.411	

Συμπερασματικά, μια σειρά οικονομικών, διαρθρωτικών, πολιτικών και διοικητικών αιτιών συντηρεί στην Ελλάδα ένα περιβάλλον χαμηλής φορολογικής συμμόρφωσης και υψηλής φοροδιαφυγής στερώντας από το Δημόσιο πολύτιμους οικονομικούς πόρους.

Κεφάλαιο 5^ο

Η αναγκαία φορολογική μεταρρύθμιση

5.1 Εισαγωγή

Το ισχύον φορολογικό σύστημα χαρακτηρίζεται από υψηλούς συντελεστές, αυξημένη βαρύτητα των έμμεσων φόρων, περιορισμένες φορολογικές βάσεις, πολλαπλές και άδικες εκπτώσεις και σημαντικά επίπεδα φοροδιαφυγής. Για το σχεδιασμό μιας επιτυχημένης φορολογικής μεταρρύθμισης, τα ανωτέρω στοιχεία θα πρέπει να αλλάξουν εντός όμως ενός περιοριστικού πλαισίου που έχει τεθεί από τις υφιστάμενες διεθνείς συμφωνίες της χώρας μας.

5.2 Στόχοι φορολογικής μεταρρύθμισης

Η συμφωνία για το 3ο πρόγραμμα χρηματοδότησης, όπως το επιβεβαίωσε και το μεσοπρόθεσμο σχέδιο δημοσιονομικής προσαρμογής επιβάλλει στην Ελλάδα περιορισμένο πεδίο άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής. Για τουλάχιστον έως το 2022 και υπό την πίεση του υψηλού δημόσιου χρέους έχει προβλεφθεί η ανάγκη υψηλών πρωτογενών πλεονασμάτων της τάξεως του 3,5% του ΑΕΠ τα οποία μειώνουν τους ρυθμούς ανάπτυξης και συνεπώς την άσκηση δικαιότερης και αποτελεσματικότερης φορολογικής πολιτικής.

Από την άλλη, η οικονομική και κοινωνική κρίση που ξεκίνησε το 2008 έχει οδηγήσει σε μαζική από-επένδυση και ραγδαία αύξηση της ανεργίας. Ως εκ τούτου, οι στρατηγικοί στόχοι μιας ολοκληρωμένης παρέμβασης στην οικονομική πολιτική πρέπει να είναι κυρίως η αύξηση των επενδύσεων και η δημιουργία θέσεων εργασίας. Ο σχεδιασμός κατάλληλης φορολογικής παρέμβασης με προσανατολισμό τη μείωση των φορολογικών συντελεστών θα μπορούσε να συμβάλει στην επίτευξη των ανωτέρω στόχων καθώς η μείωση τους θα μετέτρεπε σε βιώσιμα πλήθος επενδυτικών σχεδίων.

Ταυτόχρονα, η κατάργηση των φοροαπαλλαγών για πολλές ειδικές κατηγορίες και η αντικατάστασή τους με ενισχύσεις απευθείας από τον Προϋπολογισμό θα καθιστούσε τις επενδύσεις περισσότερες αποδοτικές.

Ακόμη, η φορολογική πολιτική θα πρέπει να θέσει μια σειρά επιχειρησιακών επιδιώξεων που θα μοχλεύσουν την προσπάθεια για ενίσχυση των επενδύσεων, της απασχόλησης, της δημοσιονομικής σταθερότητας και του περιορισμού των φορολογικών παθογενειών. Αυτές οι επιδιώξεις είναι η διοικητική απλοποίηση, η ελάφρυνση του διοικητικού βάρους και η χρήση σύγχρονων τεχνολογιών.

5.3 Οι επιμέρους αλλαγές που προτείνονται ανά κατηγορία φόρου

5.3.1 Φόροι κατανάλωσης

Οι φόροι κατανάλωσης συνδέονται με συστήματα φορολογίας που η φορολογική τους βάση είναι η καταναλωτική δαπάνη των ατόμων και όχι το εισόδημά τους. Με άλλα λόγια, οι όροι υπολογίζονται με βάση την κατανάλωση και όχι το μέγεθος του εισοδήματος των φορολογουμένων.⁴¹

Υπάρχουν τουλάχιστον δύο γενικοί τρόποι επιβολής ενός φόρου κατανάλωσης. Η πρώτη προσέγγιση είναι ευρέως γνωστή και περιλαμβάνει τον ΦΠΑ ή τους φόρους επί των πωλήσεων, τη στιγμή της αγοράς των αγαθών. Ο φόρος αυτός έχει εφαρμοστεί με διάφορους τρόπους, μεταξύ των οποίων και η χρήση διαφορετικών συντελεστών ανά αγαθό ή την ενδεχόμενη απαλλαγή. Παρόλα αυτά όμως και ενώ υπάρχει θεωρητικό υπόβαθρο για τη διαφοροποιημένη αντιμετώπιση διαφορετικών προϊόντων, στην πράξη, οι διαφορές και οι απαλλαγές βασίζονται σε ad hoc κριτήρια, που έχουν από ελάχιστη έως καθόλου σχέση με τους θεωρητικούς λόγους διαφοροποίησης των συντελεστών μεταξύ προϊόντων. Όπως θα αναλυθεί κατωτέρω, ο ΦΠΑ έχει μια σειρά από πλεονεκτήματα, ιδιαίτερα σε ό, τι αφορά στην ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης.

Η δεύτερη προσέγγιση για τη φορολόγηση της κατανάλωσης παραπέμπει

41 André Decoster; Jason Loughrey; Cathal O'Donoghue and Dirk Verwerft, How regressive are indirect taxes? A microsimulation analysis for five European countries, *Journal of Policy Analysis and Management*, 2010, 29, (2), 326-350 | Kaplow L, On the undesirability of commodity taxation when income taxation is not optimal, *Journal of Public Economics* 90, 2006, ss. 1235 – 1250.

περισσότερο σε ένα παραδοσιακό σύστημα φόρου εισοδήματος, με μία διαφορά: αφαιρεί την καθαρή αποταμίευση από το εισόδημα και φορολογεί το υπόλοιπο. Η εκπιπτόμενη αποταμίευση μπορεί να περιλαμβάνει, για παράδειγμα, πρόσθετες καταθέσεις σε τραπεζικούς λογαριασμούς ή πρόσθετες επενδύσεις σε μετοχές και ακίνητα. Το εισόδημα περιλαμβάνει αποδοχές, ρευστοποιήσεις από επενδύσεις, συμπεριλαμβανομένων των αναλήψεων από τραπεζικούς λογαριασμούς και της πώλησης ακινήτων και μετοχών.

Απαραίτητη, για λόγους συμμόρφωσης, είναι η παρακολούθηση της εξέλιξης των αποταμιεύσεων. Για παράδειγμα, οι τραπεζικές αναλήψεις ή η πώληση μετοχών θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως πηγές εισοδήματος, ενώ οποιαδήποτε αποταμίευση, όπως η αγορά ενός ακινήτου ή μετοχών, θα πρέπει να αφαιρείται από το εισόδημα. Με τη σύγχρονη τεχνολογία, συνδέοντας τους τραπεζικούς και χρηματιστηριακούς λογαριασμούς με τις βάσεις δεδομένων των φορολογικών αρχών, όλες οι κινήσεις κεφαλαίων μπορούν εύκολα να παρακολουθούνται, όπως συμβαίνει για παράδειγμα στη Νορβηγία. Αυτό το σύστημα φορολογεί στην πράξη όλα τα εισοδήματα δίχως χρονικό περιορισμό, αλλά αναβάλλει τη φορολόγηση μέχρι να λάβει χώρα η κατανάλωση. Όλες οι πηγές εισοδήματος και όλα τα είδη των περιουσιακών στοιχείων, συμπεριλαμβανομένων των μερισμάτων, των κεφαλαιακών κερδών, των μισθών, των εισοδημάτων από αυτοαπασχόληση και των τεκμαρτών μισθωμάτων, λαμβάνονται υπόψη και αντιμετωπίζονται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο. Κατά την εφαρμογή ενός τέτοιου συστήματος, ο νόμος ορίζει τις επενδύσεις που πληρούν τις προϋποθέσεις ώστε να μπορούν να θεωρηθούν αποταμιευτικά οχήματα.

Και οι δύο μορφές φορολόγησης της κατανάλωσης (ΦΠΑ/φόροι επί των πωλήσεων και έκπτωση των αποταμιεύσεων από το φορολογητέο εισόδημα) έχουν στην πράξη εφαρμοστεί σε διαφορετικούς βαθμούς. Ο ΦΠΑ αποτελεί νομική υποχρέωση στην ΕΕ, και οι φόροι επί των πωλήσεων είναι διαδεδομένοι σε πολλές χώρες στον κόσμο, ανάμεσά τους και οι ΗΠΑ.

Η φορολογία της κατανάλωσης διαθέτει αρκετά πλεονεκτήματα, καθώς η φορολογική βάση περιλαμβάνει όλες τις πηγές εισοδήματος, ενώ οι πολίτες δεν μπορούν να αποφύγουν τους φόρους αλλάζοντας την πηγή εισοδήματος. Επομένως, τα άτομα με διαφορετικές πηγές εισοδήματος αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο,

ανεξάρτητα από το πώς απέκτησαν το εισόδημά τους. Όσοι έχουν το ίδιο συνολικό εισόδημα σε δεδομένο χρονικό ορίζοντα, ακόμη κι αν αυτό κατανέμεται διαφορετικά στο χρόνο, αντιμετωπίζονται επίσης ισότιμα.

Παράλληλα, με το ως άνω σύστημα δεν προκαλούνται στρεβλώσεις στις επενδυτικές αποφάσεις καθώς φορολογική βάση αποτελεί η κατανάλωση, ανεξάρτητα από την πηγή του εισοδήματος που τη χρηματοδοτεί.⁴²

Αντιθέτως, η νομοθεσία φορολογίας εισοδήματος σε όλο τον κόσμο, όπως και στην Ελλάδα, περιλαμβάνει πολύπλοκες διατάξεις και ποικίλους φορολογικούς συντελεστές για διαφορετικές πηγές εισοδήματος, οι οποίοι δεν λειτουργούν αποτρεπτικά για την φοροαποφυγή, ενώ συντελούν και στην άνιση μεταχείριση ατόμων παρόμοιου εισοδηματικού προφίλ. Παρότι κανένας θεωρητικός λόγος δεν εμποδίζει τη φορολογική νομοθεσία να αντιμετωπίζει όλες τις πηγές εισοδήματος με τον ίδιο τρόπο εντούτοις στην πράξη αυτό είναι δύσκολο

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο πολύπλοκος φορολογικός κώδικας των ΗΠΑ, ο οποίος αντιμετωπίζει το εισόδημα από μερίσματα, τα μακροπρόθεσμα κεφαλαιακά κέρδη, τα βραχυπρόθεσμα κεφαλαιακά κέρδη, την ακίνητη περιουσία και τους μισθούς με διαφορετικούς και αυθαίρετους τρόπους.

Ως προς το σχεδιασμό των συντελεστών ΦΠΑ απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή καθώς η συγκεκριμένη φορολογία επηρεάζει τις τελικές τιμές των αγαθών και υπηρεσιών.

Για παράδειγμα το σύστημα ΦΠΑ φορολογεί τους επισκέπτες που καταναλώνουν στην Ελλάδα, όπως και τους κατοίκους της. Αυτό έχει το πλεονέκτημα της διεύρυνσης της φορολογικής βάσης, αλλά μπορεί να καταστήσει τον τουρισμό λιγότερο ανταγωνιστικό, εξαιτίας της αύξησης των τιμών. Μολονότι θεωρείται γενικά ότι οι εξαιρέσεις θα πρέπει να αποφεύγονται για λόγους απλότητας και διαφάνειας, λόγω της μεγάλης σημασίας του τουρισμού για την Ελλάδα αλλά και του εξαιρετικά ανταγωνιστικού περιβάλλοντος της βιομηχανίας αυτής, μπορεί να

42 Diamond P, & Saez E, The case for a progressive tax: From basic research to policy recommendations, *Journal of Economic Perspectives* 25 (4), 2011, σς. 165 – 190.

καταστεί αναγκαίο να μειωθούν περαιτέρω οι φορολογικοί συντελεστές στο τουριστικό πακέτο.

Σε σχέση με τον ΦΠΑ διατυπώνεται συχνά ο προβληματισμός περί της μη προοδευτικότητας του φόρου σε σχέση με το εισόδημα των φορολογουμένων. Και αυτό διότι όλα τα άτομα, ανεξάρτητα από την φοροδοτική τους ικανότητα, είναι υποχρεωμένα να τον καταβάλλουν. Έτσι όμως ακόμη κι εκείνοι με εισοδήματα που φορολογούνται με σχετικά ευνοϊκότερο τρόπο (π.χ. κεφαλαιακά κέρδη) ή που αποφεύγουν τη φορολογία εισοδήματος φορολογούνται τελικά στο σημείο κατανάλωσης.

5.3.2 Φόροι εισοδήματος

Η φορολογία εισοδήματος εφαρμόζεται τουλάχιστον από τον 19ο αιώνα, και η πρώτη χώρα που την υιοθέτησε ήταν το Ηνωμένο Βασίλειο. Είναι ένας σχετικά απλός τρόπος χρηματοδότησης του κράτους και ταυτόχρονα ρύθμισης της προοδευτικότητας του συστήματος, με την εφαρμογή υψηλότερων οριακών φορολογικών συντελεστών σε υψηλότερα επίπεδα εισοδήματος. Στην πράξη, βασικό ζήτημα της φορολογίας εισοδήματος είναι ο καθορισμός της φορολογικής βάσης, δηλαδή των πηγών εισοδήματος που υπάγονται στον φόρο εισοδήματος, όπως για παράδειγμα μισθοί, κεφαλαιακά κέρδη, τόκοι και μερίσματα. Επιπλέον, το εισόδημα μπορεί να προκύψει τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Πτυχή της δυσκολίας και της πολυπλοκότητας του συστήματος είναι και η απόφαση για το αν θα φορολογηθούν όλες οι μορφές εισοδήματος και, εφόσον φορολογηθούν, σε ποιο ύψος θα διαμορφωθούν οι φορολογικοί συντελεστές. Για παράδειγμα, σε πολλές οικονομίες τα κεφαλαιακά κέρδη φορολογούνται με χαμηλότερους συντελεστές, όπως και τα μερίσματα.

Εφόσον η όποια μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος δεν χρησιμοποιηθεί για την αύξηση των κρατικών εισοδημάτων (revenue neutrality), η διεύρυνση της φορολογικής βάσης θα οδηγούσε στη μείωση των συντελεστών της φορολογίας εισοδήματος για όλους. Στο πλαίσιο αυτό, θα ήταν καίριας σημασίας να συμπεριληφθεί στη φορολογική βάση και το εισόδημα αλλοδαπής προέλευσης (με

αποφυγή, βέβαια, της διπλής φορολογίας) μόνιμων κατοίκων Ελλάδος, δεδομένου ότι πολλές επενδύσεις μπορεί να πραγματοποιηθούν στο εξωτερικό. Παρόλο που οι επενδύσεις στο εξωτερικό θα πρέπει να αποτελούν μια ελεύθερη επιλογή, το φορολογικό σύστημα δεν θα πρέπει να παρέχει κίνητρα υπέρ αυτών σε βάρος των εγχώριων επενδύσεων διά της απαλλαγής των ξένων από φόρο.

5.3.3 Φόροι ακίνητης περιουσίας

Οι φόροι ακίνητης περιουσίας έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στην Ελλάδα, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της κρίσης. Ένα ακίνητο επιτελεί δύο ρόλους: είναι ένα περιουσιακό στοιχείο στο οποίο μπορεί κανείς να επενδύσει, αλλά ταυτόχρονα δημιουργεί μια άμεση ροή υπηρεσιών (κατοικώντας σε ένα σπίτι ή χρησιμοποιώντας ένα κτίριο στην παραγωγή). Οι φόροι επί των ακινήτων παίρνουν δύο μορφές: τη φορολόγηση επί της αξίας των περιουσιακών στοιχείων και τη φορολόγηση επί της αξίας των υπηρεσιών στέγασης. Οι δύο αυτές μορφές συνδέονται, δεδομένου ότι η αξία της υπηρεσίας κεφαλαιοποιείται στην αξία του περιουσιακού στοιχείου.⁴³

Θα μπορούσε κανείς να θεωρήσει ότι η φορολόγηση ακινήτων δεν υπόκειται στις συνήθεις στρεβλώσεις τις οποίες συνεπάγονται οι άλλες μορφές φορολόγησης, διότι η φορολογική βάση παραμένει ανεπηρέαστη. Αυτό ισχύει, ωστόσο, μόνο για έναν φόρο που επιβάλλεται επί του συνόλου της ιδιοκτησίας και δεν διαφοροποιείται ανάλογα με το είδος της χρήσης (οικιστική, βιομηχανική, γεωργική). Αν αντίθετα ο φόρος αφορά τις υφιστάμενες κατασκευές και την αξία τους, θα μειώσει τις επενδυτικές δραστηριότητες και τις νέες κατασκευές επειδή οι αποδόσεις θα μειωθούν, δηλαδή θα υπάρξει στρέβλωση. Κύριο πλεονέκτημα των φόρων επί των ακινήτων αποτελούν οι εξαιρετικά περιορισμένες δυνατότητες για φοροδιαφυγή.

Κατά την εφαρμογή της φορολόγησης των ακινήτων υπάρχουν δύο θέματα που πρέπει να αντιμετωπίζονται με προσοχή. Πρώτον, πρέπει να υπάρχει μια ανεξάρτητη επιτροπή που θα αποφασίζει για τις αντικειμενικές αξίες των ακινήτων, ώστε να αποτρέπεται η αυθαίρετη, κατά βούληση, αύξηση των αντικειμενικών αξιών

43 Norregaard J, Taxing immovable property, Working Paper WP/13/129, IMF | Mieszkowski P, The property tax: An excise tax or a profits tax?, Journal of Public Economics 1, σς. 73 – 96.

από την κυβέρνηση με σκοπό την αύξηση των εσόδων ή ακόμη και η άρνησή της να ανταποκριθεί στην πτωτική πορεία των αξιών στην αγορά, όπως συνέβη στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της πρόσφατης κρίσης.

Δεύτερον, είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη τα αποθέματα ρευστότητας που διαθέτουν τα νοικοκυριά, προκειμένου να ικανοποιήσουν τις φορολογικές υποχρεώσεις που προκύπτουν από την κατοχή ακινήτων Ένα καλοσχεδιασμένο εφαρμόσιμο σύστημα θα πρέπει να ανακοινωθεί εκ των προτέρων και να τηρηθεί με συνέπεια, επιτρέποντας στα νοικοκυριά να κάνουν τον προγραμματισμό τους σε σχέση με τις μελλοντικές υποχρεώσεις τους. Επιπλέον, θα πρέπει να τεθούν σε ισχύ μέτρα για την αναβολή φόρων (με τόκους) όταν το εισόδημα είναι χαμηλό (αλλά η ακίνητη περιουσία έχει υψηλή αξία). Για παράδειγμα, οι συσσωρευμένοι φόροι θα μπορούσαν να είναι πληρωτέοι κατά την πώληση του σπιτιού ή όταν το ακίνητο κληρονομείται.

Συμπερασματικά, η φορολογία των ακινήτων θα πρέπει να είναι μέρος οποιουδήποτε καλά σχεδιασμένου φορολογικού συστήματος. Ωστόσο, οι μέθοδοι αποτίμησης και τα ζητήματα ρευστότητας απαιτούν προσεκτικό και αποτελεσματικό σχεδιασμό. Διαφορετικά, υπάρχει ο κίνδυνος βεβιασμένων ενεργειών, που απειλούν «να σκοτώσουν την κότα που κάνει τα χρυσά αυγά», βλάπτοντας την αγορά κατοικιών και τα νοικοκυριά, τα οποία βλέπουν τις αποταμιεύσεις τους σε ακίνητη περιουσία να χάνουν σημαντικά την αξία τους.

5.4 Η μη συμμόρφωση

Η μη συμμόρφωση με τους φορολογικούς κανόνες και νόμους σχετίζεται τόσο με την φοροδιαφυγή όσο και με τις περίπλοκες μορφές φοροαποφυγής, που συχνά είναι απόρροια της πολύπλοκης και αδιαφανούς δομής του συστήματος.⁴⁴

Η μη συμμόρφωση δεν οδηγεί απλά στην υστέρηση των εσόδων του κράτους, αλλά έχει επιπρόσθετες αρνητικές επιπτώσεις. Για παράδειγμα μετατοπίζει τη

44 Παλαιολόγος Ι. και Κασσάρ Γ, Εκτίμηση του Μεγέθους της Παραοικονομίας στην Ελλάδα, ΣΠΟΥΔΑΙ, 2003, Τόμος 53, Τεύχος 3ο, σελ. 21. | Βασαρδάνη Μ. , Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια Γενική Επισκόπηση, Οικονομικό Δελτίο, 2011, Τεύχος 35, Τράπεζα της Ελλάδος, σελ. 15

φορολογική επιβάρυνση στα άτομα με πηγές εισοδήματος που είναι εύκολο να ελεγχθούν, όπως είναι οι μισθοί στην επίσημη οικονομία. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να επιδοτούνται έμμεσα δραστηριότητες που είναι εύκολο να αποκρύψει κανείς, συνήθως θέσεις εργασίας χαμηλής προστιθέμενης αξίας, οι οποίες συνεπάγονται μικρή επένδυση και χαμηλή τεχνολογική συνεισφορά. Τούτο βλάπτει τις προοπτικές ανάπτυξης της οικονομίας. Η μετατόπιση του φορολογικού βάρους σε ένα τμήμα της κοινωνίας μέσω της φοροδιαφυγής μειώνει, επίσης, την εμπιστοσύνη στο σύστημα και δημιουργεί ένα ισχυρό και εύλογο αίσθημα αδικίας.⁴⁵

Συνέπεια είναι να υπονομεύονται οι κοινωνικοί θεσμοί και να ενισχύεται η τάση για φοροδιαφυγή, η οποία μετατρέπεται σε «αποδεκτή» δραστηριότητα. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι η φοροδιαφυγή επηρεάζεται από τον σχεδιασμό του φορολογικού συστήματος, τα κίνητρα που αυτό δημιουργεί, καθώς και από την εν γένει εμπιστοσύνη στους κυβερνητικούς θεσμούς. Η προσέγγιση που βασίζεται αποκλειστικά στην επιβολή κυρώσεων και την αστυνόμευση είναι καταδικασμένη σε αποτυχία εάν δεν αντιμετωπιστούν και τα πιθανά προβλήματα που προκύπτουν από τον σχεδιασμό του φορολογικού συστήματος.⁴⁶

Το ελληνικό σύστημα φορολογίας εισοδήματος αντιμετωπίζει πληθώρα προβλημάτων είσπραξης φόρων και φοροδιαφυγής. Στην αρχή της κρίσης, οι φόροι εισοδήματος που εισπράττονταν στην Ελλάδα αντιστοιχούσαν σε περίπου 7% του ΑΕΠ, ενώ σε άλλες χώρες της ΕΕ με παρόμοια φορολογικά συστήματα θα μπορούσε να εισπραχθεί περίπου το διπλάσιο ποσοστό.⁴⁷ Τα αδήλωτα εισοδήματα το 2009 εκτιμούνταν σε περίπου 12%, με την υστέρηση στα έσοδα του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων να ανέρχεται στο 30%.⁴⁸ Η μη συμμόρφωση στην περίπτωση του ΦΠΑ (που αποτελεί τον βασικό φόρο κατανάλωσης στην Ελλάδα) είναι επίσης υψηλή. Εκτιμάται ότι το 2006 ανερχόταν σε περίπου 30% του συνολικού ΦΠΑ, και ήταν σημαντικά υψηλότερη από τον μέσο όρο στην ΕΕ - 15 (9%).⁴⁹

Προκύπτει λοιπόν το ερώτημα κατά πόσο είναι ευκολότερο να βελτιωθεί η

45 Kaplanoglou G. and Rapanos V.T, Economic and societal institutions and the tax system: the case of Greece, Open Seminar on Economic History, Invited Lecture (Athens) 2012, σελ. 4

46 . Papageorgiou D., Efthimiadis T., and Konstantakopoulou I., Effective Tax Rates in Greece, Discussion Paper No. 124, Centre of Planning and Economic Research, 2012, σελ. 11.

47 Meghir, Vayanos & Vettas, The Economic Crisis in Greece: A time of reform and opportunity, 2010 (https://www.researchgate.net/publication/225083468_The_economic_crisis_in_Greece_A_time_of_reform_and_opportunity)

48 Leventi, ό. π.

49 Keen, ό. π.

συμμόρφωση όταν το φορολογικό σύστημα στηρίζεται περισσότερο στον ΦΠΑ απ' ό,τι στους φόρους εισοδήματος. Υπάρχει η άποψη ότι ένα σύστημα ΦΠΑ μπορεί να ευνοεί περισσότερο τη συμμόρφωση από ένα σύστημα φορολογίας εισοδήματος, για τους ακόλουθους λόγους:

- Ο ΦΠΑ καταβάλλεται εκεί όπου συντελείται η κατανάλωση, και είναι ανεξάρτητος από το πού και το πώς παράγεται το εισόδημα καθώς και από το εάν αυτό δηλώνεται προκειμένου να φορολογηθεί από τους υπόχρεους. Με τον τρόπο αυτό παρακάμπτεται σε σημαντικό βαθμό το πρόβλημα της φοροαποφυγής και της φοροδιαφυγής, που χαρακτηρίζει τη φορολογία εισοδήματος.
- Ο κλιμακωτός χαρακτήρας του ΦΠΑ. Ας αναλογιστούμε μια αλυσίδα από ενδιάμεσους παραγωγούς, από το αρχικό στάδιο παραγωγής μέχρι το τελικό σημείο λιανικής πώλησης. Σε κάθε στάδιο της αλυσίδας παραγωγής το κίνητρο φοροδιαφυγής είναι μικρό, διότι ο ΦΠΑ είναι απλά ένας φόρος επί της προστιθέμενης αξίας (δηλαδή ο ΦΠΑ που επιβάλλεται στο επόμενο στάδιο μείον τον ΦΠΑ που πληρώνεται στο προηγούμενο). Αν ένας παραγωγός στη μέση της αλυσίδας δεν χρεώνει ΦΠΑ, ώστε να χρεώσει χαμηλότερη τιμή, τότε δεν θα είναι ουσιαστικά σε θέση να ζητήσει επιστροφή του ΦΠΑ που κατέβαλε στον προηγούμενο παραγωγό. Ωστόσο, αν υποθέσουμε ότι κάποιοι παραγωγοί φοροδιαφεύγουν, τότε, με τη σύγχρονη τεχνολογία της πληροφορικής θα είναι σχετικά εύκολο να εντοπιστεί το σημείο της φοροδιαφυγής, αντιστοιχίζοντας τα τιμολόγια σε όλη την αλυσίδα παραγωγής. Η «αποτελεσματική» φοροδιαφυγή στο ΦΠΑ μπορεί να επιτευχθεί μόνο εάν «συντονιστεί» όλη η αλυσίδα των.⁵⁰

Παρόλα αυτά, ακόμη και στη φορολογία του ΦΠΑ μπορεί να παρατηρηθεί μη συμμόρφωση κυρίως μέσω της επιστροφής του ΦΠΑ, η οποία είναι γνωστή ως «αλυσιδωτή ή κυκλική απάτη»: οι επιχειρήσεις μπορούν να εκμεταλλευτούν τον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζεται ο ΦΠΑ στο πλαίσιο της ΕΕ, όπου η κίνηση των εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών-μελών συντελείται χωρίς την επιβολή ΦΠΑ.

50 Pomeranz, D., No taxation without information: Deterrence and enforcement in the VAT, American Economic Review 105 (8), 2015, σ. 2539 – 2569.

Εντούτοις, η υψηλή φοροδιαφυγή του ΦΠΑ στην Ελλάδα μπορεί να οφείλεται στη δομή της ελληνικής οικονομίας και όχι στο ίδιο το σύστημα του ΦΠΑ. Συγκεκριμένα, το επιχείρημα που αναπτύχθηκε παραπάνω σχετικά με τα περιορισμένα κίνητρα φοροδιαφυγής και τις σχετικές δυσκολίες συντονισμού ισχύει μόνο για σχετικά σύνθετα προϊόντα, που περιλαμβάνουν μια αλυσίδα προμηθευτών - για παράδειγμα, στη βιομηχανία. Το επιχείρημα παύει να είναι τόσο ισχυρό όταν όλη η διαδικασία της παραγωγής και της πώλησης πραγματοποιείται, λόγω χάρη, από μια μικρή οικογενειακή επιχείρηση παροχής υπηρεσιών με μικρή ή καθόλου συμμετοχή προμηθευτών. Παρόμοιες περιπτώσεις είναι εκείνες των εργολάβων ακινήτων, των ηλεκτρολόγων και των μικρών τουριστικών επιχειρήσεων.

Επιπλέον, αν με τη μη καταβολή του ΦΠΑ ο καταναλωτής πληρώσει χαμηλότερη τιμή και ο έμπορος αποφύγει να δηλώσει την πώληση ως εισόδημα - ζήτημα κεντρικής σημασίας για τις μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις - προκύπτει πραγματικά μεγάλο κέρδος, που ο έμπορος το μοιράζεται με τον καταναλωτή. Αυτό σημαίνει ότι η μη συμμόρφωση στην περίπτωση του ΦΠΑ συνδέεται με δύο χαρακτηριστικά: πρώτον, με την λειτουργία του συστήματος φορολογίας εισοδήματος και την περιορισμένη συμμόρφωση σε αυτό, και, δεύτερον, με την κυριαρχία των μικρών οικογενειακών επιχειρήσεων στον τομέα των υπηρεσιών. Το πρώτο αποτελεί δομική επιλογή του φορολογικού συστήματος, ενώ το δεύτερο το ευνοούν η πληθώρα των κανονισμών και το γραφειοκρατικό βάρος, που επιβαρύνουν τη λειτουργία των επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, των ρυθμίσεων στην αγορά εργασίας. Η αντιμετώπιση των ζητημάτων αυτών πιθανότατα θα αυξήσει σε σημαντικό βαθμό τη συμμόρφωση.

Όσον αφορά στη συμμόρφωση στη φορολογία εισοδήματος, είναι καταρχήν αναγκαία η απλοποίηση τόσο της σχετικής νομοθεσίας, προκειμένου αυτή να είναι κατανοητή από το μέσο φορολογούμενο πολίτη, όσο και της διαδικασίας υποβολής των σχετικών δηλώσεων για την απόδοση του φόρου.

Επίσης, η φορολογική συμμόρφωση μπορεί να ενισχυθεί από το συνδυασμό ενός συστήματος ελέγχου που βασίζεται σε τυχαίους ελέγχους (random-based audit system) και ενός συστήματος ελέγχου που βασίζεται στην εκτίμηση της πιθανότητας φοροδιαφυγής (risk assessment-based audit system). Σε ορισμένες χώρες οι

φορολογικές αρχές προβαίνουν σε τυχαίο έλεγχο φορολογικών δηλώσεων με κριτήριο επιλογής συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των δηλώσεων, όπως το ύψος των δηλωθέντων ποσών, οι μεγάλες μεταβολές εισοδήματος ή σειρά άλλων παρατηρούμενων ασυνεπειών. Για να προληφθούν φαινόμενα διαφθοράς, η επαφή μεταξύ των ελεγχόμενων και των φορολογικών ελεγκτικών αρχών θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο περιορισμένη. Στην κατεύθυνση αυτή συμβάλλει η επέκταση της χρήσης των διαδικτυακών συστημάτων συναλλαγών και πληρωμών των φόρων. Επίσης, η ίδρυση μιας ανεξάρτητης φορολογικής αρχής είσπραξης των δημοσίων εσόδων, που δεν υπόκειται σε συνεχείς πολιτικές παρεμβάσεις, αποτελεί βέβαια σημαντικό βήμα για την εξυγίανση του φορολογικού συστήματος.

Αν δεν αντιμετωπιστούν τα προβλήματα του αδήλωτου εισοδήματος και της απάτης, είναι δύσκολο να τεθεί σε εφαρμογή ένα εύρυθμο σύστημα φορολόγησης, το οποίο να μπορεί να θεωρηθεί δίκαιο και αποτελεσματικό.

Κεφάλαιο 6^ο

Προτάσεις για επανασχεδιασμό του φορολογικού συστήματος

6.1 Εισαγωγή

Σε συνέχεια της ανωτέρω θεωρητικής ανάλυσης των πλεονεκτημάτων και των προβλημάτων που παρουσιάζει κάθε μορφή φορολόγησης, μέσω της οποίας μπορούμε μακροπρόθεσμα να οδηγηθούμε σε συνολικό και εκ βάθρων επανασχεδιασμό του φορολογικού συστήματος, θεωρούμε σκόπιμη την αναφορά σε κάποιες μεταρρυθμίσεις που μπορούν να γίνουν άμεσα στο υφιστάμενο φορολογικό σύστημα της χώρας, με σκοπό τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς του, την μεγαλύτερη δικαιοσύνη του και την μετατροπή του από τροχοπέδη, σε μοχλό ανάπτυξης των επενδύσεων στη χώρα. Στόχος θα πρέπει να είναι η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, η δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών και ο περιορισμός της γραφειοκρατίας ιδίως με την υιοθέτηση καινοτόμων μεθόδων και τεχνολογιών, όπως τα ηλεκτρονικά βιβλία και η ηλεκτρονική τιμολόγηση.

Στην παρούσα εργασία προτείνονται τροποποιήσεις στα βασικά νομοθετήματα του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος και του Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας αλλά και σε λοιπά νομοθετήματα όπως στον Κώδικα Τελών Χαρτοσήμου, στις διατάξεις του φόρου πολυτελείας και στον φόρο πολυτελούς διαβίωσης. Αναλυτική παρουσίαση των προτάσεων ανά φορολογικό αντικείμενο ακολουθεί παρακάτω.

Βασικός στόχος των φορολογικών αυτών προτάσεων είναι η λήψη μέτρων σχετικών με την :

- μείωση και δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών φυσικών και νομικών προσώπων,

- προώθηση των δράσεων εταιρικής κοινωνικής ευθύνης,
- ενίσχυση της οικογένειας,
- ενίσχυση των ηλεκτρονικών συναλλαγών με στόχο τον περιορισμό της φοροδιαφυγής,
- εισαγωγή καινοτόμων μεθόδων με χρήση της τεχνολογίας, ιδίως μέσω της καθιέρωσης των ηλεκτρονικών βιβλίων και της ηλεκτρονικής τιμολόγησης.
- ανάπτυξη της ηλεκτροκίνησης,
- ενίσχυση της οικοδομικής δραστηριότητας και
- προσέλκυση νέων επενδύσεων στην Ελλάδα.

6.2 Τροποποιήσεις στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος

6.2.1 Αποσαφήνιση της έννοιας της φορολογικής κατοικίας

Ένα φυσικό πρόσωπο για να είναι φορολογικός κάτοικος Ελλάδας, θα πρέπει να έχει στην Ελλάδα τη μόνιμη ή κύρια κατοικία του ή το κέντρο των ζωτικών του συμφερόντων, ήτοι τους προσωπικούς και οικονομικούς δεσμούς του ή τη συνήθη διαμονή του. Στο πλαίσιο αυτό ορθότερο θα ήταν να απαλειφθεί η αναφορά του νόμου στους «κοινωνικούς δεσμούς», καθώς αυτοί, σύμφωνα με τα σχόλια του ΟΟΣΑ, περιλαμβάνονται στην έννοια των προσωπικών δεσμών. Με τον τρόπο αυτό καθίσταται σαφέστερη η έννοια της φορολογικής κατοικίας και αποφεύγονται υποκειμενικές και αντιφατικές κρίσεις της φορολογικής διοίκησης.

Επιπλέον, σε αντίθεση με το υφιστάμενο καθεστώς θα πρέπει να λογίζεται ως φορολογικός κάτοικος Ελλάδος ο φορολογούμενος που διαμένει στην Ελλάδα κατ' ελάχιστο 183 ημέρες αθροιστικά κατά τη διάρκεια ενός φορολογικού έτους χωρίς να γίνεται αναφορά σε διαστήματα παραμονής στο εξωτερικό, προκειμένου να μην

υφίστανται αμφισβητήσεις αναφορικά με το πότε λογίζεται κάποιος ως φορολογικός κάτοικος Ελλάδος. Η ανωτέρω πρόταση, ωστόσο, δεν θα πρέπει να εφαρμόζεται στην περίπτωση φυσικών προσώπων που βρίσκονται στην Ελλάδα αποκλειστικά για τουριστικούς, ιατρικούς, θεραπευτικούς ή παρόμοιους ιδιωτικούς σκοπούς και η παραμονή τους δεν υπερβαίνει τις 365 ημέρες, συμπεριλαμβανομένων και σύντομων διαστημάτων παραμονής στο εξωτερικό.

6.2.2. Παροχή κινήτρων για την εναλλακτική φορολόγηση του εισοδήματος που προκύπτει στην αλλοδαπή για φυσικά πρόσωπα που θα μεταφέρουν τη φορολογική τους κατοικία στην Ελλάδα

Ένας τρόπος για να ενισχυθεί ο αριθμός των αλλοδαπών που θα μεταφέρουν τη φορολογική και τη «φυσική» κατοικία τους στην Ελλάδα, θα ήταν η υιοθέτηση ενός εναλλακτικού τρόπου φορολόγησης για τα εισοδήματα αλλοδαπής των ανωτέρω ατόμων με την επιβολή ενός κατ' αποκοπή ποσού φόρου για τα εισοδήματα αυτά. Όσον αφορά τη φορολόγηση για τα εγχώρια εισοδήματά τους αυτή θα πραγματοποιούνταν με βάση τις γενικές διατάξεις του εκάστοτε ισχύοντος Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος. Απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξη σε ένα τέτοιο σύστημα θα είναι η πραγματοποίηση επενδύσεων στην Ελλάδα.

Με τον τρόπο αυτό, η Ελλάδα καθίσταται ελκυστικός προορισμός για τη μετεγκατάσταση αλλοδαπών, οι οποίοι θα εξέταζαν τη μεταφορά τόσο της «φυσικής» όσο και της φορολογικής τους κατοικίας στη χώρα με τους ανωτέρω όρους, επωφελούμενοι ενδεχομένως από την θέσπιση ενός εναλλακτικού τρόπου φορολόγησης των αλλοδαπών εισοδημάτων τους. Οι άνθρωποι αυτοί, επίσης, ζώντας στην Ελλάδα, θα καταλάωναν αγαθά και υπηρεσίες εντός της χώρας, διευρύνοντας περαιτέρω την βάση επιβολής του Φ.Π.Α., αυξάνοντας ακόμα περισσότερο τα δημόσια έσοδα.

6.2.3. Τροποποίηση του πλαισίου φορολόγησης των παροχών σε είδος

Προτείνεται η αλλαγή του πλαισίου φορολόγησης των παροχών σε είδος.

Πιο συγκεκριμένα, η παροχή σε είδος με τη μορφή οχήματος προς ένα εργαζόμενο ή εταίρο ή μέτοχο αυτών από ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα, για οποιοδήποτε χρονικό διάστημα ενός φορολογικού έτους, θα πρέπει να υπολογίζεται με προοδευτική κλίμακα, με την εφαρμογή του σχετικού συντελεστή στο τμήμα της αξίας (ΛΤΠΦ) του οχήματος για κάθε «κλιμάκιο» και όχι όπως γίνεται σήμερα, με το σύνολο της αξίας του οχήματος (ΛΤΠΦ) να υπάγεται σε έναν και μοναδικό συντελεστή.

Από τα ανωτέρω, θα πρέπει να εξαιρείται η αγοραία αξία της παραχώρησης ενός ηλεκτρικού ή υβριδικού χαμηλών ρύπων οχήματος, μέχρι μία ορισμένη αξία (π.χ. ΛΤΠΦ 50.000 ευρώ) προκειμένου να δοθούν κίνητρα στις επιχειρήσεις να προβούν στην απόκτηση οικολογικών αυτοκινήτων.

Επιπροσθέτως, το υφιστάμενο όριο ΛΤΠΦ των 12.000 ευρώ για οχήματα που παραχωρούνται αποκλειστικά για επαγγελματικούς σκοπούς και εξαιρούνται από την προσμέτρηση ως παροχής σε είδος, θα πρέπει να αυξηθεί σε ύψος π.χ. 20.000 ευρώ προκειμένου να αποκτηθούν καλύτερα και ασφαλέστερα αυτοκίνητα, σε αυτούς που πραγματικά χρησιμοποιούν το εταιρικό όχημα ως εργαλείο δουλειάς (tool car).

Προκειμένου να μην υπάρξει απώλεια εσόδων από τις αλλαγές αυτές, θα πρέπει να οριστούν νέα «κλιμάκια» και συντελεστές για τον υπολογισμό της αξίας παραχώρησης.

Ακόμα, οι παροχές σε είδος με τη μορφή δανείου που χορηγείται προς εργαζόμενο ή εταίρο ή μέτοχο από ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα, είτε υπάρχει έγγραφη συμφωνία, είτε όχι, θα πρέπει να αποτιμώνται με βάση το ποσό της διαφοράς που θα προκύπτει μεταξύ των τόκων που θα κατέβαλε ο εργαζόμενος στη διάρκεια του ημερολογιακού μήνα κατά τον οποίο έλαβε την παροχή, εάν το επιτόκιο υπολογισμού των τόκων ήταν το μέσο επιτόκιο αγοράς, κατά τον ίδιο μήνα

και των τόκων που θα καταβάλλει ο εργαζόμενος στη διάρκεια του εν λόγω ημερολογιακού μήνα.

6.2.4 Κίνητρα για την αγορά και χορήγηση καρτών μέσων μαζικής μεταφοράς από τις επιχειρήσεις στους εργαζομένους τους

Προτείνεται να δοθεί κίνητρο στις επιχειρήσεις να προβούν στην αγορά και χορήγηση καρτών μέσων μαζικής μεταφοράς στους εργαζομένους τους, ενισχύοντας την μη χρήση αυτοκινήτου για τις μετακινήσεις τους, βελτιώνοντας το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των επιχειρήσεων, περιορίζοντας τις εκπομπές CO₂, με μέτρα όπως είναι ενδεικτικά:

1. Να μη προσμετράται στο εισόδημα από μισθωτή εργασία του φορολογούμενου, της αξίας της κάρτας απεριόριστων διαδρομών στα μέσα μαζικής μεταφοράς, που του χορηγείται από την επιχείρηση στην οποία εργάζεται.
2. Η δαπάνη αγοράς της κάρτας που χορηγείται από την επιχείρηση προς τους εργαζομένους της, να εκπίπτει από τα ακαθάριστα έσοδά της, κατά το χρόνο πραγματοποίησής της, προσαυξημένη κατά ποσοστό 50% (υπερέκπτωση).

6.2.5 Φορολογικά κίνητρα για την ανάπτυξη της οικοδομικής δραστηριότητας

Θα πρέπει να δοθούν στους ιδιοκτήτες ακινήτων κίνητρα για την ανάπτυξη της οικοδομικής δραστηριότητας με τη χορήγηση της δυνατότητας στους φορολογούμενους – φυσικά πρόσωπα να μειώνουν το φόρο εισοδήματός τους, κατά

ποσό ίσο με το 40% των δαπανών που θα πραγματοποιήσουν για τη λήψη υπηρεσιών σχετικών με την ανακαίνιση και την ενεργειακή, λειτουργική και αισθητική αναβάθμιση των ακινήτων τους. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να τεθεί ένα εύλογο όριο δαπανών και μία εύλογη περίοδος π.χ. τριών (3) ετών για την ισχύ του κινήτρου. Με τον τρόπο αυτό, θα παρέχεται κίνητρο για την αισθητική και ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων, ενώ ταυτόχρονα θα ενισχυθούν οι κλάδοι της αγοράς που ασχολούνται με την οικοδομή και τη συναφή με αυτή δραστηριότητες, οι οποίοι έχουν πληγεί πάρα πολύ κατά τη διάρκεια της κρίσης, ενώ θα επιτευχθεί και πάταξη της φοροδιαφυγής και εισφοροδιαφυγής, καθότι ο πολίτης θα έχει κίνητρο να ζητά απόδειξη.

6.2.6 Μείωση των συντελεστών φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων

Θα πρέπει να μειωθούν οι συντελεστές φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων (μισθωτοί, συνταξιούχοι, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις) οι οποίοι, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, δημιουργούν στρεβλώσεις λόγω του ύψους τους.

Προτείνεται η μείωση των υφιστάμενων συντελεστών φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων, με ιδιαίτερη έμφαση στα αρχικά «κλιμάκια» που αφορούν τις χαμηλότερες εισοδηματικές κατηγορίες και τη μεσαία τάξη, που έχουν πληγεί ιδιαίτερα τα χρόνια της κρίσης. Ιδίως, θα μπορούσε ο εισαγωγικός φορολογικός συντελεστής για εισοδήματα έως 10.000 ευρώ να μειωθεί από 22% που είναι σήμερα σε 9%, με παράλληλο εξορθολογισμό των υπόλοιπων φορολογικών συντελεστών.

Με αυτόν τον τρόπο, λόγω της προοδευτικότητας της κλίμακας, δεν θα ωφεληθούν μόνο όσοι έχουν εισοδήματα έως 10.000 ευρώ, αλλά το σύνολο των φορολογουμένων, αφού το εισόδημά τους φορολογείται με βάση προοδευτική κλίμακα.

Η ανωτέρω κλίμακα θεσπίζει ταυτόχρονα και προνομιακό φορολογικό καθεστώς για τους νέους μικρομεσαίους επιχειρηματίες, τους ελεύθερους επαγγελματίες αλλά και για χιλιάδες αγρότες, οι οποίοι έχουν πολύ χαμηλά εισοδήματα. Πιο συγκεκριμένα, κίνητρο για χιλιάδες νέους επαγγελματίες θα δοθεί, καθώς θα επέλθουν φορολογικές ελαφρύνσεις στα καθαρά κέρδη που θα αποκτούν οι νέοι εμποροβιοτέχνες και ελεύθεροι επαγγελματίες κατά τα τρία πρώτα χρόνια άσκησης των δραστηριοτήτων τους, με την εφαρμογή ενός εξαιρετικά χαμηλού συντελεστή φόρου, της τάξης του 4,5%, εφόσον τα ετήσια ακαθάριστα έσοδά τους δεν υπερβαίνουν τα 10.000 ευρώ.

6.2.7 Μείωση του συντελεστή φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων

Προτείνεται η μείωση του συντελεστή φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων, με χρονικό ορίζοντα δύο ή τριών ετών, σε πρώτη φάση από το 29% στο 24% και σε μεταγενέστερο χρόνο να μειωθεί σε 20% με στόχο η Ελλάδα να γίνει ανταγωνιστική σε εγχώριες και ξένες επενδύσεις. Ταυτοχρόνως, με τον τρόπο αυτό, θα υπάρξει σημαντική φορολογική ελάφρυνση της μικρής και μεγάλης επιχειρηματικότητας, η οποία κατά τα χρόνια της κρίσης υπέστη μεγάλες φορολογικές επιβαρύνσεις, με συνέπεια την επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης.

6.2.8. Ενίσχυση χρήσης μέσων ηλεκτρονικών πληρωμών

Θα πρέπει να ενισχυθούν οι ηλεκτρονικές πληρωμές, οι οποίες αποτελούν ένα βασικό εργαλείο για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Πιο συγκεκριμένα, συνιστάται να αυξηθεί το ποσοστό του πραγματικού εισοδήματος των φορολογουμένων που θα δαπανάται με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής, καθώς και να καταστεί ενιαίο για όλες τις εισοδηματικές κατηγορίες. Στον υπολογισμό του πραγματικού

εισοδήματος, όμως, δεν θα πρέπει να προσμετρώνται η εισφορά αλληλεγγύης καθώς και τα ποσά που καταβάλλονται ως διατροφή σε σύζυγο και τέκνα.

Από την υποχρέωση αυτή προτείνεται να εξαιρούνται ιδίως όσοι έχουν συμπληρώσει το 70^ο έτος της ηλικίας τους, άτομα με ποσοστό αναπηρίας από 80% και πάνω, όσοι βρίσκονται σε δικαστική συμπαράσταση, οι φορολογικοί κάτοικοι αλλοδαπής που υποχρεούνται σε υποβολή φορολογικής δήλωσης στην Ελλάδα, δημόσιοι υπάλληλοι που υπηρετούν στην αλλοδαπή καθώς και όσοι υπηρετούν τη στρατιωτική τους θητεία.

Επιπλέον, θα πρέπει να παραμείνει σε ισχύ η πρόβλεψη ότι σε περίπτωση μη επίτευξης του ορίου συναλλαγών με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής, ο φόρος εισοδήματος να προσαυξάνεται κατά το ποσό που προκύπτει από τη θετική διαφορά μεταξύ του απαιτούμενου και του δηλωθέντος ποσού δαπανών με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής, πολλαπλασιαζόμενης με συντελεστή 22%.

6.2.9 Φορολογικά κίνητρα προς ενίσχυση των δράσεων εταιρικής κοινωνικής ευθύνης

Θα πρέπει να δοθεί κίνητρο στις επιχειρήσεις να προβαίνουν σε δράσεις εταιρικής κοινωνικής ευθύνης μέσω της αναγνώρισής τους για έκπτωση από το φορολογητέο εισόδημα, καθώς έχουν ιδιαίτερη σημασία για την κοινωνία. Προτείνεται, ωστόσο, να υπάρξει όριο σε σχέση με το ποσό των δαπανών για τέτοιου είδους δράσεις. Οι δαπάνες αυτές, δηλαδή, να εκπίπτουν μόνο, εάν η επιχείρηση κατά το χρόνο πραγματοποίησης της δράσης, παρουσιάζει κερδοφορία προκειμένου να αποφευχθούν φαινόμενα καταστρατήγησης. Σε περίπτωση, βέβαια, αιτήματος του Δημοσίου για την πραγματοποίηση δράσεων εταιρικής κοινωνικής ευθύνης προς αντιμετώπιση έκτακτων περιστατικών ή φυσικών καταστροφών, η προϋπόθεση της κερδοφορίας δεν θα πρέπει να προβλέπεται.

6.2.10 Μείωση του συντελεστή φόρου μερισμάτων

Προτείνεται η μείωση του συντελεστή φορολόγησης των μερισμάτων που διανέμονται από τις επιχειρήσεις από 10% σε 5%, προκειμένου να μειωθεί η φορολογική επιβάρυνση των εν λόγω εισοδημάτων και να καταστεί ελκυστικότερη η επένδυση κεφαλαίων σε αυτές.

6.2.11 Ενίσχυση του ύψους του «αφορολόγητου»

Προτείνεται να αυξηθεί το ύψος του «αφορολόγητου» και να συνδεθεί με τον αριθμό των παιδιών στην οικογένεια. Για το λόγο αυτό, το ύψος του «αφορολόγητου» θα πρέπει να αυξάνεται κατά ένα σημαντικό ποσό της τάξης των 1.000 ευρώ για κάθε παιδί που διαθέτει μία οικογένεια, ανεξαρτήτως του αριθμού αυτών. Με τον τρόπο αυτό, ενισχύεται ο θεσμός της οικογένειας, αφού αναγνωρίζονται τα αυξημένα οικονομικά βάρη που συνεπάγεται η δημιουργία οικογένειας.

6.2.12 Σταδιακή κατάργηση της εισφοράς αλληλεγγύης

Προτείνεται η σταδιακή κατάργηση της εισφοράς αλληλεγγύης, η οποία θεσπίστηκε ως έκτακτος φόρος και τελικά προσέλαβε μόνιμο χαρακτήρα με αυξημένους συντελεστές. Η εισφορά αυτή επιβάλλεται και σε τεκμαρτά εισοδήματα, αλλά και σε κατηγορίες εισοδημάτων που δεν φορολογούνται. Η κατάργησή της θα πρέπει να έχει ως αφετηρία, όλες τις κατηγορίες ΑμεΑ με ποσοστό αναπηρίας από 80% και άνω (π.χ. μεταμοσχευθέντες, πολυτραυματίες, πολυεγκαυματίες κλπ.). Με τον τρόπο αυτό, αποκαθίσταται η κοινωνική δικαιοσύνη, στο μέτρο τουλάχιστον που αυτή επιτυγχάνεται μέσω φορολογικών πολιτικών.

6.2.13 Μείωση του συντελεστή φόρου εισοδήματος για τα νέα αγροτικά σχήματα

Θα πρέπει να δοθούν φορολογικά κίνητρα στα αγροτικά συνεταιριστικά σχήματα, στους νέους συνεταιρισμούς και στις ομάδες παραγωγών που είναι αναγνωρισμένες από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και περιλαμβάνονται στο Μητρώο Οργανώσεων Παραγωγών και Ομάδων. Θα πρέπει να διαμορφωθεί το σχετικό νομικό και φορολογικό πλαίσιο, το οποίο θα διευκολύνει την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας, με στόχο την ενίσχυση του πρωτογενή τομέα. Επομένως, προτείνεται η μείωση του συντελεστή φορολογίας εισοδήματος για τα νέα αγροτικά σχήματα στο 10% από το 13% που προβλέπεται σήμερα, παρέχοντας τη δυνατότητα ανάπτυξης του πρωτογενή τομέα της ελληνικής οικονομίας μέσω της σύστασης νέων αγροτικών σχημάτων.

6.2.14 Αναστολή του τρόπου φορολόγησης στην υπεραξία από την μεταβίβαση ακινήτων

Ο φόρος στην υπεραξία από τη μεταβίβαση ακινήτων προτείνεται να συνεχίσει να είναι σε αναστολή, αλλά εν αντιθέσει με την ετήσια αναστολή που προβλέπεται σήμερα, προτείνεται η αναστολή να είναι μεγαλύτερης διάρκειας π.χ. τριετής. Με την αναστολή αυτή αναμένεται να αυξηθεί η μεταβίβαση των ακινήτων και άρα, και η οικοδομική δραστηριότητα. Επιπλέον, προσδοκείται τόνωση της απασχόλησης επαγγελματιών κλάδων σχετικών με τις μεταβιβάσεις ακινήτων, π.χ. μηχανικοί, συμβολαιογράφοι.

6.2.15 Φορολογικά κίνητρα για την ανάπτυξη της ηλεκτροκίνησης στην Ελλάδα

Η πρόταση αυτή έχει θετικό περιβαλλοντικό αποτύπωμα και κεντρικό στόχο τη διεύρυνση της χρήσης της ηλεκτροκίνησης στην Ελλάδα. Παράλληλα, συντελεί στη βελτίωση της καθημερινότητας των πολιτών, ενώ μεσοπρόθεσμα μπορεί να οδηγήσει σε τόνωση της απασχόλησης σε επαγγελματικούς κλάδους που συνδέονται με τα αυτοκίνητα. Ο ανωτέρω στόχος μπορεί να επιτευχθεί, εφόσον δοθούν σημαντικά κίνητρα για τη χρήση ηλεκτροκίνητων οχημάτων και την άμεση και ευρεία ανάπτυξη των υποδομών υποστήριξής τους. Ταυτοχρόνως, θα βελτιωθεί η ποιότητα ζωής των κατοίκων των μεγάλων αστικών κέντρων, μέσω της μείωσης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και του θορύβου, αλλά και των δαπανών στη δημόσια υγεία λόγω του προβληματικού περιβάλλοντος στην πρωτεύουσα και τις μεγάλες πόλεις.

Η πρότασή περιλαμβάνει την εισαγωγή νέων κατηγοριών ενεργητικού επιχείρησης για τα οχήματα μηδενικών ή χαμηλών ρύπων έως 50 g CO₂/km (σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό 2019/631), όσον αφορά στα οχήματα μεταφοράς ατόμων, εμπορευμάτων και μέσων μαζικής μεταφοράς. Επιπλέον, προτείνεται η εισαγωγή νέων αυξημένων συντελεστών απόσβεσης ξεχωριστών για οχήματα μηδενικών ή χαμηλών ρύπων έως 50 g CO₂/km, προκειμένου να ενισχυθεί η αγορά μη ρυπογόνων οχημάτων.

Συγκεκριμένα, προτείνεται να εισαχθεί αυξημένος συντελεστής απόσβεσης για τα μέσα μεταφοράς ατόμων, μαζικής μεταφοράς ατόμων και εμπορευμάτων για οχήματα μηδενικών ρύπων και για οχήματα που ρυπαίνουν έως 50 gr CO₂ / km.

Περαιτέρω, από τον υπολογισμό του εισοδήματος από μισθωτή εργασία και συντάξεις προτείνεται να εξαιρείται η αγοραία αξία της παραχώρησης ενός οχήματος μηδενικών ή χαμηλών ρύπων έως 50 g CO₂ / km (σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό 2019/631), προς ένα εργαζόμενο ή εταίρο ή μέτοχο από ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα, για οποιοδήποτε χρονικό διάστημα ενός φορολογικού έτους με στόχο να δοθεί κίνητρο στις επιχειρήσεις να προβούν στην αγορά μη ρυπογόνων οχημάτων, με σκοπό την παραχώρησή τους σε εργαζόμενους ή εταίρους ή μετόχους ή συγγενικά πρόσωπα αυτών. Η απαλλαγή από τον υπολογισμό

του εισοδήματος από μισθωτή εργασία αφορά παραχώρηση τόσο στην περίπτωση της αγοράς οχήματος όσο και της μηνιαίας μίσθωσης ηλεκτρικών αυτοκινήτων.

Τέλος, προτείνεται να χορηγείται υπερέκπτωση κατά ποσοστό 20% ή 30% από τα ακαθάριστα έσοδα των επιχειρήσεων για τις περιπτώσεις δαπανών μίσθωσης εταιρικών μη ρυπογόνων οχημάτων και για τη δαπάνη αγοράς, εγκατάστασης και λειτουργίας δημόσια προσβάσιμων σημείων φόρτισης οχημάτων μηδενικών ή χαμηλών ρύπων έως 50 g CO₂ / km. .

Σκοπός όλων των ως άνω ρυθμίσεων είναι η παροχή φορολογικών κινήτρων στις επιχειρήσεις, προκειμένου τα σημερινά ρυπογόνα οχήματα να αντικατασταθούν με μεταφορικά μέσα φιλικά προς το περιβάλλον. Η εξέλιξη αυτή θεωρείται άμεσης προτεραιότητας στη στρατηγική επιλογή της ΕΕ, που στοχεύει στην μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στα αστικά κέντρα, αλλά και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

6.2.16 Σταδιακή κατάργηση του τέλους επιτηδεύματος

Προτείνεται η σταδιακή κατάργηση του τέλους επιτηδεύματος, σταδιακά από το 2020, σε κάποια επαγγέλματα όπως π.χ. οι παράκτιοι αλιείς, με στόχο να δοθεί ελάφρυνση από τα φορολογικά βάρη, καθώς και δυνατότητα ανάπτυξης τόσο για τους αυτοαπασχολούμενους όσο και για τις επιχειρήσεις.

6.2.17 Κατάργηση των τεκμηρίων διαβίωσης

Προτείνεται η κατάργηση των αναχρονιστικών τεκμηρίων διαβίωσης, ως εναλλακτικού τρόπου υπολογισμού του εισοδήματος, τα οποία υιοθετήθηκαν σε μία περίοδο που ο ελεγκτικός μηχανισμός δεν είχε τα μέσα που υπάρχουν σήμερα, για τον

εντοπισμό της φοροδιαφυγής. Η πλήρης κατάργησή τους χωρίς εναλλακτικά συστήματα ελέγχου θα αποτελούσε έναυσμα για απόκρυψη εισοδημάτων και φοροδιαφυγή.

Εναλλακτικά μέσα ελέγχου, όπως η υιοθέτηση των ηλεκτρονικών βιβλίων και της ηλεκτρονικής τιμολόγησης (ηλεκτρονική καταχώριση από τον εκδότη στο σύστημα των εκδιδόμενων τιμολογίων και της επικύρωσης / διόρθωσης από τον λήπτη των εν λόγω εγγραφών), θα οδηγήσουν στο να αποτελέσουν παρελθόν τα εικονικά τιμολόγια και η συνακόλουθη φοροδιαφυγή με ότι αυτό συνεπάγεται για την τόνωση των δημόσιων εσόδων.. Επιπλέον, με την καθιέρωσή τους, καθίσταται ευκολότερη η διασταύρωση των συναλλαγών, η οποία θα οδηγήσει μεταγενέστερα σε κατάργηση των συγκεντρωτικών καταστάσεων πελατών προμηθευτών (ΜΥΦ). Ακόμα, σημαντικό όφελος από την εφαρμογή των ηλεκτρονικών βιβλίων θα αποτελέσει η μείωση της γραφειοκρατίας και του διοικητικού κόστους που αυτή συνεπάγεται. Τέλος, επιτυγχάνεται η αυτοματοποιημένη και ευκολότερη συμπλήρωση των φορολογικών δηλώσεων π.χ. δηλώσεων παρακρατούμενων φόρων, ΦΠΑ κ.τ.λ. με προσυμπληρωμένα πεδία.

Ως επιπλέον εναλλακτικά μέσα ελέγχου, προτείνονται η διασύνδεση των ταμειακών μηχανών με την ΑΑΔΕ, ο έλεγχος των τραπεζικών λογαριασμών και η εφαρμογή έμμεσων τεχνικών ελέγχου, η δυνατότητα δηλαδή να αξιοποιούνται πληροφορίες από τρίτες πηγές για τις δαπάνες και τα έσοδα των ελεγχόμενων (π.χ. έσοδα διαβίωσης). Τα ανωτέρω μέτρα εκτιμάται ότι θα περιορίσουν σημαντικά τα περιθώρια της φοροδιαφυγής και θα επιτρέψουν την ευκολότερη κατάργηση των τεκμηρίων.

6.2.18 Αύξηση του χρόνου μεταφοράς των ζημιών

Πολλές επιχειρήσεις εμφάνισαν σημαντικές ζημιές, οι οποίες έχουν συσσωρευτεί σε χρονικό διάστημα που πλησιάζει και σε κάποιες περιπτώσεις υπερβαίνει την πενταετία και αυτές κινδυνεύουν να χαθούν με το ισχύον χρονικό περιθώριο μεταφοράς τους. Για το λόγο αυτό και προκειμένου να ενισχυθούν οι επιχειρήσεις

που «επιβίωσαν» της κρίσης, προτείνεται η αύξηση του χρόνου παραγραφής των ζημιών.

6.3 Τροποποιήσεις στον Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας

Δεδομένου ότι ο ΦΠΑ επιβάλλεται πάνω από σαράντα έτη (από το 1967), υπάρχει αφενός ανάγκη για την κωδικοποίηση της νομοθεσίας, έτσι ώστε να ενσωματωθούν όλες οι αλλαγές που έχουν συντελεστεί, τόσο σε εθνικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο και αφετέρου τροποποίησής του, προς ένα απλούστερο, ισχυρότερο και αποτελεσματικότερο σύστημα ΦΠΑ, προσαρμοσμένο στην ενιαία αγορά. Σημειώνεται, ότι ένα από τα κρισιμότερα θέματα της μελλοντικής στρατηγικής του ΦΠΑ, είναι η επανεξέταση του τρόπου είσπραξης του με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και των μηχανισμών ανταλλαγής πληροφοριών και ενημέρωσης σχετικά με τις τάσεις σε θέματα απάτης.

Έναν αποτελεσματικό τρόπο για την είσπραξη του ΦΠΑ θα αποτελούσε η ανάπτυξη συστημάτων που θα εξασφαλίζουν σε πραγματικό χρόνο όχι μόνο την αποστολή των δεδομένων των τιμολογίων στη φορολογική διοίκηση, αλλά και την απόδοση του φόρου. Προϋπόθεση για την εξέλιξη αυτή, είναι η υιοθέτηση της ηλεκτρονικής τιμολόγησης σε κάθε περίπτωση.

Τέλος, στα πλαίσια του εξορθολογισμού, του συστήματος ΦΠΑ, προτείνεται η μείωση των συντελεστών του, προκειμένου να κυμαίνονται σε επίπεδα πλησιέστερα στο μέσο όρο των συντελεστών στην ΕΕ.

6.4 Λοιπές φορολογικές παρεμβάσεις

6.4.1. Αναμόρφωση του Κώδικα Τελών Χαρτοσήμου

Προτείνεται η συνολική μεταρρύθμιση της νομοθεσίας που διέπει τα τέλη χαρτοσήμου μέσω της θέσπισης ενός σύγχρονου νομοθετικού πλαισίου, το οποίο θα

καθορίζει νέες αρχές για την επιβολή του τέλους, θα ορίζει με σαφή τρόπο το αντικείμενο/υποκείμενο του τέλους, τις απαλλαγές (υποκειμενικές και αντικειμενικές), τους συντελεστές και λοιπά προβληματικά σημεία, λαμβάνοντας υπόψη τους νέους τρόπους διενέργειας των συναλλαγών.

6.4.2 Επανεξέταση της επιβολής της εισφοράς του ν. 128/1975 που έχει επιβληθεί στις χορηγήσεις πιστώσεων από χρηματοδοτικά ιδρύματα

Προτείνεται η κατάργηση της επιβολής της εισφοράς του ν. 128/1975 (Α' 178) στις πάσης φύσης χορηγήσεις πιστώσεων, στα υπόλοιπα αυτών και στις πάσης φύσης χρηματοπιστωτικές συμβάσεις από χρηματοδοτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό π.χ. εταιρείες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring), εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing). Η πρόταση αυτή στόχο έχει την υιοθέτηση μέτρων για την ανάκαμψη της εθνικής οικονομίας και πιο συγκεκριμένα, σκοπός της προτεινόμενης ρύθμισης είναι η μείωση του κόστους χρηματοδότησης και συνεπώς, λειτουργίας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, η ενίσχυση του εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων και η αποφυγή ανταγωνιστικού μειονεκτήματος των ελληνικών (κυρίως εξαγωγικών) επιχειρήσεων και των ελληνικών χρηματοδοτικών ιδρυμάτων στην ευρωπαϊκή αγορά. Παράλληλα, πρόκειται να ενισχυθούν τα δημόσια έσοδα που προκύπτουν από τις λοιπές πηγές φορολόγησης των χρηματοδοτικών ιδρυμάτων και των συναλλαγών τους, μέσω της αύξησης του κύκλου εργασιών των ως άνω ιδρυμάτων.

6.4.3 Επανεξέταση του ειδικού φόρου πολυτελείας που έχει επιβληθεί σε ορισμένα είδη

Με τις διατάξεις του άρθρου 17 του ν. 3833/2010 επιβλήθηκε φόρος πολυτελείας στα επιβατικά αυτοκίνητα, στα αυτοκίνητα τύπου jeep και σε διάφορα είδη πολυτελείας, όπως δερμάτινα είδη, κοσμήματα, ρολόγια, γούνες, βραχιόλια και είδη χρυσοχοΐας,

αεροπλάνα κλπ. Ο φόρος αυτός καταργήθηκε το 2016 για τα επιβατικά και τύπου jeep αυτοκίνητα αλλά διατηρήθηκε για τα υπόλοιπα είδη ως ένα περαιτέρω φορολογικό βάρος για τις επιχειρήσεις.

Στα πλαίσια της εθνικής προβολής της χώρας μας για τον τουρισμό, ορθό θα ήταν να εξεταστούν φορολογικά προνόμια για συγκεκριμένα προϊόντα, προκειμένου αυτά να καταστούν σε τιμές πιο ανταγωνιστικά σε σχέση με τα ίδια προϊόντα εκτός ελληνικής επικράτειας. Η κατάργηση του ειδικού φόρου πολυτελείας σε είδη όπως γούνες και κοσμήματα θα επιφέρει πτώση τιμών στα είδη αυτά, αυξημένη ζήτηση και ενίσχυση της κερδοφορίας σε πλήθος μικρομεσαίων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους τομείς αυτούς όπως και ενίσχυση της απασχόλησης στους εν λόγω κλάδους.

6.4.4 Κατάργηση του φόρου πολυτελούς διαβίωσης

Προτείνεται η κατάργηση του φόρου πολυτελούς διαβίωσης για κατηγορίες πολιτών, όπως είναι οι πολύτεκνες οικογένειες, αφού η κατοχή αυτοκινήτων μεγάλου κυβισμού σε αυτές τις περιπτώσεις γίνεται για λόγους ανάγκης και όχι για λόγους πολυτελείας. Οι συγκεκριμένες οικογένειες οδηγούνται στην αγορά πολυθέσιων αυτοκινήτων, μεγάλου κυβισμού, προκειμένου να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες μετακίνησής τους, τα οποία πέρα από το υψηλό κόστος απόκτησης έχουν και φόρο πολυτελούς διαβίωσης.

Πέραν, ωστόσο, της σοβαρής οικονομικής επιβάρυνσης που συνεπάγεται η επιβολή φόρου πολυτελείας στους πολύτεκνους, αυτοί επιπλέον εξαιρούνται και από κοινωνικά ή προνοιακά ωφελήματα π.χ. κοινωνικό εισόδημα αλληλεγγύης, κοινωνικό μέρισμα και μόνο εκ του λόγου ότι εμπίπτουν στις διατάξεις περί φόρου πολυτελούς διαβίωσης. Συνεπώς, όχι μόνο επιβαρύνονται υπέρμετρα από τον εν λόγω φόρο αλλά επιπροσθέτως δεν δικαιούνται στήριξης από το κράτος εξ αυτού του λόγου.

6.4.5 Κωδικοποίηση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος

Προτείνεται η κωδικοποίηση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος με στόχο να ενσωματωθεί σε ένα νομοθέτημα η πληθώρα των τροποποιήσεων που έχουν υποστεί οι σχετικές διατάξεις τα τελευταία χρόνια. Ο κωδικοποιημένος νόμος θα αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο στα χέρια τόσο της φορολογικής διοίκησης όσο και των φορολογούμενων πολιτών, συμβάλλοντας στην αποσαφήνιση και την ευκολία κατανόησης του ρυθμιστικού πλαισίου της φορολογίας εισοδήματος.

6.4.6 Επανεξέταση του συστήματος υπολογισμού των τελών κυκλοφορίας

Προτείνεται η σύσταση επιτροπής που θα εξετάσει το ήδη υπάρχον σύστημα υπολογισμού τελών κυκλοφορίας καθώς και η ενσωμάτωση των πρόσφατων αλλαγών του Κοινοτικού Δικαίου στην εθνική νομοθεσία που σχετίζεται με τα τέλη κυκλοφορίας.

Σημειωτέον ότι από την 1η Σεπτεμβρίου του 2019 στις χώρες της ΕΕ έχει αλλάξει ο τρόπος υπολογισμού των λεγόμενων εργοστασιακών τιμών των αυτοκινήτων και όχι οι πραγματικές εκπομπές του CO₂ και των άλλων ρύπων που εκπέμπουν αυτά.

Και αυτό, γιατί το μέχρι τώρα κοινοτικό πρότυπο NEDC που είχε πιο πολύ εργαστηριακό χαρακτήρα έχει αντικατασταθεί από τον νέο κοινοτικό πρότυπο WLTP, το οποίο προσεγγίζει καλύτερα την πραγματικότητα σε όρους κατανάλωσης καυσίμου όσο και εκπομπών ρύπων.

Από τον Οκτώβριο επομένως του 2010 τα τέλη κυκλοφορίας των καινούργιων αυτοκινήτων που ταξινομούνται στη χώρα μας υπολογίζονται με βάση τις εκπομπές CO₂ τους και με τη χρήση των συντελεστών της αντίστοιχης κλίμακας. Για τα αυτοκίνητα που έχουν ταξινομηθεί πριν από τον Οκτώβριο του 2010 ο υπολογισμός

των τελών γίνεται αποκλειστικά με τα κυβικά του κινητήρα τους και τους φορολογήσιμους ίππους που προκύπτουν από αυτά.

Περαιτέρω, προτείνεται να εξεταστεί η εξαίρεση ή η δυνατότητα να υπόκεινται σε ειδικό καθεστώς μειωμένων τελών κυκλοφορίας οι πολύτεκνες οικογένειες ή οι φορείς και ιδρύματα που επιτελούν κοινωνικό έργο.

Κεφάλαιο 7

Συμπεράσματα Περιορισμοί και Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα

Όπως, άλλωστε, αναφέρθηκε και στο προοίμιο της παρούσας εργασίας, πρέπει να αναγνωριστεί η αναγκαιότητα ενός φορολογικού συστήματος για την διαμόρφωση μιας σε κράτος οργανωμένης κοινωνίας σε συνθήκες ελευθερίας και ισότητας. Η ευρωπαϊκή παράδοση του κοινωνικού κράτους είναι εξόχως ισχυρή και στην χώρα μας, όπου οποιαδήποτε συζήτηση για ριζική ανατροπή του μοντέλου αυτού και μετατροπή του σε «ελάχιστο κράτος» ή «κράτος - νυχτοφύλακα» μπορεί εύκολα να θεωρηθεί ανιστόρητη και άσκοπη. Ένα ορθολογικά δομημένο φορολογικό σύστημα επιτελεί τον ρόλο της αναδιανομής του πλούτου, της κοινωνικής προστασίας και της εδραίωσης ενός σοβαρού κρατικού μηχανισμού που διευκολύνει και προστατεύει τον κάθε πολίτη.

Ο σκοπός, όμως, της αναδιανομής του πλούτου και της γενικότερης ευρωστίας ενός κράτους για να επιτευχθεί μέσω της φορολογίας πρέπει να εδράζεται σε μία υγιώς λειτουργούσα οικονομία, η οποία αναπτύσσεται και στην οποία οι πόροι είναι αρκετοί για να μπορέσουν να εξασφαλιστούν οι πολυπόθητες συνθήκες ευημερίας για τους πολίτες. Ένα στρεβλό φορολογικό σύστημα αποτελεί τροχοπέδη στην ανάπτυξη της οικονομίας και στις προοπτικές ανάπτυξης της.

Έτσι, δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος στον οποίον η οικονομία μην μπορώντας να λειτουργήσει αποδοτικά και να παράγει πλούτο για τους πολίτες της χώρας, δεν μπορεί εν τέλει να χρηματοδοτήσει τις κοινωνικές παροχές αλλά και τις λοιπές κρατικές δραστηριότητες.

Το ελληνικό κράτος, όπως μάλλον είναι κοινώς αποδεκτό αλλά και όπως αναργώς εκτέθηκε και στην παρούσα εργασία, είναι αναποτελεσματικό όσον αφορά

στην φορολογική αλλά και στην χρηματοδοτούμενη από αυτήν κοινωνική του πολιτική. Τα αποτελέσματα της τελευταίας έκθεσης του ΟΟΣΑ καταδεικνύουν τα δομικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, τα οποία δεν είναι μόνο δημοσιονομικά, όπως έχει εσφαλμένα υποστηριχθεί. Η Ελλάδα έχει καταφέρει τα τελευταία χρόνια να είναι δημοσιονομικά συνεπής, γεγονός άλλωστε που αναγνωρίζεται και στην εν λόγω έκθεση. Παρόλα αυτά, η ανάπτυξη που τελευταία σημείωσε η ελληνική οικονομία είναι αναιμική και δεν αποτελεί ικανοποιητική επίδοση με δεδομένο μάλιστα ότι αυτή η αναιμική ανάπτυξη συντελέστηκε εντός του πλαισίου μιας σχετικά μακροχρόνιας ευρωπαϊκής ανάπτυξης αλλά και εντός ενός ευνοϊκού διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος και άρα υπό τις μάλλον βέλτιστες διεθνώς προϋποθέσεις.

Η χώρα μας βρίσκεται διαρκώς στις χαμηλότερες θέσεις - μεταξύ των ανεπτυγμένων οικονομιών με κριτήριο θεμελιώδεις οικονομικούς δείκτες. Πρόσφατα μάλιστα τοποθετήθηκε ακόμα χαμηλότερα στον δείκτη doing business για το έτος 2018, γεγονός που καταδεικνύει το πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα με την προσέλκυση επενδύσεων και την επιχειρηματικότητα εν γένει.

Το φορολογικό σύστημα της Ελλάδας φαίνεται να εμποδίζει τη δημιουργία συνθηκών για την ύπαρξη αναπτυσσόμενων επιχειρήσεων και την εγκαθίδρυση εύρωστης οικονομίας. Μάλιστα, πέρα από το ότι το υπάρχον φορολογικό σύστημα είναι εξαιρετικά προβληματικό ως προς την προσέλκυση επενδύσεων και την υποστήριξη της ήδη υπάρχουσας ιδιωτικής πρωτοβουλίας, είναι και εξαιρετικά αναποτελεσματικό, καθώς καταλήγει να ευνοεί την φοροδιαφυγή και να παρέχει εξαιρετικά πολλές ευκαιρίες φοροαποφυγής.

Όπως αποτυπώνεται στην έκθεση του ΟΟΣΑ, η Ελλάδα παρά το ότι έχει από τους υψηλότερους φορολογικούς συντελεστές σε σύγκριση με τις χώρες τις ΕΕ και του ΟΟΣΑ παρουσιάζει αξιοσημείωτη υστέρηση στην είσπραξη των φορολογικών εσόδων. Παράλληλα, υπερφορολογεί μία μικρή φορολογική βάση αποτελούμενη κατά κύριο λόγο από μισθωτούς και συνταξιούχους καταλήγοντας να συσσωρεύει ληξιπρόθεσμα φορολογικά χρέη, τα οποία είναι αδύνατον να εισπραχθούν. Τα δε δύο άλλα χαρακτηριστικά του ελληνικού φορολογικού συστήματος, ήτοι η πολυπλοκότητα και η διαρκής αστάθεια το καθιστούν αποτρεπτικό παράγοντα για

οποιονδήποτε επιθυμεί να επενδύσει ή να ξεκινήσει μία επιχείρηση. Τέλος, οι πολύ συχνά παράλογα υψηλοί φορολογικοί συντελεστές συντηρούν την ύπαρξη της αφανούς οικονομίας, συρρικνώνοντας ακόμη περισσότερο την φορολογική βάση και επιβαρύνοντας μόνο τις ευχερώς φορολογούμενες ομάδες, δηλαδή, τους μισθωτούς, τους συνταξιούχους και τις μεγάλες επιχειρήσεις.

Η πρόταση που εισήχθηκε στα πλαίσια της παρούσας εργασίας στην ουσία επιχειρηματολογεί υπέρ της απλοποίησης και σταθερότητας του ελληνικού φορολογικού συστήματος. Όπως εκτέθηκε αναλυτικότερα ανωτέρω, αυτός ο συνδυασμός, από κοινού με την μείωση των συντελεστών, θα είναι ικανός να καταστήσει το φορολογικό σύστημα πολύ πιο φιλικό στους πολίτες και πιο ελκυστικό για τους επενδυτές. Επίσης, θα καταστεί πιο δίκαιο προς όλους τους πολίτες χωρίς να ευνοεί συγκεκριμένες κατηγορίες επαγγελματιών και εισοδηματιών. Ακόμα, προτάθηκε το βάρος να μετατοπιστεί από την φορολογία εισοδήματος στην φορολογία της κατανάλωσης με επιπλέον στόχο την ενίσχυση των κινήτρων για αποταμίευση, αλλά και την επιβολή φορολογικής δικαιοσύνης.

Ασφαλώς, το φορολογικό σύστημα αποτελεί ένα μόνο μέρος μιας ευρύτερης προσπάθειας που απαιτείται για την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας και για την χάραξη της πορείας της χώρας μετά την κρίση προς την ευημερία, η οποία θα εδράζεται σε στέρεες βάσεις, ώστε να αποφευχθεί η προηγούμενη τραυματική εμπειρία της επίπλαστης ευμάρειας και της δήθεν ανάπτυξης.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- 1) Βαγιάνος Δ., Χρ. Πισσαρίδης, et al, Η ελληνική οικονομία πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης: Οικονομικές Πολιτικές για το Μέλλον, σε Πισαρρίδης et al (επιμ.), Πέρα από τη Λιτότητα – Για μια νέα δυναμική στην ελληνική οικονομία, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2017, σελ. 12.
- 2) Βαγιανός Δημήτρης, Μιχάλης Χαλιάσος, Πώς μπορεί να ξαναμπει η Ελλάδα σε τροχιά ανάπτυξης, σε σε Βασιλάκης σε Μ. Βασιλάκης (επιμ.), Απρονοησία και Νέμεση – Ελληνική κρίση 2001 – 2011, Athens Review of Books, 2012.
- 3) Βασαρδάνη Μ, Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια Γενική Επισκόπηση, Οικονομικό Δελτίο, 2011 Τεύχος 35, Τράπεζα της Ελλάδος.
- 4) Γώγος Στυλιανός Γ., Όλγα Κοσμά, Αρκαδία Κωνσταντοπούλου, Μεγάλη πτώση του ακαθάριστου ρυθμού αποταμίευσης των ελληνικών νοικοκυριών (2008-2014). Ο συσσωρευμένος πλούτος χρηματοδοτεί ποσοστό της παρούσας κατανάλωσης, 7 Ημέρες Οικονομία, Τ. 120, Απρίλιος 2015, Eurobank Research.
- 5) διαNEOσις – Ernst and Young, Η φοροδιαφυγή στην Ελλάδα, Αιτίες, Έκταση και Προτάσεις Καταπολέμησής της, 2016, Διαθέσιμο ηλεκτρονικά στον σύνδεσμο: <https://www.dianeosis.org>.
- 6) Ελλ. Στατ, Δελτίο Τύπου: Κίνδυνος Φτώχειας, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2017 (Περίοδος αναφοράς εισοδήματος 2016), διαθέσιμο ηλεκτρονικά στον εξής σύνδεσμο: <http://www.statistics.gr>.
- 7) IOBE, Τα ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής και η ενίσχυση των φορολογικών εσόδων στην Ελλάδα, 2015, διαθέσιμο ηλεκτρονικά: <http://iobe.gr>.
- 8) Μεγύρ Κώστας et al, Η μεταρρύθμιση του συστήματος φορολογίας και κοινωνικής πρόνοιας στην Ελλάδα, σε Πισαρρίδης et al (επιμ.), Πέρα από τη

Λιτότητα – Για μια νέα δυναμική στην ελληνική οικονομία, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2017.

- 9) Παλαιολόγος Ι. και Κασσάρ Γ, Εκτίμηση του Μεγέθους της Παραοικονομίας στην Ελλάδα, ΣΠΟΥΔΑΙ, 2003, Τόμος 53, Τεύχος 3^ο.
- 10) Παυλόπουλος Πρ., Το δημόσιο δίκαιο στον αστερισμό της οικονομικής κρίσης - Ο οικονομικός "Λαβύρινθος", ο νεοφιλελεύθερος "Μινώταυρος" και ο θεσμικός "Θησέας", 2013, Λιβάνης.
- 11) IOBE και Διανέοσις, Η φορολογία Εισοδήματος στην Ελλάδα Συγκριτική Ανάλυση και Προτάσεις Αναμόρφωσης, 2018 (<https://www.dianeosis.org/>).
- 12) Jean Pisani Ferry, Η αφύπνιση των δαιμόνων - Η κρίση του ευρώ και πώς να βγούμε από αυτήν, Πόλις, 2012.

Ξένη

- 13) Acemoglu D. & J. Robinson, Why Nations Fail: The origins of Power, Prosperity and Poverty, 2012, Profile Books, Λονδίνο.
- 14) Artavanis, Nikolaos T. and Morse, Adair and Tsoutsoura, Margarita, Measuring Income Tax Evasion using Bank Credit: Evidence from Greece, Quarterly Journal of Economics 131 (2), σελ. 739 – 798.
- 15) Buehn A. and Schneider F. Size and Development of Tax Evasion in 38 OECD Countries: What do we (not) know?, Journal of Economics and Political Economy, 2016, Vol. 3.
- 16) de Mooij R. & M. Keen (2012), Fiscal Devaluation and Fiscal Consolidation: The VAT in troubled times, NBER Working Papers 17913, National Bureau of Economic Research, Inc.
- 17) Decoster André; Jason Loughrey; Cathal O'Donoghue and Dirk Verwerft, How regressive are indirect taxes? A microsimulation analysis for five

- European countries, *Journal of Policy Analysis and Management*, 2010, **29**, (2), 326-350.
- 18) Diamond P, & Saez E, The case for a progressive tax: From basic research to policy recommendations, *Journal of Economic Perspectives* 25 (4), 2011, σελ. 165 – 190.
- 19) Financial Times (2014). How the euro was saved. [online] Διαθέσιμο σε: <https://www.ft.com>.
- 20) IMF (2013), Greece, Selected Issues (IMF Country Report No. 13/155).
- 21) Kaplanoglou G. and Rapanos V.T, Economic and societal institutions and the tax system: the case of Greece, Open Seminar on Economic History, Invited Lecture (Athens) 2012.
- 22) Kaplow L, On the undesirability of commodity taxation when income taxation is not optimal, *Journal of Public Economics* 90, 2006, ss. 1235 – 1250.
- 23) Keen M, The anatomy of the VAT, Working Paper 13/111, 2013, IMF.
- 24) Koutsogeorgopoulou V. et al., Fairly sharing the social impact of the crisis in Greece, OECD Economics Department Working Papers, No. 1106, OECD Publishing, 2014.
- 25) Leventi C., M. Matsaganis, and M. Flevotomou, Distributional Implications of Tax Evasion and Crisis in Greece, Euromod WP No. EM17/13, 2013.
- 26) Meghir, Vayanos & Vettas, The Economic Crisis in Greece: A time of reform and opportunity, 2010 (<https://www.researchgate.net/>).
- 27) Mieszkowski P, The property taxL An excise tax or a profits tax?, *Journal of Public Economics* 1, σελ. 73 – 96.
- 28) Norregaard J, Taxing immovable property, Working Paper WP/13/129, IMF.
- 29) Nozick R., *Anarchy, State, and Utopia*, Blackwell Publishing, Malden, 1974.

- 30) OECD (2018), OECD Economic Surveys: Greece 2018, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/eco_surveys-grc-2018-en.
- 31) Papageorgiou D., Efthimiadis T., and Konstantakopoulou I., Effective Tax Rates in Greece, Discussion Paper No. 124, Centre of Planning and Economic Research, 2012.
- 32) Pomeranz, D., No taxation without information: Deterrence and enforcement in the VAT, American Economic Review 105 (8), 2015, σελ. 2539 – 2569.
- 33) Schneider F, Tax evasion, shadow economy and corruption in Greece and other OECD countries: some empirical facts, OECD, Paris, 2015.

Διαδικτυακές Πηγές

- 34) <https://www.dianeosis.org/>